

T.C. BAŞBAKANLIK
KADININ STATÜSÜ VE SORUNLARI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
KADINLARA KARŞI AYRIMCILIĞIN
ÖNLENMESİ KOMİTESİNE
(CEDAW) SUNULAN
2. ve 3. BİRLEŞTİRİLMİŞ DÖNEMSEL

ÜLKE RAPORU

SUNUMU, SAVUNULMASI VE
KOMİTENİN DEĞERLENDİRMELERİ

Baskı:
TAKAV Matbaacılık-Yayıncılık A.Ş.
Tel: 286 82 58

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
Devlet Bakanı Sayın Işıl Day SAYGIN'ın Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesinin Onaltıncı Oturumunda Yaptığı Açış Konuşması.....	9
Prof. Dr. Yakın ERTÜRK'ün Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin Onaltıncı Oturumunda Yaptığı Sunuş Konuşması.....	15
CEDAW Komitesi Oturum-Öncesi Çalışma Grubunun Raporu Türk Delegasyonuna Yöneltilen Sorular.....	49
CEDAW Komitesi Oturum - Öncesi Çalışma Grubunun Sorularına Türk Delegasyonunun Verdiği Yanıtlar.....	73
Kapanış Konuşması	128
Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin Türkiye'nin 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporuna İlişkin Değerlendirmeleri.....	135

Hükümet Dışı Kuruluşlar Tarafından
Hazırlanan Ülke Raporu..... 155

Devlet Bakanı Sayın Işılray SAYGIN'ın
Türkiye'nin 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel
Ülke Raporunun CEDAW Komitesi'ne
Sunumu ve Savunulması Konusunda
New York'ta Yaptığı Basın Toplantısı Metni..... 163

Devlet Bakanı Sayın Işılray SAYGIN'ın
CEDAW Komitesi'ne Sunulan 2. ve 3.
Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporunun
Sunumu ve Savunulması Konusunda
Ankara'da Yaptığı Basın Toplantısı Metni..... 171

ÖNSÖZ

Birleşmiş Milletler Teşkilatı, kuruluşundan itibaren kadın konusu ile yakından ilgilenmiştir. Bugüne kadar Birleşmiş Milletler tarafından dört dünya kadın konferansı düzenlenmesi bu ilginin göstergesidir. Birleşmiş Milletler dünya kadın konferanslarının ilki 1975 yılında Meksika'da, ikincisi 1980 yılında Kopenhag'da gerçekleştirilmiştir. Tüm dünyada sesini duyurmaya başlayan kadın hareketlerinin de katkısı ile bu konferanslar sonucunda kabul edilen belgeler, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas kurumlarının kabul ettiği karar, beyan ve tavsiyeler ışığında Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi kaleme alınmış, Birleşmiş Milletler tarafından 1980 yılında imzaya açılarak, 1981 yılında da yürürlüğe girmiştir. 1985 yılında Türkiye tarafından imzalanan Sözleşme, 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, taraf devletlerin cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlamanın ortadan kaldırılması için tüm uygun yollardan yararlanarak, gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıracı bir politika

izlemeyi kabul etmelerini öngörmektedir. Bu açıdan, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, kadının statüsünün dünya çapında güçlenmesi yönünde sarfedilen temel bir gayret olarak mütalaa edilmelidir.

Türkiye'nin Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesine (CEDAW) 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporunu sunuş konuşmamda belirttiğim üzere, Birleşmiş Milletler kuruluşlarının kadının güçlenmesine yönelik çalışmaları, kadınlar için her zaman esin kaynağı olmuştur. Türkiye'nin Sözleşmeye taraf olması ile kadın-erkek eşitliği yönünde önemli bir adım atılmıştır. Bu adımı pekiştirmek, Sözleşmenin Türkiye'de tam olarak uygulanmasını sağlamak, Türk Hükümetinin gündemindedir. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi önünde de belirttiğim gibi, Türkiye'nin Sözleşmeye koyduğu çekincelerin kaldırılmış olduğunu bir sonraki dönemsel raporumuzda gururla açıklayabilmek için gayret sarfediyoruz. Bu çerçevede, Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerinin değiştirilmesine yönelik çalışmalarımız hepimizin malumudur. Değişiklik çalışmalarının bir an önce sonuçlandırılarak TBMM'den geçirilmesi, kuramsallaşma yönünde önemli bir adım olarak Müsteşarlık tasarısının yasalaşması en önemli hedeflerimizdendir.

Bilindiği üzere, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 18. maddesi uyarınca; taraf devletler, Sözleşmenin ülkelerinde yürürlüğe girmesini takip eden bir yıl içinde, daha sonra dört yılda bir, dönemsel ülke raporlarını Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesine (CEDAW) sunmak zorundadırlar. Komite, Sözleşmenin 17. maddesi uyarınca kurulmuş olup, Sözleşme hükümlerinin uygulanmasını denetlemekle görevlendirilmiş olan organdır.

Komite, kadınların ilerlemesi ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması konusunda ülkelerin sağladıkları ilerleme ve karşılaşılan engelleri içeren ülke raporlarını görüşmekte ve çeşitli sorular yönelterek ülkenin kadın hakları konusunda ulaşılmış olduğu durumu analiz etmekte ve tavsiyelerde bulunmaktadır.

Türkiye'nin Komiteye ilk raporu 29 Ocak 1990'da Prof. Dr. Emel DOĞRAMACI tarafından sunulmuştur. İkinci ülke raporumuz 7 Şubat 1994 tarihinde Birleşmiş Milletlere gönderilmiştir. Türkiye, 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporunu bu yıl 17 Ocak 1997 tarihinde B.M. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesine sunmuş ve savunmuştur.

Türkiye'nin CEDAW'a sunduğu 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporu, CEDAW

Komitesi üyeleri ve diğer ilgililer tarafından kural-lara uygun ve düzgün hazırlanması, istatistiki bilgi-lerin elde edilmesi konusunda gösterilen çabalar ve özellikle de açık yürekli üslubu nedeniyle takdirle karşılanmıştır. Raporu hazırlarken göste-rilen dürüst yaklaşım, Komite'nin de belirttiği gibi, Türkiye'nin kadın-erkek eşitliğine yönelik olarak gerçekleştirilmeyi arzuladığı hedeflerin belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşmada izlenecek yolların tespit edilmesi açısından son derece önemlidir.

Genç Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana, kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak ulusal planda yürütülen çabalar sonucunda elde edilen kazanımlar azımsanamayacak kadar önemlidir. Evrensel bir sorun olan insan haklarının ayrılmaz bir parçası olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini ülkemizde, ulaşılması gereken son nok-taya kadar gerçekleştirebilmek temel hedefimizdir. Bu hedefe ulaşmada, evrensel ile yerel olanın uyumu sağlayabilmek, daha açık bir ifadeyle, Evrensel İnsan Hakları ile yerel kültür zenginliğimizi kadın-erkek eşitliğini sağlama yolun-da birleştirebilmek için CEDAW Komitesinin bizlere yönelttiği eleştiri ve sorular ışık tutucu olmuştur.

Bugün geldiğimiz noktada, tüm kazanım-larımıza rağmen başta eğitim, sağlık ve istihdam alanlarında olmak üzere, kalkınmaya kadın ve

erkeğin eşit katılımını sağlamak adına önümüzde uzun bir yol bulunmaktadır. Gerek sivil kadın kuruluşları ve gerekse ulusal mekanizma (Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü) ve kadın olmaktan kaynaklanan sorunlara duyarlı olan kadın parlamenterlerimiz ve Bakanlığımızın çabaları ile bu yolu da başarıyla katedebileceğimize olan sonsuz inancımı belirterek, sizlere, Türkiye'nin 17 Ocak 1997 tarihinde CEDAW Komitesi önünde yaptığı 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Raporu sunuşu ve Komite üyeleri tarafından yöneltilen sorulara verdiği cevapları ve Komitenin değerlendirmelerini içeren bu kitabı kıvançla takdim ediyorum.

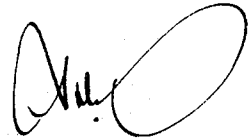
Türkiye'nin 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporu bilindiği gibi, kadın konusunda uzman akademisyenler, kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kadın kuruluşları, sendika ve siyasi parti temsilcilerinin katkısı ile hazırlanmıştır. Bu vesile ile Türkiye'deki hazırlıklara emeği geçen tüm kişi ve kuruluşlara özellikle Sayın Prof. Dr. Nurhan SÜRAL başta olmak üzere akademisyenlere ve bürokratlara, New York'taki çalışmalara katılan heyetimizde yer alan Başbakanlık Müşaviri Sayın Selma ACUNER'e, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdür Vekili Sayın Narıncı ATAMAN'a, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi Sayın Prof. Dr. Yakın ERTÜRK'e, Boğaziçi Üniver-

sitesi Siyaset Bilimi Bölümü öğretim üyesi Sayın Prof. Dr. Yeşim ARAT'a teşekkür ederim.

CEDAW Komitesi üyesi Sayın Prof. Dr. Feride ACAR, New York'ta ülkemize yöneltilen soruların yazılı olarak cevaplandırılması sürecinde bizlere destek vererek büyük güç kazandırmıştır. Raporumuzun sunuşunu yapan ve çarpıcı kapanış konuşması ile tüm CEDAW üyelerinin takdirini toplayan Sayın Prof. Dr. Yakın ERTÜRK'ü olağanüstü başarıları nedeniyle kutluyorum.

Son olarak heyetimize büyük destek veren Dışişleri Bakanlığı yetkililerine, Birleşmiş Milletler Nezdinde Türkiye Daimi Temsilcisi Büyükelçi Sayın Hüseyin ÇELEM, Daimi Temsilci Yardımcısı Büyükelçi Sayın Tuluy TANÇ, Müsteşarlar Sayın Birnur FERTEKLİGİL ve Sayın Ahmet ARDA'ya, Daimi Temsilcilik çalışanlarına ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler Daire Başkanlığı yetkililerine teşekkür ederim.

Bu kitabın, kadının statüsünün yükselmesine yönelik çabalara bir ivme kazandıracığına olan inancımı bir kez daha belirterek, saygılar sunarım.

Işıl SAYGIN
Devlet Bakanı

Birleşmiş Milletler nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği
Türk Delegasyonunun hazırlık çalışmaları
13 Ocak 1997

DEVLET BAKANI
SAYIN IŞILAY SAYGIN'IN
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADINLARA KARŞI
AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ KOMİTESİ'NİN
ONALTINCI OTURUMUNDA YAPTIĞI
AÇIŞ KONUŞMASI

17 Ocak 1997

New York

Sayın Başkan,

Konuşmamın başında sizi bu seçkin Komitenin Başkanlığına seçilmeniz münasebetiyle tebrik etmek isterim. Sizin yetenekli ve akıllı yönetiminiz altında, Komitenin görüşmelerini başarılı bir şekilde gerçekleştireceğine ve Komitenin çalışmalarının tüm dünya kadınlarının statüsünün iyileşmesine etkin bir şekilde katkıda bulunacağına eminim. Ayrıca, Divanın diğer üyelerini de yeni görevleri dolayısıyla tebrik etmek istiyorum.

Komitenin eski Başkanı Bayan Ivanka Corti'ye de şükranlarımızı ifade etmeyi arzu ediyorum. Bayan Corti'nin, liderlik yeteneğiyle, göreve sadakatiyle ve sürekli gayretleriyle genelde kadın haklarına, özelde Komitenin çalışmalarına, özellikle BM'in yaşamakta olduğu bu zor dönemde katkıda bulunduğu herkesçe bilinmektedir.

Sayın Başkan,

Komitenin Değerli Üyeleri,

Türk Hükümeti adına bu seçkin grup önünde söz almak ayrıcalığına sahip olmaktan şeref duymaktayım. Türk Hükümetindeki dört kadın bakan dan biriyim ve Kadın ve Aile konularından sorumluyum.

Türk Hükümeti, kadının ilerlemesi ve kadın hakları standartlarının uluslararası gündeme alınmasında BM'in tüm gayretlerini takdir etmekte ve desteklemektedir. Kadınlara karşı ön yargıların yok edilmesinde BM'in oynadığı öncü rolün bilincindeyiz. Bu açıdan, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini kadının statüsünün dünya çapında güçlendirilmesi yönünde sarfedilen temel bir gayret olarak mütalaa etmekteyiz. Türkiye, Sözleşmenin tam anlamıyla uygulanmasına büyük önem atfetmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporunu ele alacak olan Komitenin 16. dönem toplantısı Türk kadınları için çok yararlı olacaktır.

BM kuruluşlarının kadının güçlendirilmesine yönelik olarak sarfettiği gayretler, Türk kadınları için her zaman bir esin kaynağı olmuştur. Türk kadınlarının bu alanda gerçekleştirdiklerinin de, dünyanın diğer yerlerindeki kadınlara ilham vereceğine eminim. Türk kadınlarının dünyada seçme ve seçilme hakkını elde eden ilk kadınlar arasında yer aldıkları gerçeğine bu vesile ile dikkatinizi çekmek isterim.

Pekin Eylem Platformu'nu hiçbir çekince koymaksızın kabul ettik. Platformu, faaliyetlerimizde rehber belge olarak görmekteyiz. Pekin Konferansının sonuçlarının hayata geçirilmesi çerçevesinde,

ilk önemli adım olarak, şimdiden, Platform Belgesi'nin 12 kritik başlığını kapsayacak bir Ulusal Eylem Planı hazırladık. Halen kadın konusunda kurumsallaşma çalışmalarımız devam etmektedir. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünü Müsteşarlık düzeyine çıkarmak suretiyle güçlendirme sürecini yaşamaktayız. Ayrıca, Pekin Konferansı'nda yapmış olduğumuz taahhütlere uymaya ve bu taahhütleri hayata geçirmeye kararlıyız. Bu amaçla, kadın konularındaki hükümet dışı kuruluşlarla birlikte çalışmaktayız.

Öte yandan, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin tam anlamıyla uygulanması da Türk Hükümetinin gündemindedir.

Önümüzdeki dönemsel raporumuzu, Sözleşmeye çekince koymayan taraf ülkelerden biri olarak takdim edeceğimiz ümidini taşımaktayız.

Sayın Başkan,

Sizlere, dönemsel raporumuzu Komiteye sunacak olan tanınmış Sosyoloji Profesörlerimizden Prof. Dr. Yakın Ertürk'ü takdim etmeme müsaade ediniz.

Teşekkür ederim.

**PROF. DR. YAKIN ERTÜRK'ÜN
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
KADINLARA KARŞI AYRIMCILIĞIN
ÖNLENMESİ KOMİTESİ'NİN
ONALTINCI OTURUMUNDA
YAPTIĞI SUNUŞ KONUŞMASI**

**17 Ocak 1997
New York**

GİRİŞ

Sayın Başkan, değerli CEDAW üyeleri,

Türk Delegasyonu adına sizlere seslenmekten büyük bir onur ve mutluluk duyuyorum. Komite'nin tüm dünyada kadınların insan haklarını geliştirme konusunda üstlendiği paha biçilmez rolü şükranla karşılıyoruz. Biz kadınlar epeyce yol katettik, ama bu işimizi kolaylaştırmıyor çünkü önümüzde daha uzun bir yol var.

1. 20. yüzyıl sona ermek üzereyken, sadece yeni bir yüzyıla değil, ulusal olmaktan çok küresel olan standartların ve kurumların hakim olduğu yeni bir dünya düzenine de girmekte olduğumuz açıklık kazanmıştır. Bu eğilimler daha fazla özgürlük, adalet ve demokrasinin yayılması için yeni umutlar sunmakla birlikte, ülkeler, bölgeler, etnik gruplar ve erkekle kadın arasındaki çatışma ve eşitsizliklerin artma olasılığı da bir o kadar güçlü görülmektedir. "Soğuk savaş" döneminin sona ermesi dünya toplulukları için çelişkili sonuçlar içermektedir, zira "sıcak barış" dünyanın her köşesinde giderek artan oranlarda kültürel parçalanma, düşmanlık ve çatışmaları beraberinde getirmektedir. Paradoksal bir biçimde, "küresel toplum"un gelişiyle,

kadınların statülerinin yükseltileceğini düşündüğümüz bir **eşitlik, kalkınma ve barış** dünyası yaratma umutlarımıza yönelik tehlike işaretleri, açıkça belirginleşmiştir.

2. UNDP İnsan Kaynakları Geliştirme Raporu dünya topluluğu üyeleri arasındaki uçurumun büyüdüğünü açıkça ortaya koymaktadır. Ekonomik kutuplaşma derinleşirken, mikro-milliyetçilik, radikal dincilik, etnik arınma, ırkçılık ve benzeri olgulara dayalı yeni mücadele tarzları giderek meşrulaşmaktadır. 20. yüzyılın değerleri olan eşitlik, vatandaşlık ve sosyal refah toplumu, yerini neredeyse güçlenme, kimlik ve kendi kendini yönetme gibi fikirlere bırakmıştır. Kuşkusuz bu değerler dönüşümü, memnurlukla karşılanan kültürel çoğulculuğun, bir başka deyişle benzerlikten çok çeşitliliğin ön plana çıkması ile ilişkilidir. Ancak, sık sık gözden kaçan şey, kültüre saygı ile bireyin insan haklarına saygı arasındaki ince ayrımı görememenin yaratabileceği tehlikedir. Küreselleşme süreci giderek olağanlaşırken, kadın hakları savunucularının karşı karşıya kaldığı en kritik ikilem, muhtemelen budur. Houiro'daki NGO Forumu sırasında gündeme gelen en çarpıcı sloganlardan biri şuydu: "**İnsan haklarının kültürel sınırları yoktur.**" Hepimizin bildiği gibi, kültür, din, gelenek ve töreler genellikle toplumsal cinsiyet açısından yansız olmayıp, kadınların beden-

leri ve hayatları üzerinde kurdukları denetimlerle kendilerini yeniden üretirler.

3. Öte yandan, modernizm çağında vatandaşlarının hayatlarına ilişkin "meşru" yetke ve gücü tekeline almış olan devletler ve bunların çeşitli kurumları, yetersizlikler ve çelişkilerden arınmış değildir. Yine de, toplumsal cinsiyet eşitliği davasını gerçek bir olasılık haline getiren şey, "hukuk devletleri"nin yaratıldığı tarihsel andır. Tarihsel olarak evrenselliğin anlamının inşaasından dışlanmış ve kolektif-ataerkil ilişkilerinden bağımsız olarak varolma hakkından yoksun bırakılmış olan kadınlar, bir "hukuk devleti" içinde eşit vatandaşlık kavramının ortaya çıkışıyla nihayet yeni bir fırsat yakalamışlardır. Dolayısıyla, mevcut yetersizliklerinin düzeyi ne olursa olsun, ulusal mekanizmalar ve eşit vatandaşlık hakları kavramı, kadın - erkek eşitliği yönündeki mücadelenin yürütülebilmesi için en uygun ve en güvenilir çerçeve olmayı sürdürmektedir.

4. Yaklaşık 70 milyon nüfuslu bir ülke olan Türkiye, kadınların toplumsal konumunu küreselleşme, modernleşme ve gelenekselliğin bütün çelişkileriyle bir etkileşim içinde belirlenmesi açısından ilginç bir örnek oluşturmaktadır. Herşeyden önce, nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan tek laik ülke Türkiye'dir. Türkiye,

İslam dünyasında şeriatı kaldırmış olan, dolayısıyla kadınlarının yasalar önünde en eşit konumda bulunduğu tek Müslüman ülke olma özelliğini sürdürmektedir. Bu nedenle, Türkiye’de tek bir kadın kimliğinden söz etmek olanaklı değildir. Bir yandan bugün yönetimin en kritik bazı noktalarında kadınların ön plana çıktığını görmekten mutluluk duyarken, öte yandan, eğitim, sağlık ve istihdam gibi önemli kalkınma kaynaklarına ulaşabilirlikte kadın ve erkekler arasında olduğu kadar farklı özellikler taşıyan kadın grupları ve kesimleri arasında da süregelen eşitsizlikler karşısında hayal kırıklığına kapılıyoruz.

Kız çocuklarının okur-yazarlık ve okullaşma düzeyleri amaçlananın gerisindedir. Bir kesim kadın, elverişsiz sağlık koşulları ve doğum sırasında görece olarak yüksek ölüm riskiyle karşı karşıyadır. Kadınların çoğunluğu için gelir getirici bir işe sahip olmak uzak görünmektedir. Pek çoğu ya ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta ya da “görünmeyen işler” yapmaktadırlar.

5. Ancak, kadın-erkek eşitliği konusundaki gözle görünür yetersizliklere rağmen, pek çok şey başarmıştır. Çok kültürlü/dinli bir imparatorluk-tan laik bir ulus devlete dönüşümle ilgili çelişkiler kavranmaksızın, Türkiye’de bu anlamda kaydedilen ilerlemenin gerçek boyutlarını ve gelecekteki

programların önünde varolan engellerin yapısını tam olarak değerlendirmek mümkün değildir. Az gelişmişliğin getirdiği çeşitli sıkıntılar ile yapısal uyum politikalarının baskısı da bu karmaşıklıkları artırmaktadır. Çağdaş Türkiye farklı kültürel örüntü ve grupları barındıran tarihsel bir mirasa sahiptir. Toplumsal ve kültürel farklılıklar, toplumsal zenginliğin kaynağı olmakla beraber, farklı gerilim ve sorunları da beraberinde getirmektedir. Özellikle küreselleşmenin yeni eğilimleriyle, bu farklılıkların bazıları toplumun temel niteliğini belirleme konusundaki çatışma ve yarışmanın başlıca kaynağı haline gelmiştir. Türkiye için bu konuda iki eğilim önem taşımaktadır: radikal dincilik ve etnik çekişmeleri içeren iddialar.

6. Bu tür tezlerle ilgili çeşitli siyasi hareketler, kadınları kendi alanlarına çekmekte oldukça gayretli davranmış ve böylece kadın yandaşlarının etkin katılımı için yeni alanlar sunmuşlardır. Bu bağlamda, kadınlar, geleneksel olmayan faaliyetlerle ilgilenmeye teşvik edilmiştir. Ancak bu, her zaman kadınların lehine olmamıştır. Terörist örgüt PKK, sisteme karşı silahlı mücadelesinde çok sayıda kadını saflarında askerleştirmiştir. 1996 yılı, PKK'nın sahnelediği ve eylemi yürütmek için genç kızların kullanıldığı talihsiz intihar eylemleriyle hatırlanacaktır. Köktendinci tarikatlar da kadınları kendi amaçları

doğrultusunda kullanmaktadır. Yasa dışı bir tarikatın kanun kaçağı lideriyle cinsel ilişkiye zorlanan tesettürlü bir genç kadınla ilgili olarak son günlerde gündeme gelen olay, fevkalade çarpıcıdır. Genç kadının öyküsü, bir polis baskını sırasında tarikat lideriyle birlikte yakalanmasından sonra medyanın dikkatini çekmiştir. Tarikat lideri genç kadının kendisinin üçüncü ve İslami yasalara göre meşru eşi olduğunu iddia ederken, kadının gösterdiği tepki, hikayenin trajik yüzünü ortaya koymuştur. Kurban ve ailesi kamuoyuna açıklamalarda bulunarak, dinin, kızları geçici "nikah"lara iten bazı gruplarca suistimal edildiğinden yakınmışlardır. Genç kadın şimdi şikayetlerini mahkemeye iletmiştir. Bunlar uç örnek olmakla birlikte, genel olarak bu tür ideolojiler uzun vadede kadınların durumu açısından hiç de umut vaatmemektedir. Bu siyasi hareketlerin özde totaliter yapısı, kadınların önceden belirlenmiş cinsiyetçi-ataerkil değerlerin sınırları ötesinde bir kimlik edinmesine pek olanak bırakmamaktadır.

7. Öte yandan bu tür risklere rağmen, sivil toplumda kadın görüntülerinin varlığı ve çeşitliliği, kadınların kendi yaşamları üzerindeki öz denetimi artırmak için yeni stratejiler geliştirmesini mümkün kılmaktadır. 1980'li yıllardan bu yana, feminist ve diğer kadın hareketleri, hükümet ve

hükümet dışı kuruluşların kadın konularıyla ilgili araştırma ve proje uygulama faaliyetleri ile politika saptama çalışmalarının giderek yoğunlaşması çok anlamlıdır. Türkiye’de toplumsal cinsiyete duyarlı bir gündemin gelişmekte olduğu yadsınamaz. Sonuç itibariyle, kadınlar görünürlük kazanmış ve kendi girişimleriyle hareket edebildikleri seslerini duyurabildikleri alanları genişletmeye başlamışlardır. Son on yılın en önemli gelişmelerinden birinin, çeşitli kadın gruplarının kendi alanlarını genişletmek için geliştirdiği stratejilerin toplumsal bir ivme kazanması olduğunu söylemek bir abartma olmayacaktır. Bu stratejiler, kadının birey olarak güçlenmesi, toplumsal cinsiyete duyarlı bir kamuoyu oluşturulması ve devlet kurumlarından kadın konularında daha kararlı tepkiler talep edilmesi açısından özel bir önem taşımaktadır. Ülkemizde, ister feminist, ister milliyetçi, ister İslamcı olsun, farklı kadın gruplarına ait farklı taleplerin sürekli olarak ifade edilmesine olanak verecek toplumsal ortamın yaratılması ve sürdürülmesinin, Türkiye’deki laik toplumsal düzenin korunmasına bağlı olduğuna kesinlikle inanmaktayız.

8. Çeşitli baskı ve taleplere yanıt verirken, bir yandan da Türkiye’de kadınların temel vatandaşlık haklarını geliştirmek, tek tek kadınların, sivil toplum kuruluşlarının, en önemlisi de hükümetin

önünde duran en zorlu ama en acil görev olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye raporunun bu açıdan okunması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Rapor, farklı meslekleri ve kuruluşları temsil eden kadınların katkılarıyla hazırlanmıştır. Dolayısıyla bir devlet kurumunun değil, kadınların "kendi" görüşlerini yansıtmaktadır. Düzenleyici organ olan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM), Türkiye'de kadının durumunu yansıtmaya iddiasını taşıyan belgelerin hazırlanmasında, uzunca bir süreden beri katılımcı yöntemlere başvurmuştur. Bugün sizlere raporumuzdaki ayrıntılı bilgileri tamamlayıcı nitelikte analitik bir bakış açısı sunmayı amaçlıyoruz.

BÖLÜM I

9. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele etmede kapsamlı ve bütünleştirilmiş bir yaklaşımın ana öğeleri, destekleyici bir yasama çerçevesi, etkili uygulama mekanizmaları ve yasal okur-yazarlıktır. Eşitsizlik düpedüz haksızlıktır. Türkiye çeşitli küresel ve bölgesel standartlara bağlılığı çerçevesinde; hak eşitliğini teşvik etme ve gerçekleştirme çabasıdadır. Anayasa ve yasalarda eşitlik ilkesi tanınmıştır. Türkiye Anayasasının 10. maddesi yasalar önündeki eşitliği düzenler: Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle

ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

10. Yasal çerçevede kadınlara eşit davranılması İsviçre Medeni Yasası'nın benimsenmesiyle sağlanmıştır. Medeni Hukukun kadın konularına ilişkin, 1900'lü yıllarda ilerici kabul edilen bazı hükümlerinin, günümüz toplumu için yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Toplumsal cinsiyetle ilgili konulardaki yeni düşünceler ve kazanımlar hukuk sisteminde kadınların durumunu iyileştirmek üzere yapılacak değişikliklerin yolunu açmıştır.

11. Adalet Bakanlığı, medeni hukuk profesörlerinden oluşan bir komisyonu Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaları ve Avrupa ülkelerinde, özellikle İsviçre'de, aileye ilişkin yasalarda yapılan değişiklikleri dikkate alan bir yasa taslağı hazırlamakla yetkili kılmıştır. Bu komisyon, kadın-erkek eşitliği ilkesine duyarlı ve dengeli bir hukuk yaklaşımını benimsemiştir. Komisyon, Türkiye'deki yasama organı olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayına sunulacak yasa taslağını önümüzdeki aylarda tamamlamış olacaktır. Kadın-erkek eşitliğini temel alan yasalar, gerçek anlamda fırsat ve davranış eşitliğinin

sağlanmasını gündeme getirebilmek ve buna katkıda bulunmak açısından eşsiz bir avantaj sağlayacaktır.

12. 1980'li yıllardan bu yana, kadın hareketi, Türk Ceza Yasası'nın ayrımcı maddeleri ile bunların altında yatan ve kadınlara karşı işlenen suçları "Adabı umumiye ve nizamı aile aleyhinde cürümler" (Kamu Ahlakı ve Aile Düzenine Karşı İşlenmiş Suçlar) bağlamında ele alan anlayışın değiştirilmesi için yoğun taleplerde bulunmaktadır. Kamuoyunda yoğun kampanyalarla oluşturulan görüş birliğinin bir sonucu olarak, Türk Ceza Yasası'nın mağdurun fahişe olduğunun kanıtlanması halinde tecavüzcünün cezasında indirim öngören 438. maddesi 1990 yılında iptal edilmiştir. Aynı yıl, Türk Medeni Yasası'nın erkeğe eşinin mesleki ve sanatsal etkinliklerini denetleme hakkı tanıyan ayrımcı bir maddesi (159. madde) Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

13. Kadın konularının, politika ve planlama açısından bağımsız bir problem olarak kabulü, ilk kez, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-90) ile söz konusu olmuştur. Kadın konuları daha sonraki 6. ve 7. Beş Yıllık Kalkınma Planlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Kadın konularının devlet politikasını ilgilendiren bir konu olarak kabul edilmesi, 1990 yılında Kadının Statüsü ve

Sorunları Genel Müdürlüğünün ulusal bir mekanizma olarak kurulmasına zemin oluşturmuştur. KSSGM, pek çok ülkedeki örnekler gibi, önce, kadına hayatın toplumsal, iktisadi, kültürel ve politik alanlarında eşitlik sağlamak amacıyla, Çalışma Bakanlığı bünyesinde oluşturulmuştur. KSSGM, 24 Haziran 1991'de Başbakanlığa bağlanmış olup, Devlet Bakanlığı sorumluluğundadır. Sınırlı kaynaklar ve sınırlı sayıda personelle çalışmasına rağmen Genel Müdürlük, kadın gündemini kamu sektörüne yerleştirme, eğitim ve araştırmaları destekleme, diğer devlet kurumlarının bir koordinasyon organı olarak hareket etme ve sivil toplum kuruluşları arasında bir ağ oluşturma konusunda yadsınamaz işlevler görmüştür. Devlet İstatistik Enstitüsü içinde Toplumsal Yapı ve Kadın İstatistikleri Şubesinin oluşturulmasında etkin olmuştur. Bu şubenin amacı, çok ihtiyaç duyulan cinsiyete göre ayrıştırılmış veri üretmektir.

14. Türkiye kadın konularını ele alan önemli uluslararası konferansların tümüne katılmıştır. Türkiye'nin, tümü kadınlardan oluşan bir delegasyonla katıldığı Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'na giden tarihi Pekin Ekspresi'nin sponsorlarından biri olduğunu söylemekten onur duyuyoruz. Türkiye Hükümeti Pekin'de son şeklini alan Eylem Platformu'nu hiçbir çekince belirtmeksizin kabul etmiştir. Devletin politikası ile gerek

bölgesel gerek küresel düzeyde ülkelerarası işbirliği doğrultusundaki uluslararası çağrının örtüşmesi bağlamında, Avrasyalı kadınlar arasında işbirliği sağlama amacıyla, Pekin Konferansı'ndan önce (1995) ve sonra (1996) olmak üzere, Türkiye'de iki konferans gerçekleştirmiştir.

15. Hayatın çeşitli alanlarında güç durumda olan kadınlara fırsat önceliği tanınması için bazı özel önlemler geliştirilmiştir. Örneğin, Türkiye Halk Bankası ve Türkiye Vakıflar Bankası kadınlar için özel kredi programları başlatmışlardır. Bu girişimlerin başlıca amacı, kadınlara kredi imkanı sağlayarak girişimci etkinliklere teşvik etmek ve kadınların kalkınmaya etkin olarak katılmasını sağlamaktır. Toplu Konut İdaresi de, kolay ödeme koşullarıyla toplu konut edindirmede kadınları kota ayrılması gereken özel bir kategori olarak tanımlamakla, kadın-erkek eşitliğine duyarlı bir yaklaşım benimsemiştir.

16. Bu tür önlemlerin, gereksinim içindeki kadın gruplarının daha büyük bir bölümüne ulaşılmasını sağlayacak biçimde artırılması gerekmektedir. Bu alanlardaki ilerleme, kuşkusuz kaynakların elverişli olmasına ve eşitliğin sağlanması yönündeki kararlılığa bağlıdır. Ancak, asıl önemli olan, kadınlara yönelik fiziksel şiddetin varlığını sürdürmekte olduğudur. Bu tür olaylar, kadın

eylemcilerin ve sivil toplum kuruluşlarının gündeminde büyük bir öncelik taşımaktadır. Kadın örgütleri, şiddet karşıtı propagandanın yanı sıra dayağa maruz kalan kadınlara danışmanlık, avukatlık ve sığınma konularında hizmet sunmaktadır. Öte yandan, devlet kurumları, kamuoyunda duyarlılık oluşturma, fena muamele olaylarının ele alınmasına ilişkin yöntemler benimseme ve nihayet kadınlara karşı sistematik şiddetin kökünü kazıma konusunda ilgili ve istekli görünmekle birlikte, bugüne dek etkili bir yaklaşım geliştirememiştir. Dayağa maruz kalan kadınları koruyacak yasaların olmayışı, bu alandaki çabaları güçleştirmektedir. Ancak, destekleyici yasa hükümleri çıkarılmak üzeredir. Türk Ceza Yasası'nın 478. maddesinin, zarar gören tarafın resmi şikayetine gerek olmadan evdeki şiddet olaylarına yasal müdahaleyi mümkün kılacak şekilde değiştirilmesine ilişkin girişimler söz konusudur. İçişleri Bakanlığı, kadın kuruluşlarının talepleri üzerine, 15 Aralık 1996 tarihinde, tüm emniyet müdürlüklerine ev içinde veya dışında kadına karşı şiddet kullanılan olaylar karşısında fevkalade duyarlı olmaları konusunda yazılı bir uyarı göndermiştir.

17. Çağdaş ülkelerin çoğunda olduğu gibi, Türkiye'de de, kitle iletişim araçlarının toplumsal cinsiyetle ilgili yargıların düzeltilmesinde ve şekillenmesinde çok önemli olduğu bilinmektedir.

Pekin Eylem Platformu'nun 234. maddesine bakıldığında, medyanın kadınların ilerlemesine çok daha büyük katkılarda bulunma potansiyeli olduğu görülecektir.

18. Toplumsal cinsiyet duyarlılığının yetersiz olması nedeniyle, medyada kadınların deneyimleri, fikirleri ve ihtiyaçları sınırlı bir çerçeve içinde yansıtılmıştır. Ancak, son yıllarda medya kuruluşlarında çalışan kadınların sayısındaki artış, kadınların sesinin basın ve yayın ortamlarına yansımaya fırsatını artırmıştır.

19. KSSGM, UNDP - Türkiye Hükümeti ortak projesi çerçevesinde, medyadaki olumsuz ve aşağılayıcı kadın imajının değiştirilmesi için, kadın ve medya konusunu her yönüyle ele alan bir araştırmayı desteklemiştir. Eylem Platformu'nun 239/b maddesiyle aynı doğrultudaki bu girişim, kitle iletişim araçlarına toplumsal cinsiyet bakış açısını getirmeyi, dolayısıyla da kamu bilincini yükseltmeyi amaçlamaktadır.

20. Okullarda kullanılan eğitim malzemeleri geleneksel cinsiyet ilişkilerine ait bazı değerleri barındırmaya devam etmektedir. Görsel ve yazılı mesajlar kadının "eş" ve "anne" olarak üstlendiği rolleri yansıtmaktadır. Ancak, 1996 yılında Ankara'da yapılan 15. Milli Eğitim Şura'sında, toplumsal cinsiyete dayalı ön yargıların ve kadın ile

erkeklerle ilişkin kalıplaşmış rollerin eğitim programları, kitapları ve mesajlarından çıkarılması sonucuna varılmıştır. Şura, sonuç belgesinde, öğretmen eğitimi de dahil olmak üzere eğitimin tüm kademelerinde cinsiyete dayalı kalıplardan arınmış yetişek (müfredat programı), ders kitapları ve öğretim araçları geliştirmeyi açıkça ifade etmiştir.

BÖLÜM II

21. Türkiye Cumhuriyeti ve kadınları, gerek Orta Doğu gerekse bir çok Avrupa ülkesiyle karşılaştırıldığında, oldukça erken bir tarih olan 1934'te kadınlara oy hakkı tanınmış olmasından gurur duyagelmışlerdir. Ancak, oy hakkının tanınmasını izleyen, kadınların parlamentoya fiilen "atandığı" ve sayılarının meclisin %3 ila 4'ünü oluşturduğu on yıllık dönem dışında, milletvekilleri arasında oranı yüzde ikiyi geçmeyecek kadar az sayıda kadın yer almıştır.

22. Özellikle 1980'lerden bu yana kadınların bilinç düzeyindeki önemli değişikliklere rağmen, parlamentodaki kadın sayısı değişmemekte direnmiştir. Kadınların eşit olarak temsil edilmesinin önündeki engeller raporumuzda ayrıntılı olarak sunulmuştur ve başka alanlarda söz konusu olan engellerden çok farklı değildir. Bu durumu değiştirmek ve kadınların parlamentoda temsil

edilmesini etkili bir biçimde artırmak üzere fazla birşey yapılmamış olmasını üzüntüyle karşılıyoruz.

23. Ancak, kadın parlamenterlerin sayısı kadınların formel siyasi katılımındaki bazı değişiklikleri görmezden gelmemize neden olmalıdır. 1980'ler ile 1990'ların başında zaten çarpıcı bir olgu olan feminist eylemciliğin ortaya çıkması ve güçlenmesi bağlamında, kadınların politik katılımına ilişkin daha önce benzeri görülmemiş bazı gelişmeler söz konusu olmuştur.

24. 1989'da, Sosyal Demokrat Halkçı Parti, partinin il ve ilçe kurulları ile üst düzey idari organlarında kadınların ya da erkeklerin en az % 25 oranında temsilini öngören bir kota getirmiştir. SHP'nin selefi olan Cumhuriyet Halk Partisi %20, Doğru Yol Partisi de 1996 yılında % 10'luk bir kota koymuştur.

25. 1991 Genel Seçimlerinde, ilk kez, kadın konuları belli başlı tüm partilerin kampanya ve programlarında önemli bir konu haline gelmiştir. Siyasi partiler, erkeklerden bağımsız çıkarılara sahip ve bağımsız oy kullanabilecek bir kadın seçmen kitlesi olduğunu farketmişlerdir. Yönetimi ordudan devraldıkları 1993 seçimlerinden itibaren iktidarda olan merkez sağ eğilimli Anavatan Partisi, partinin kampanyasını oluşturacak yedi ilkeden birini kadın konuları olarak belirlemiştir. ANAP

başkanı, KSSGM'yi kuracaklarını açıklamıştır. Türkiye'deki kadın hareketinin kamuoyu önündeki ilk toplu çıkışını Hükümetin Sözleşmeyi ihmal etmesini protesto etmek üzere yaptığı düşünüldüğünde, bu çarpıcı bir vaat olmuştur.

26. Daha beklenmedik bir gelişme, din ağırlıklı Refah Partisi'nin de seçimlerdeki gücünü artırmak için laik kadın seçmene hitap etme gereğini duymasıydı. Seçim kampanyalarında, farklı katmanlardan kadınların laik, dünyevi kaygılarına yanıt veren "kadının sömürülmesi" ve "kadınlara karşı ev içi şiddet" gibi kavramların yer aldığı bir söyleme başvurdular.

27. 1991 seçimlerinden sonra kurulan SHP ve DYP koalisyon hükümeti, kadın, aile ve sosyal hizmetlerden sorumlu bir Devlet Bakanlığı kurarak, bir kadın bakan atamıştır. SHP'nin sorumluluğu altındaki Bakanlık, övgüye değer bir tutumla, feminist aktivistler ile akademisyenlerin saflarına katılmasına ve devletle feministler arasında bir köprü kurulmasına olanak sağlamıştır.

28. 1993 yılında, Tansu Çiller Türkiye'nin ilk kadın Başbakanı olmuş ve 1996 yılının Haziran ayına dek görev yapmıştır. Görevde bulunduğu süre içinde kadın sorunlarına gösterdiği sınırlı ilgiye rağmen, topluma güçlü bir kadın politikacı örneği sunmuştur. 1995 seçimlerinde kadın seç-

menleri öne çıkaran kampanyasıyla kadın oylarının siyasi söylevlerin başköşesinde yer almasına neden olmuştur.

29. Şu anda, kabinede, biri Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı, biri İçişleri Bakanı ve biri hazine, biri de kadın işlerinden sorumlu iki Devlet Bakanı olmak üzere, dört kadın bakan bulunmaktadır.

30. Sonuçlarını değerlendirmenin güç olduğu çok önemli bir gelişme de, Refah Partisi'nin seçim kampanyası ile bunu izleyen başarısında kadınların oynadığı roldür. Refah saflarındaki kadınlar gerek oylarıyla gerekse kampanya çalışmalarıyla benzeri görülmemiş bir seferberlik sergilemişlerdir. Bu politik eylemcilik kadınların politikaya katılımının kapsamını genişletmiştir. Yine de mevcut İslami söylemin kısıtlayıcı ideolojik parametreleri düşünüldüğünde, böylesine seferber edilen kadınların dinsel bir onayla meşrulaştırılmış ataerkil ideolojinin kurbanları olmaya devam edeceğine ilişkin kaygılar vardır.

BÖLÜM III

31. Eğitim alanında toplumsal cinsiyet eşitliği, gerçekleşmekten çok uzaktır. 1739 sayılı Türk Millî Eğitim Temel Kanununda ilkökul eğitiminin, Cumhuriyet'in bütün vatandaşları için zorunlu ve

tüm devlet okullarında parasız olduğu belirtilmektedir. Bugünkü eğitim açısından Türkiye'nin gündemindeki en acil konulardan biri, zorunlu eğitimi beş yıldan sekiz yıla çıkarmaktır. Bu adım, niteliksel ve niceliksel olarak daha eğitilmiş bir toplum oluşturmaya büyük katkılar sağlayacak olmasına karşın, toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununu çözmeyebilir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en açık göstergesi okur-yazarlık oranlarındaki eşitsizliktir. Son on yıl içinde, okur-yazar olmayan kadın sayısında önemli bir azalma olmakla birlikte, kadınların üçte biri hala okuma yazma bilmemektedir. Bu eşitsizlik kırsal-kent farkı dikkate alındığında daha da çarpıcı olmaktadır. Türk Hükümeti, Pekin Konferansı'nda, 2000 yılına kadar kadın nüfusunun tamamını okur-yazar duruma getirmeyi taahhüt etmiştir.

32. Zorunlu ilköğretim düzeyinde kız ve erkek çocukların okullaşma oranları arasında önemli bir fark yoktur. Ancak, orta ve yüksek öğretim kurumlarında kız öğrenci sayısı büyük bir düşüş göstermektedir. Eğitimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliği okullaşma düzeyine paralel olarak artmaktadır. Eğitimin her kademesinde okula devam ve okulu bitirme açısından önemli bölgesel eşitsizlikler vardır. Erkek ve kadınların eğitim düzeyleri arasındaki fark ülkenin en az gelişmiş yörelerinde en yüksek düzeye çıkmaktadır. Ekonomik

olanaksızlıklar ile geleneksel değerlerin kadınların eğitimini kısıtlayıcı bir rol oynadığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, süregelen silahlı çatışmalar nedeniyle daha da sıkıntılı bir durum vardır. Geçen on yıl içinde, pek çok okul güvenlik nedeniyle kapatılmıştır ve öğrenciler yakında veya daha uzak yerlerde bulunan okullara devam etmek zorunda kalmışlardır. Kız öğrenciler fiziksel hareketlilikleri üzerindeki kültürel kısıtlamalar nedeniyle bu durumdan doğrudan etkilenmektedir.

33. Türkiye gibi nüfusun çoğunluğunun Müslüman ve toplumsal ilişkilerde ataerkil değerlerin baskın olduğu bir ülkede, kadın-erkek eşitliği kavramının oluşturulması ve toplumda kabul görmesi büyük ölçüde laik bir eğitim sisteminin varlığı ile olmuştur. Ancak son yıllarda, din temelli mesleki - orta okul eğitiminde bir yükseliş yaşanmakta ve bu kurumlardaki kız öğrenci oranı da hızla artmaktadır. Bu durum her ne kadar toplumumuzda kızların orta öğrenime katılmaları açısından niceliksel bir iyileşmenin nedenleri arasında sayılabilsede, din ağırlıklı orta öğrenim, kızları geleneksel kadın rolleri çerçevesinde yetiştirmekte ve modern toplumsal kurumlarda istihdam olanakları yaratacak bir eğitim sağlayamamaktadır. Bu nedenler uzun vadede kadının statüsünü olumsuz etkileyebilmektedir.

34. Kadınların yüksek öğretime katılımı yıllar içinde artmıştır. Veriler kadınların yüksek öğretim içindeki payının, toplamın üçte birine yakın olduğunu göstermektedir. Kız öğrenciler beşeri bilimler ve güzel sanatlar gibi geleneksel olarak "kadına uygun" diye nitelendirilen alanlarda yoğunlaşmakla birlikte, tıp fakültesine kayıtların epeyce yüksek olması ilginç bir durum oluşturmaktadır. Son yıllarda kadınlar için geleneksel sayılmayacak bir diğer alan olan mühendislikte de artış söz konusudur.

35. Kurumsallaşma açısından bakıldığında, son on yılın belki de en kayda değer gelişmesi, İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana'daki birkaç üniversitede kadın incelemeleri ve araştırmaları merkezlerinin kurulmuş olmasıdır. Bu programların birçoğu "Kadının Kalkınmaya Katılımının Güçlendirilmesi Programı" adındaki UNDP - Türkiye Hükümeti projesinden KSSGM tarafından sağlanan kaynaklarla mümkün olmuştur. Aynı proje kapsamında kısa süreli eğitim programları, araştırmalar ve kadın veri bankası da desteklenmiştir.

36. Kadın eğitiminin önemli bir boyutu yaygın eğitim programları çerçevesinde gerçekleşmektedir. Mesleki eğitim ve okuma-yazma kursları veren eğitim merkezlerine katılım oldukça yüksektir. Özellikle kırsal kesimdeki kadınlara dönük eğitsel

mesajların iletilmesinde radyo ve televizyon da etkili olarak kullanılmaktadır.

37. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların istihdamına ilişkin fırsatlar ve örüntüleri doğrudan etkilemektedir. Toplumumuzda kadınların iş gücüne katılımının, gerek kadınların kendileri gerekse aileleri ve ulusal ekonomi açısından önemi konusunda bir görüş birliğine ulaşılmış gibi görünmesine rağmen, bu doğrultuda etkili önlemler alınmamıştır. Dolayısıyla, kadınların sosyal güvence sağlayan işlerde daha fazla istihdam edilmesi, kadınların iş yaşamına nitelikli iş gücü olarak girmelerinin sağlanması, bu amaçla gerekli eğitim programlarının geliştirilmesi, belli başlı hedefler olmayı sürdürmektedir. Kadınların istihdamına ilişkin mevcut sorunlar şöyle özetlenebilir: (1) kadınların iş gücüne katılım oranı düşüktür ve 1990'da %34 iken 1995'te %30'a inmiştir; (2) iş gücü içindeki kadınların büyük çoğunluğu tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır; (3) tarım dışı ve kırsal olmayan sektörlerde kadın istihdamı, sadece nicel olarak değil, doküma, gıda sanayi gibi "kadınlara uygun" işler olarak kabul edilen çalışma alanlarında yoğunlaşmasıyla da marjinal bir nitelik taşımaktadır; (4) kentsel işsizlik oranları kadınlarda erkeklerin iki katından fazladır; (5) düşük gelirli hanelerdeki kadınlar için iş olanağı daha çok kentin örgütsüz sektörü içinde

bulunmaktadır, bu nedenle, kadınlar örgütlü iş sektöründe geçerli olan yasal ve sosyal güvence ve avantajlardan büyük ölçüde yoksun kalmaktadır.

38. Yüksek nüfus artışı ile düşük ekonomik büyüme arasındaki uçurumdan kaynaklanan iş gücü fazlası, iş bulma konusunda herkes için önemli bir sıkıntı yaratmaktadır, ama daha önce değinildiği gibi, kadınlar eğitim ve beceri konusunda erkeklerin arkasında kaldıkları için bu durumdan daha da fazla etkilenmektedirler. Küreselleşme, Üçüncü Dünya'daki ucuz emek için girilen rekabeti artırırken, bir yandan da gerek yerli gerekse uluslararası emek pazarlarında sürekli-güvenceli iş olanaklarının yaygınlaşma olasılığını azaltmaktadır. Küreselleşme eğilimleri göz önünde bulundurulduğunda, istihdam olanaklarının ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine ilişkin umutların, işçi sınıfları için genelde sınırlı olduğu görünmektedir. Kuşkusuz bu, sadece tek tek ülkeler için değil, Birleşmiş Milletler sistemine bağlı çeşitli örgütler gibi uluslararası kuruluşlar için de ortak ve ağır bir sorundur.

39. Yukarıda sunulan kasvetli tabloya rağmen, kadın istihdamına ilişkin daha ayrıntılı incelemeler umut vaadeden bazı eğilimleri ortaya koymaktadır. Örneğin, kadınların eğitimi ile istihdam arasındaki olumlu korelasyondan söz etmek mümkündür. Ayrıca, sektörel istihdam verilerinin incelenmesi

meslek sahibi kadınların öğretim üyeliği, tıp, diş hekimliği ve hukuk alanlarında yüksek oranlarda temsil edildiğini göstermektedir. Bu durum, yukarıda belirtilen mesleklerin kadınları dışlayıcı olduğu gözlenen pek çok ülke gerçeği ile açıkça çelişmektedir. Öte yandan, pek çok meslekte, kadınları daha az prestij ve yetki içeren konumlara sınırlayan "görünmez bir tavan" söz konusudur. Örneğin, tıp alanında kadın hekimlerin cerrah olmasını teşvik etmeme eğilimi vardır. Başka mesleklerde de benzer cinsiyet tiplerini bulmaktadır. Kadınlar, kamu sektörü yönetim kadrolarında görece iyi durumda olmalarına karşın, düşük ve orta kademeli idari konumlarda yoğunlaşmaktadırlar.

40. Raporumuzda açıklandığı gibi, KSSGM kadınlar için istihdam olanaklarını iyileştirmek amacıyla, çeşitli projeler desteklemektedir. Son yıllarda düşük gelirli kadınların kendi işlerini kurmalarını özendirme ve desteklemek için bazı teşvikler geliştirilmiştir. Ancak, kredi tahsisine ilişkin sorunlar ve kadınları geleneksel olmayan faaliyetlere yönlendirme çabaları karşısındaki kültürel engelleri aşabilecek etkili çözümler, şimdiye dek üretilmemiştir.

41. Kadınların verimli alanlarda istihdamının önündeki evrensel engellerden biri bebek

doğurmak ve büyütme. Biz, bunun, aile üyeleri, işverenler ve devletin paylaşacağı toplumsal bir sorumluluk olarak kabul edilmesi gerektiğine inanıyoruz. KSSGM, doğum izinlerini düzenleyen ve kadının üzerindeki yükü kısmen hafifletecek yeni yasal ve idari önlemlerin kabul edilmesine çalışmaktadır. Şu anda gerek İş Yasası, gerekse Devlet Memurları Yasası doğumla ilgili konularda koruyucu maddeler içermektedir.

42. Sağlık alanında toplumsal cinsiyetle ilgili bir yanlılık ve eşitsizlik, Türkiye’de yaygın olarak gözlenen bir olgu değildir. Hem kadınlar, hem de erkekler kötü sağlık koşullarından etkilenmektedir; ancak, kadın bunu farklı yaşamaktadır. Ev içi şiddet, yoksulluk ve ekonomik bağımlılık, kadınların, özellikle kırsal kesimde, kendi cinsel ve üreme kapasitelerini denetleme gücünün sınırlı oluşu, kalkınmadaki bölgesel eşitsizlikler kadın sağlığı üzerinde olumsuz etki yaratan etmenlerdir. Uluslararası standartlara göre hayli yüksek olan anne ölüm oranları, kadınların karşı karşıya bulunduğu sağlık risklerinin çarpıcı bir göstergesidir. Eğitimsizlik, kadercilik, sağlık hizmetlerinin dağılımındaki bölgesel eşitsizlikler, mevcut sağlık hizmetlerine ulaşılabilirliğin eşit olmaması ve kadınlara tanınan statünün düşük oluşu, yüksek anne ölümlerinin nedenlerini oluşturmaktadır. Türkiye’de kürtajın yasal olması, kadın sağlığında

daha fazla komplikasyonların ortaya çıkma olasılığını azaltmıştır.

43. Öte yandan, kadınların ruhsal sağlığı son zamanlara kadar büyük ölçüde ihmal edilmiştir. Kapsamlı araştırmalar olmadığından sorunla ilgili kesin bir değerlendirme yapmak güçtür. Ancak, Sağlık Bakanlığı kadın sağlığına daha önce olduğu gibi üreme sağlığı ve aile planlaması çerçevesinden çok, bütünlük içinde yaklaşan bir politika değişikliğini benimsemiştir. Bu değişiklik, kadınların ve genç kızların duygusal, toplumsal ve bedensel sağlığını kapsamaktadır. Böylelikle toplumsal cinsiyete daha duyarlı ve daha iyi sağlık koşullarına ulaşma olasılığı artacaktır. Sağlık Bakanlığınca, özellikle Pekin'den sonra, gündeme getirilen diğer bir girişim de, üreme sağlığı ve aile planlamasına erkeklerin katılımının sağlanmasıdır. Bu da toplumsal cinsiyete duyarlı sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi yönünde devlet tarafından atılmış olumlu bir adımdır.

44. Sağlık, salt kendisi açısından değil, kadınların toplumsal yaşamın bütün alanlarına üretken olarak katılmasının bir ön koşulu olduğu için de önemlidir. Sağlık hizmetlerine erişimleri sınırlı olan kırsal kesim kadınları özellikle tehdit altındadırlar, zira, gerek ev içi üretimde gerekse tarlada ağır fiziksel koşullar altında çalışmak zorundadırlar. Kırsal kesimdeki kadınların çoğu,

çeşitli boyutlarda tarımsal üretim ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Türkiye’de tarımsal iş gücünün genelindeki düşüğe paralel olarak, tarımda toplam kadın emeğinin oranı da yıllar içinde azalma göstermektedir. Ancak kadınların tarımsal iş gücü içindeki oranı artmıştır. (1985’te %53.5 iken 1990’da %55 olmuştur.) HEPİNİZİN bildiği gibi Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğunda gözlenen bu süreçten “tarımın kadınlaşması” olarak söz edilmektedir. Türkiye’de tarımın ağırlıkla küçük toprak sahiplerine ait 10 hektardan küçük tarlalarda yapıldığı dikkate alınır, bu sektörde çalışan kadınların çoğu ücretsiz aile işçisidir. Daha yoksul ve topraksız hanelerdeki kadınlar hanenin geçimi için ücretli işlerde de çalışmaktadır. Kırsal kesimdeki kadınlar, hanedeki üretime doğrudan emek girdisi sağlamanın veya ücretli işlerde çalışmanın yanı sıra dönüşümlü iş gücü emek ve kaynak kullanım gruplarını örgütleyerek de hane ekonomisine önemli ancak görünür olmayan katkılarda bulunmaktadır. Hane ve ülke ekonomisinde oynadıkları önemli role rağmen, kırsal kesim kadınları, gerek istatistiklerde, gerekse politikaların saptanmasında temsil edilme ve yer alma anlamında, büyük ölçüde ihmal edilmiştir. Sonuç olarak, modernleşme veya kalkınma müdahaleleri kırsal kesim kadınları üzerinde çelişkili sonuçlar yaratmıştır. Bir yandan, tüketimin pazara yönelmesi, ev işleri için yeni teknolojilerin benimsenmesi

ve köylerdeki alt yapının iyileştirilmesiyle kadınların gündelik iş yükü azaltılmıştır, öte yandan erkeklerin göçü ve emek yoğun sanayi ürünleri üretimindeki yoğunlaşma, çoğu kırsal kesim kadınının iş yükünü artırmıştır. Tarlada giderek daha fazla iş yüklenirken kredi, eğitim, yayım vb. gibi yaşamsal kaynaklara erişimleri son derece kısıtlı kalmıştır.

45. "Kalkınmada kadın" 1980'li yılların sonundan beri, politika saptayıcılar tarafından genel kalkınma girişimlerinin önemli bir bileşeni olarak kabul görmüş, ancak uygulamada henüz pek fazla bir başarı sağlanamamıştır. Plancılar, kırsal kesim kadınlarını hala bir refah çerçevesi içinde ya da daha yoğun kullanılabilir potansiyel bir iş gücü olarak görmektedirler. Sonuç olarak, kalkınma projelerinin kadın bileşenleri, geleneksel ev ekonomisi kursları ile ağırlıklı el sanatları alanında gelir getirici faaliyetlerin ötesine geçememektedir. Kadınları kalkınmanın etkin ve ayrılmaz bir bileşeni olarak görme fikri, Tarım ve Orman Bakanlıkları gibi kuruluşlardaki teknik düşünen karar vericilere hala biraz yabancı gelmektedir. Kırsal kalkınmada sivil toplum kuruluşlarının katılımı da epeyce sınırlıdır. Bununla birlikte "kalkınmada kadın"ın kabul edilen bir faaliyet alanı haline gelmiş olması, akademisyenleri, karar vericileri ve kalkınma kuruluşlarını bu amaçla et-

kili modeller tasarlama konusunda güdülemiştir.

46. Kırsal kalkınma alanındaki çabaların en yoğun olduğu bölge, hem GAP, hem de diğer birçok bağımsız proje bağlamında Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Bu projelerin başlıca amacı, bölgesel geri kalmışlığı alt etmektir. Güneydoğunun çeşitli illerinde son zamanlarda kurulan çok amaçlı toplum merkezleri (ÇATOM), bölgedeki kadınlara Türkçe ve okuma-yazma, beceri eğitimi vb. gibi olanaklar sunmaktadır. Akademisyenler ve kadın kuruluşları da dikkatlerini güneydoğudaki kadınlara yöneltmiştir. 1996 yılının Kasım ayında Sosyoloji Derneği'nin düzenlediği 2 günlük kırsal kadınlara yönelik konferans kapsamında Şanlıurfa'da yapılan sorun belirleme grup çalışmalarına, Türkçe, Kürtçe ve Arapça konuşulan köylerden 80 kadın katılmıştır. İlk kez, bu kadar farklı özelliklere sahip kırsal kesim kadınları, kamusal bir mekanda biraraya gelip kendi adlarına konuşmuşlardır. Bu kadınların en yaygın olarak dile getirdiği sorunlar, erken yaşta zorla evlendirilme, başlık parası, çok eşlilik ve istihdam olanaklarının olmayışıydı. Bir kadın kuruluşu 8 Mart 1997'de Şanlıurfa'da bu kez kent kadınına yönelik başka bir sivil faaliyet planlamıştır. Bu faaliyet, özellikle namus cinayetleriyle mücadele etme konusunda bölgede bir dizi bilinç yükseltme girişimini başlatmayı amaçlamaktadır.

BÖLÜM IV

47. Son olarak, Türkiye'nin evlilik ve aile yaşamını düzenleyen hukuksal çerçevesine ilişkin kısa bir değerlendirme sunmak istiyoruz. Türkiye CEDAW Sözleşmesinin 15. maddesinin 2. ve 4. paragrafları ile 16. maddesinin 1/c, d, f ve g paragraflarına, bunların Türk Medeni Yasası'ndaki ilgili maddelerle çeliştiği gerekçesiyle çekince koymuştur.

48. Türk Medeni Yasası uyarınca:

(1) Evlilik birliğini koca temsil eder. (Madde 154: Birliği koca temsil eder. Mallarını idare hususunda karı koca hangi usulü kabul etmiş olursa olsun koca, tasarruflarından şahsen mesul olur.)

(2) Evi erkek seçer ve eşi ile çocuklarının bakımını gerektiği gibi sağlar. (Madde 152/2: Evin intihabı karı koca ve çocukların münasip vechile iâşesi, ona aittir.)

(3) Kadın eşinin soyadını alır. (Madde 153/1: Karı kocasının aile ismini taşır.)

(4) Kadın kocasının evini geçindirme çabasına sözleri ve işleriyle yetenekleri izin verdiği ölçüde yardımcı olmalıdır, evin yönetiminden kadın sorumludur. (Madde 153/2: Kadın, müşterek saadeti temin hususunda gücü yettiği kadar

kocasının muavin ve müşaviridir. Eve kadın bakar.)

(5) Anne ve baba çocuklar üzerindeki velayet haklarını ortak kullanırlar, ama anlaşmazlık halinde, erkeğin görüşü geçerlidir. (Madde 263: Evlilik mevcut iken, ana ve baba, velayeti beraberce icra ederler. Anlaşamazlarsa, babanın reyi muteberdir.)

49. Mal düzenlemesine ilişkin olarak, yasa "mal ayrılığı" öngörmektedir. Yani, taraflar sözleşmeyle başka bir sistem kabul etmemişse, eşler arasında mal ayrılığı sistemi geçerlidir. Türkiye'de evlenirken veya evlilik sırasında sözleşme düzenleme adeti olmadığından, mal ayrılığı rejimi genel bir uygulama olmaktadır. Geleneksel olarak evlilik sırasında edinilen mallar erkeğin adına kaydedilmektedir. Boşanma halinde, mülk üzerinde yasal herhangi bir iddiada bulunmadığından, kadın zarar görmektedir.

50. Türk Medeni Yasası'nda değişiklik öngören yasa taslağı yukarıda değinilen ayrımcı maddelere yöneliktir. Öngörülen en önemli değişiklikler bağlamında, kadınlar eşlerinin soyadlarının yanı sıra kendi soyadını kullanabilecek; evlilik birliğini erkek ve kadın birlikte temsil edecek ve evliliğin yaşanacağı evi birlikte belirleyecektir; ve evlilik sırasında edinilen mallar eşit olarak paylaşılacaktır.

51. Tasarı yasalaştırdıktan sonra Türkiye'nin

CEDAW Sözleşmesine koyduğu çekinceler kalkmış olacaktır.

52. Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmak için yapılması gereken pek çok şey olduğuna inanıyoruz. Kadınların eğitime, sağlık kaynaklarına ve istihdama erişimindeki eşitsizlikler sürmektedir; kadınlar ev içi şiddete maruz kalmaktadır ve hukuksal çerçevede bazı ayrımcı maddeler yer almaktadır. Ancak, bu yasa yürürlükteyken bile ayrımcılığı hafifletme yönünde epeyce değişiklik yapıldığına inanıyoruz: Ulusal mekanizma kurulmuştur, bazı yasalar değiştirilmiştir; sığınaklar, bir kütüphane ve kadın araştırmaları merkezleri kurulmuştur. Belki de en önemlisi, kadınlara karşı ayrımcılığın kamu gündeminde kritik bir konu haline gelmiş olması ve bu durumun devam etmesidir. Dolayısıyla gelecekte daha büyük ilerlemeler kaydedileceğine inanmamız için nedenler vardır.

53. Türkiye’de kadınlarla ilgili sorunlar ve aileden sorumlu Devlet Bakanı Işıl Saygın, kadınların ileri götürülmesi konusunda seleflerinin taahhüdünü devam ettirdiğini göstermek üzere bu çok önemli toplantıda bizlere eşlik etmiştir. Bekleyen meselelerin çözümünü hızlandırmak için, hükümet içinde böylesi bir desteğin önemini küçümsemek mümkün değildir.

**CEDAW KOMİTESİ OTURUM-ÖNCESİ
ÇALIŞMA GRUBUNUN RAPORU
TÜRK DELEGASYONUNA
YÖNELTİLEN SORULAR**

**11 - 17 Ocak 1997
New York**

TÜRKİYE

GENEL YORUMLAR

1. Türkiye'nin sunmuş olduğu 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporu ve daha önce sunulmuş olan 2. Dönemsel Ülke Raporunun Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesince belirlenen kılavuza uygun ve doğru yapılandırılmış olduğu, ancak kanunların kadınların statüsü üzerindeki fiili etkilerine ilişkin değerlendirmelere çok az yer verildiği kanısındayız. Son Raporun açık yürekli üslubu çalışma grubunca takdir edilmiştir. Ancak raporda çok detaylı bilgilerin yer alması nedeniyle, Türk toplumunda gerek kamusal gerekse özel yaşamlarında kadının gerçek statüsünün belirlenmesi ve cinsiyetler arasındaki eşitliğin sağlanmasına yönelik önlemlerin ne derece etkili olduğunun saptanmasının zor olduğu anlaşılmaktadır. Son rapordan itibaren, kadının gerek yasal, gerekse gerçek durumu açısından kazanımları ve bundan sonrası için belirlenen hedeflerin dürüst bir yaklaşımla belirlenmesi diyalog ortamının oluşmasını sağlayacağı gibi, Komitenin kadının durumunu saptaması ve Türk toplumundaki tüm kesimlerin kadın-erkek eşitliğine bakış açılarının belirlenmesi bakımından da önemlidir. İstatistiki bilgilerin elde edilmesi

konusunda gösterilmiş olan çabalar çalışma grubunca takdir edilmiş olmakla birlikte, aile planlaması yöntemleri, doğum ve ölümlerin dağılımıyla ilgili istatistiki bilgilerin 1980'lerin öncesini kapsamadığı gözlenmektedir.

Çekinceler

2. Onbirinci paragrafta ifade edilen ve Türkiye'nin ulusal mevzuatının Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile uygunluğunu sağlamak üzere Türk Medeni Kanunda yapılacak değişikliklerin tanımlanmasına yönelik ulusal mekanizma faaliyetleri sonucunda hangi adımlar atılmıştır? Gerekli değişiklikler tanımlanmış ise, değişiklikler yapılmış mıdır? Türkiye çekincelerini ne zaman kaldıracaktır? Sözleşmeye Türkiye tarafından konulan çekincelerin kaldırılmasına ilişkin diğer çalışmalar nelerdir? Türkiye Sözleşmeye koyduğu çekinceleri 2000 yılına kadar kaldırılacağına ilişkin taahhüdünü gerçekleştirilebilecek midir? Türkiye'nin ulusal mevzuatının Sözleşme ile uyumlu hale getirilebilmesi için Anayasa'da değişiklik yapılması gerekmekte midir? Eğer öyle ise, bu değişiklikler ne zaman formüle edilecektir? Değişikliklerin yapılabilmesi için ne tür bir prosedür izlenmesi gerekmektedir?

KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİNİN MADDELERİ İLE İLGİLİ SORULAR

Madde 1

3. Kadınlara karşı ayrımcı hükümler içeren ve yeniden düzenlenmek amacıyla gözden geçirilen kanunları tanımlayınız. Parlamento söz konusu kanunların gözden geçirilmesine öncelik tanımakta mıdır?

Madde 2

4. Kadın ve aile konusuyla ilgili Müsteşarlığın yeniden kurulması için gerekli yetki kanunu tasarısının statüsü nedir? Söz konusu Müsteşarlık kanun yoluyla mı kurumsallaştırılacaktır?

5. Türk Ceza Kanunu'nun yeniden düzenlenmek amacıyla gözden geçirilen maddelerini lütfen tanımlayınız. Yapılan çalışmalarda son durum nedir? Medeni Kanun üzerindeki çalışmalar ne sebeple bu kadar uzun sürmüştür?

Madde 3

6. Kadınla ilgili istatistiki veri tabanının konumu nedir? Bu bilgiler hükümet dışı kuruluşların da ulaşabileceği durumda mıdır? Eğer öyleyse veriler hükümet dışı kuruluşlar tarafından nasıl kullanılmaktadır?

7. Başbakanlığa bağlı Genel Müdürlük, Devlet Bakanlığı sorumluluğu altında mıdır ve Genel Müdürlüğün başında kim vardır? Genel Müdürlük Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının bünyesindeki kadın biriminden ayrı mıdır? Eğer ayrı ise aralarında ne tür bir ilişki vardır? Genel Müdürlüğün bütçesi nedir ve personel sayısı ne kadardır?

8. Kadının statüsünün korunması ve iyileştirilmesini amaçlayan Genel Müdürlüğün bölgesel ve yerel birimleri var mıdır, yoksa tamamen merkezi bir yapıda mıdır?

9. Kadın konusunda faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlara Genel Müdürlüğünüz mali açıdan ne şekilde destek olmaktadır?

10. Genel Müdürlük, hükümet dışı kuruluşlarla ne anlamda ve ne şekilde işbirliği yapmaktadır? Söz konusu hükümet dışı kuruluşlar Genel Müdürlük politikası ve programını ne şekilde etkilemektedir?

Madde 4

11. Sözleşmenin 4. maddesi uyarınca, Türkiye’de kadın haklarını savunmak amacıyla alınmış olan geçici veya olumlu ayrımcılık olarak tanımlanabilecek önlemler var mıdır? Eğer varsa bunların etkileri nedir ve hangi sektörlerde görülmektedir?

12. Türkiye’deki azınlıklara mensup kadınlarla ilgili olumlu ayrımcılık olarak tanımlanabilecek özel önlem alınmış mıdır? Kürt kadınları için özel programlar var mıdır?

Madde 5

13. Cinsel şiddete maruz kalan kadınlara zorunlu bekaret kontrolü uygulaması devam etmekte midir? Eğer böyle bir uygulama söz konusu ise, emniyet güçleri ve hükümet görevlileri tarafından mı yürütülmektedir? Kadınlara uygulanan zorunlu bekaret kontrolü diğer durumlarda da söz konusu mudur?

14. Evlendiklerinde bakire olmayan kadınlar herhangi bir sorunla karşılaşmakta mıdır?

15. Kadınlara ve kızlara yönelik cinsel tacizleri önlemeye yönelik ne gibi tedbirler vardır?

16. Okullarda verilecek, vatandaşlık ve insan hakları derslerinde toplumsal cinsiyet boyutu var mıdır?

17. Aile içi şiddet, özellikle kocalar tarafından karılarına yöneltilen aile içi şiddete karşı, şiddeti uygulayanların kınanması anlamında herhangi bir çalışma yapılmakta mıdır?

18. Kadınların yerel yönetimlerde görev almalarını engelleyici gelenek ve uygulamalar hangi yolla ortadan kaldırılmıştır?

19. Dönemsel Raporun 57. ve 58. paragraflarında da değinildiği üzere, kadınların ve kızların fahişelik yapmasının ardındaki neden, ya geneldeki düşük gelir düzeyi ya da daha önceki işlerinde cinsel tacize maruz kalmış olmaları ve ancak fahişelikle geçimlerini sağlayabilmeleridir. Ayrıca, fahişelik yapan kadınların üçte biri de, ya kocaları ya da erkek arkadaşları tarafından bu yola sürüklenmiştir. Tacizleri önlemek ve kadınları fahişeliğe iten zorlamaları ortadan kaldırmak amacıyla ne tür çalışmalar yapılmaktadır? Kızları ve kadınları fahişelik yapmaya zorlayan erkekler için ne tür cezai müeyyideler öngörülmektedir?

20. 19 no'lu Genel Tavsiyenin 24. paragrafının (U) ve (V) paragraflarında da önerildiği üzere, kadınlara ve kızlara yönelik her türlü şiddet eylem-

leriyle ilgili bilginin toplanması, toplanan bilgilerin, kamusal ve özel yaşamda, tecavüz, ensest, zina ve fiziksel şiddetle ilgili verileri de içermesi gerekmektedir. Kadınlara yönelik şiddet uygulamalarının azaltılması bağlamında, ne tür yasal, koruyucu ve önleyici tedbirler yürürlüktedir? Herhangi bir saldırı ve taciz durumunun ilk belirtileri görüldüğünde, güvenlik kuvvetleri tutuklama kararı alabilmekte midir? Kızların sünnet edilmesi veya dini kurallara uygun giyim biçimine zorlanması gibi gelenekler ve dini kurallar nedeniyle meşru görülen kadına yönelik şiddet eylemleri var mıdır? Azınlıklara mensup kadınlara yönelik şiddet eylemlerinin boyutu nedir ve devlet tarafından ne ölçüde değerlendirilmektedir?

21. Kadınların, erkeklerle karşılaştırıldığında daha değersiz olduklarına dair toplum tarafından benimsenen klişeleşmiş fikirlerin değişmesi ve etkisiz hale gelmesi konusunda medyanın herhangi bir gayreti ve çalışması var mıdır? Medyada profesyonel olarak çalışmakta olan kaç kadın vardır? Medyanın yönetici kadrolarının üst basamaklarında çalışan kadın sayısı ne kadardır?

22. 1995 yılında, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ile, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu arasında gerçekleştirilen toplantı seri görüşmeler şeklinde mi, yoksa tek bir görüşme

şeklinde mi gerçekleşmiştir? 1995 yılı toplantısının sonuçları nelerdir?

23. Kadının güçlendirilmesiyle ve konumunun iyileştirilmesiyle ilgili programın geldiği noktaya ilişkin değerlendirme yapılmakta mıdır? Kadınlara yönelik ayrımcı yaklaşımın değişmesi amacıyla Genel Müdürlüğünüzün ne tür programları vardır?

24. Genel Müdürlüğünüzün okul kitaplarındaki klişeleşmiş kadın imajının gözden geçirilmesi konusunda herhangi bir girişimi var mıdır?

25. Türkiye’de aile eğitim programlarında babanın ebeveyn sorumlulukları vurgulanmakta mıdır? Eğer vurgulanıyorsa bunun etkisi nedir?

26. Türkiye’nin Raporunda kadınlara yönelik şiddetin 6. madde başlığı altında yer almasının nedenlerini açıklayabilir misiniz?

27. Aile içi şiddete maruz kalan kadınlara hizmet amacıyla kadın sığınma evleri mevcut mudur? Eğer varsa sayısı ne kadardır ve mali açıdan nasıl finanse edilmektedir?

28. Kadının sorunları konusunda toplumu bilinçlendirme amacıyla faaliyet gösteren Kadın Çalışmaları Merkezlerinin çalışmalarının sonuçlarını ve geldikleri noktayı açıklayınız.

29. Türkiye’de “namus cinayeti” vak’aları var mıdır? Eğer varsa yasal olarak bu vak’alara nasıl yaklaşılmaktadır? Bu tür vak’aları önleyici herhangi bir tedbir alınmakta mıdır?

30. Cinsel saldırıda buldukları kadınlarla evlenmeleri halinde erkekler yasal olarak cezadan kurtulmakta mıdır?

31. Bir kadını kaçıran erkeğe verilen ceza nedir?

32. Yasalar nezdinde evlilik içi ve dışı tecavüzün ayrımı var mıdır? Evlilik içi tecavüz boşanma sebebi midir?

33. Ceza Kanunu’nun tecavüze verilecek cezaları düzenleyen 423/1 maddesini lütfen açıklayınız.

Madde 6

34. Türkiye’nin 2. Dönemsel Raporu, fahişelere yönelik tecavüz ve zorla kaçırma gibi konulardaki yasal hükümlerin ıslahı ve fahişelerin sosyo-ekonomik durumları konusunda ilginç bilgiler içermekle birlikte, üçüncü şahıslar tarafından sömürülen ve kullanılan fahişe sayısında azalma veya artış olup olmadığı ve özellikle en çok korunmaya muhtaç olan göçmen ve genç kadınların korunmasına yönelik önlemler alınıp alınmadığı ve

yürürlükteki yasa ve uygulanması ile ilgili bilgi verilmemiştir. Fahişeler zorunlu sağlık kontrollerine tabi midirler? Kadın ticareti ve istismarıyla ilgili bilgi verilmesini rica ederiz. Kadın pazarlayan ve çalıştıran kişilere ve fahişelere uygulanan ceza veya diğer yaptırımlar nelerdir? Söz konusu fahişeler kaçak göçmenler olunca derhal sınır dışı ediliyorlar mı? Eğer uygulama bu yönde ise kendilerini pazarlayanlar konusunda ne şekilde şahitlik yapıyorlar? Fahişelik yapanların yaşlarına göre istatistiki dökümü verilebilir mi?

35. Fahişeler, sağlık, eğitim ve iş imkanlarından diğer kadınlar gibi yararlanabiliyorlar mı? Güvenlik güçlerinin fahişelere yaklaşımı nasıldır? Fahişelere yönelik ne tür rehabilitasyon programları uygulanmaktadır?

36. Çok sayıda Türk kadını başka ülkelere göç etmekte midir? Eğer böyleyse bunun sebepleri nelerdir? Kadınlar, özellikle genç kadınlar kadın ticareti yapanların ağına düşmemek üzere bilinçlendirilmekte midir? Türkiye'nin herhangi bir ülkeyle, kadınların kadın ticareti yapanların ağına düşmesini önlemek amacıyla bir işbirliği anlaşması mevcut mudur?

Madde 7

37. Bir önceki Başbakan Çiller, kabinesinde kaç kadın görevlendirmişti?

38. Parlamentoda bir kadın kurulu (Women's Caucus) var mıdır?

39. Son seçim sonuçlarına göre kadınlar Parlamentoda hangi oranda temsil edilmektedir?

40. Türkiye'de ne tür bir seçim sistemi vardır?

41. Hükümetin kadınların politika ve genel olarak idarede karar alma pozisyonlarında daha yüksek oranlarda temsil edilebilmelerini teşvik edecek girişimleri mevcut mudur?

42. Hükümet dışı kuruluşlar nasıl finanse edilmektedir? Bunları devlet desteklemekte midir? Eğer destekleniyorsa, kaçınılmaz olarak devlet desteği almaktadır ve destek için kriter nedir?

43. Siyasi partiler kadının temsili için kota sistemini sürdürmekte midir?

44. Siyasi faaliyet gösterenlerin ve gazetecilerin haklarının korunması için Hükümet tarafından ne gibi tedbirler alınmaktadır?

Madde 8

45. Yabancı ülkelerde çalışan kadın personelin üst düzey makamlara terfisini önleyen engeller var mıdır?

46. Yabancı ülkede çalışan kadın ve erkek personelin işe alınmasında ve terfiinde aynı kriter mi uygulanmaktadır?

47. Yabancılarla evli kadın dışışleri personeli için iş ve terfi ile ilgili farklı tutumlar söz konusu mudur?

Madde 9

48. Türk Vatandaşlık Kanunu ile ilgili bilgide kadına erkekten farklı davranıldığı belirtilmekte, kocanın vatandaşlığına geçtiği takdirde kadının kendi vatandaşlığını kaybettiği belirtilmektedir. Eğer durum böyle ise, Sözleşmenin 9. madde hükmüne ters düşülmektedir. Türk Vatandaşlık Kanunu'nun ilgili maddesinde istisnalar var mıdır? Vatandaşlık Yasasının yeniden düzenlenmesi için ne gibi tedbirler alınmıştır?

49. Dokuzuncu maddeye konan çekincelerin kaldırılması için resmi otoriteler tarafından ne tür adımlar atılmaktadır?

Madde 10

50. Kız ve erkeklerin liseye devamlarında farklılığı azaltmak ile ilgili olarak ne gibi tedbirler alınmakta veya planlanmaktadır?

51. Türkiye’de halen kadın ve kız çocuklarının okur-yazarlık oranı nedir? Türk kadınlarının ve kız çocuklarının okur-yazarlık oranlarını artırmak için alınan özel tedbirleri belirtiniz.

52. Hükümet, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde kız çocuklarının eğitime erişimi gibi önemli bir sorunu gidermeyi amaçlayan program uygulamakta mıdır? Kız çocuklarının eğitimi zorunlu mudur?

53. Zorunlu ilköğretimin beş yıldan sekiz yıla çıkarılması uygulamaya konmuş mudur?

54. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ile Milli Eğitim Bakanlığı arasındaki işbirliğinin sonuçları ne olmuştur? Okul kitaplarındaki cinsiyetçi klişeler çıkarılmış mıdır?

55. İstanbul Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Kadın Çalışmaları Merkezi ülkede tek midir, yoksa benzer merkezler var mıdır? Kadın çalışmaları bazı üniversitelerin ders programlarında yer almakta mıdır?

Madde 11

56. Devlet işveren ve işçiler arasındaki ilişkilerde endüstriyel barışı oluşturmak için koruyucu ve kolaylaştırıcı tedbirlerini sağlamayı garanti eden Türk Anayasası’nın 49 uncu maddesinin prensip-

lerini nasıl uygulamaktadır? İş gücünde mesleki ayrımcılığın ortadan kaldırılması "endüstriyel barışın" sağlanması olarak mı görülmektedir?

57. Türkiye'de resmi asgari çalışma yaşı nedir? Türkiye'de 12-14 yaş arası kaç kız çocuğu çalışmaktadır? Çalışan kızlar için ne gibi koruyucu tedbirler vardır?

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından saptanan çalışan çocuklar ile ilgili standartlar Türkiye'de uygulanmakta mıdır?

58. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 104 üncü ve İş Kanunu'nun 70 inci maddesi hükümleri ile getirilen haklardan kimler yararlanmaktadır?

59. Türkiye'de annelik izni tüm işçilere uygulanmakta mıdır? Ücretli mi yoksa ücretsiz midir? Babalık izni için herhangi bir hüküm mevcut mudur?

60. İş güvenliği konusundaki yasa taslağının şu andaki durumu nedir?

61. İş gücünde mesleki ayrımcılığı gidermeyi amaçlayan ne gibi adımlar atılmıştır?

62. Türkiye'de kaç tane sendika vardır? İş

gücünün ne kadarı sendikalıdır? Kadın işçilerin yüzde kaçını sendikaya üyedir? Hangi sektördeki kadınlar sendikalıdır?

63. Türkiye eşit değerdeki işe eşit ücret kavramını onaylamakta mıdır? Kadın ve erkek arasında eşit işe eşit ücret uygulaması için ne gibi önlemler alınmıştır?

64. Kadının idari pozisyonlara yükselmesini sağlayacak tedbirler uygulanmakta mıdır?

65. Formel sektörde kadının annelik ile çalışmayı birlikte yürütmesini sağlayacak ne gibi tedbirler alınmıştır?

66. Tekstil sektöründe ve kırsal kesim aile girişimlerinde çalışan işçiler, işlerinin karşılığını parasal olarak almakta mıdır, yoksa bu iş onların ailelerine bir katkı olarak mı algılanmaktadır?

67. İş yerinde cinsel taciz konusunda alınan tedbirleri lütfen anlatınız.

Madde 12

68. Anne ve çocuk ölümlerini azaltmaya yönelik ne gibi programlar uygulanmaktadır?

69. Evli kadınların yasal olarak veya uygulamada sağlık hizmetlerinden ve özellikle de aile plan-

lamasından yararlanmaları için kocalarının onayına gereksinimleri var mıdır?

70. Ulusal AIDS Konseyinin Başbakanlığa bağlı olması HIV/AIDS in Türkiye'de yaygın olduğunu mu göstermektedir?

71. AIDS'in kadın ve kız çocukları arasında görülme sıklığı ne kadardır? HIV/AIDS konusunda kamunun bilinçlenmesi için ne gibi tedbirler alınmıştır? Bu tür tedbirler medya tarafından da desteklenmekte midir?

72. Aile planlaması programları ve hizmetlerine erkeklerin reaksiyonu nedir?

73. Türkiye'de kadın ve ergenlik çağındaki kızlar aile planlaması, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve bunların yarattığı sorunlar, AIDS'in nasıl bulaştığı ve korunma yolları konusunda serbestçe bilgi alabilmekte midir?

74. Sokaklarda satılan yasadışı ilaçlar, farmakolojik ilaçlar, alkol ve tütün bağımlılığı da dahil olmak üzere kadınlarda görülen madde bağımlılığının sıklığı konusunda yaş dağılımlı istatistik bilgileri mevcut mudur?

75. Kadın madde bağımlıları için ne gibi rehabilitasyon programları mevcuttur?

Madde 13

76. Kadının Kalkınmaya Entegrasyonu Ulusal Programı etkinliklerini anlatınız. Kadın küçük girişimciliği, medyada kadının portresi, sendikalaşma vs. konularındaki araştırma çalışmalarının sonuçları nedir?

77. Halk Bankası ve Vakıflar Bankası kredi programlarının kadınların kredi almasına etkisi ne olmuştur? Bu programlardan kaç kadın yararlanmıştır? Kadınların borçlarını geri ödeme oranı nedir?

78. Kadınların spor ve eğlence faaliyetlerine katılımını engelleyen yasal veya sosyal engeller var mıdır? Kadınların uluslararası spor yarışmalarına katılımlarına mani olan yasal ve sosyal engeller var mıdır?

Madde 14

79. 2926 sayılı yasaya göre tarım kesimindeki kadınlara (ikinci periyodik raporun 163. paragrafında belirtilen) hangi spesifik sosyal güvenlik hakkı sağlanabilecektir?

80. Kırsal kesim kadınlarının okumaz-yazmazlığını azaltmak için ne gibi tedbirler alınmıştır?

81. Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadınları hedefleyen herhangi bir özel program var mıdır?

82. Kırsal kesim kadınları tarımsal yaygınlaştırma hizmetlerinden yararlanmakta mıdır? Eğer yararlanıyorlarsa yaygınlaştırma hizmeti verenler içinde kadınların oranı nedir? Tarımsal yaygınlaştırma programının kırsal kesim kadınlarının yaşamları üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur?

83. Kırsal kesim kadınları Sözleşmeyi bilmekte midirler? Sözleşmenin kendilerine sağladığı hakların bilincinde midirler?

84. Kırsal kesim kadınları için resmi okuma-yazma programları düzenlenmiş midir? Eğer düzenlenmiş ise bu programların içerikleri nedir? Erken evlilik, eş seçimi, başlık parası, mal rejimi ve miras hakları konularına değinmekte midir?

85. Kırsal kesim kadınları için sağlık ve aile planlaması ile ilgili özel programlar mevcut mudur? Kadın tarım işçilerinin sağlık sigortası kapsamını genişletmek için tedbirler alınmış mıdır?

86. Kırsal kesim kadınları için iş ve konut imkanları ile ilgili çalışmaların sonuçları ne olmuştur?

87. Kadın tarım işçilerinin emeklerinin karşılığının ödenmesi için ne gibi tedbirler alınmıştır?

Madde 15-16

88. Kadınların mal varlığı üzerinde ne gibi hakları vardır? Kadınlar için arazi satışı konusunda kısıtlamalar var mıdır?

89. Kadınların kendi gelirleri üzerinde kontrolü var mıdır? Kadınlar özellikle kendi emeklerinin ekonomik getirisi ve diğer getirilerini kontrol edebilmekte midir?

90. İkinci Dönemsel Raporun 202. paragrafında belirtilen Türk Medeni Kanunu için ön görülen değişiklikle ilgili ayrıntıları verir misiniz? Söz konusu değişiklik Sözleşmenin 15 ve 16. maddeleri ile her yönden uyumakta mıdır? Bu konuda Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ne gibi faaliyetler yürütmektedir?

91. Yasal evlilik yaşının altındaki kızların evliliğini önlemek için alınan tedbirleri belirtiniz. Yalnızca dini nikahı bulunan çiftler için ne gibi yaptırımlar mevcuttur? Resmi olmayan bir evliliği gerçekleştiren nedir?

92. Türkiye'de Medeni Kanunun değişmesi

gereği konusunda kadınları bilinçlendirmek için çalışan kadın kuruluşları var mıdır?

93. Sivil toplum, yasa yapıcılar üzerinde bu tür bir revizyon için baskı oluşturmakta mıdır?

94. Eğer erkekler ailenin reisi ve çocukları üzerinde beslenmeleri de dahil olmak üzere söz sahibi iseler, Türkiye'de aile reisi konumundaki kadınların statüleri nedir?

95. Diğer mirasçılarının (erkek) olmadığı bir araziye miras yoluyla sahip olan kız çocuk, bu araziyi uygun biçimde yönetme hakkına sahip olduğunu nasıl gösterebilir?

96. Kadınların evlenmeden önce mal ayrılığı sisteminin varlığından haberdar olmalarını sağlamak için Hükümetin aldığı tedbirler nelerdir?

97. Boşanma durumunda kadınların mal varlığını kaybetmemeleri için Adalet Bakanlığının yasa tasarısı yanında kadın yasa yapıcılar tarafından da başka tasarılar hazırlanmıştır. Bu tasarıların akibeti ne olmuştur? Adalet Bakanlığı bu konuda hangi kurumlara, hangi nedenlerle danışmaktadır?

Dördüncü Dünya Kadın Konferansı

98. Türkiye, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'ndaki Eylem Platformu'nun ve kendi taahhütlerinin uygulanması için neler yapmıştır? Özellikle tüm politikaların toplumsal cinsiyet bakış açısı ek-senine oturtulmasına yönelik programlar sunulmuş mudur? Konferans'tan beri ulusal bir eylem planı formüle edilmiş midir? Eğer edildi ise Eylem Platformu'ndaki tüm kritik alanları kapsamakta mıdır?

**CEDAW KOMİTESİ OTURUM - ÖNCESİ
ÇALIŞMA GRUBUNUN SORULARINA
TÜRK DELEGASYONUNUN
VERDİĞİ YANITLAR**

17 Ocak 1997

New York

Sayın Başkan,

Değerli Delegeler,

İzninizle, bizlere yönelmiş olduğunuz ve Türkiye’de kadınların durumuna ilişkin samimi ilginizi ve kaygınızı yansıtan sorularınız için sizlere teşekkür etmek istiyorum.

Oturum-öncesi çalışma grubu tarafından gündeme getirilen konulara ve yöneltilen sorulara yanıtlarımız aşağıda sunulmuştur.

Madde 1

(3) Şu anda incelenmekte olan yasaların ayrımcı hükümleri şunlardır:

- Medeni Yasa

1. Evlilik birliğini koca temsil eder. (Madde 154: Birliği koca temsil eder. Mallarını idare hususunda karı koca hangi usulü kabul etmiş olursa olsun koca, tasarruflarından şahsen mesul olur.)

2. Oturulacak evi erkek seçer ve eşi ile çocuk-

larının geçimini gerektiği gibi sağlar. (Madde 152: Koca, birliğin reisidir. Evin intihabı karı ve çocukların münasip vechile iaşesi, ona aittir.) (Ayrıca Madde 21: Kocanın ikametgahı karının ve ana ve babanın ikametgahı velayetleri altındaki çocuğun ve mahkemenin bulunduğu yer vesayet altındaki kimsenin ikametgahı addolunur. İkametgahı belli olmayan kimsenin karısı, veya kocasından ayrı yaşamaya mezun olan kadın kendisine ayrı bir ikametgah ittihaz edebilir.)

3. Kadın eşinin soyadını alır. (Madde 153/1: Karı, kocasının aile ismini taşır.)

4. Anne ve baba çocuklar üzerinde velayet haklarını ortak kullanırlar, ancak anlaşmazlık halinde erkeğin görüşleri geçerlidir. (Madde 263: Evlilik mevcut iken, ana ve baba, velayeti beraberce icra ederler. Anlaşamazlarsa, babanın reyî muteberdir.)

5. Evlilikte mal rejimi, mal ayrılığıdır. Mevcut kültürel temayüle göre, bu, evlilik sırasında edinilen malların erkeğin adına tescil edilmesi sonucunu yaratmaktadır, çünkü kadın, bedeli olmayan ev yönetimini üstlenirken, ailenin geçimini sağlamak için çalışan erkektir. (Madde 170: Karı koca, evlenme mukavelenamesi ile kanunda muayyen diğer usullerden birini kabul

etmedikleri takdirde veya kabul edipte kanunda gösterilen sebeplerden birinin hüdsu halinde, aralarında mal ayrılığı cereyan eder.)

- Ceza Yasası

1. Türk Ceza Yasası reşit olmayan şahısların uğradığı tecavüzler, reşit şahısların uğradığı tecavüzler ve bekareti bozan tecavüzler arasında ayırım gözetmektedir. Tecavüz suçu ile ilgili cezanın, bekareti bozma durumuna göre belirleniyor olması, kadınlar açısından ayrımcılık içermektedir. (Madde 423/1: Her kim onbeş yaşını dolduran bir kızı alacağını diye kandırıp kızlığını bozarsa altı aydan iki seneye kadar hapsolunur.)

2. Aynı şekilde, bekar ve evli kadınların kaçırılması arasında da evli kadının kaçırılmasına daha ağır ceza uygulanması biçiminde bir ayırım söz konusudur. (Madde 429: Her kim cebir ve şiddet veya tehdit veya hile ile şehvet hissi veya evlenme maksadiyle reşit olan veya reşit kılınan bir kadını kaçıır veya bir yerde alıorsa üç seneden on seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Kaçırılan kadın evli ise ağır hapis cezası yedi seneden aşağı olamaz.) Buna paralel olarak; kız kaçırma suçu, kadının arzuları ne olursa olsun, evlilik niyetiyle işlenmişse cezada indirim yapılmak-

tadır. (Madde 433: Yukarıdaki maddelerde yazılı cürümlerden biri mahza evlenmek maksadile işlenmiş ve bir guna tecavüz vuku bulmamış ise fail hakkında tayin olunacak ceza üçte birden yarıya kadar indirilir.)

3. 440 ve 441. maddeler zinayı kadın ve erkek için farklı tanımlamaktadır. (Üstelik, Ceza Yasasında; zina nedeniyle işlenen cinayetlerde ceza indirimi öngörülmektedir ve bu durum kadınlara karşı şiddet açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır.) (Madde 440: Zina eden karı hakkında altı aydan üç seneye kadar hapis cezası tertip olunur. Karının evli olduğunu bilerek bu fiilde ortak olan kimse hakkında da aynı ceza hükmolunur.) (Madde 441: Karısı ile birlikte ikamet olduğu evde yahut herkesce bilinecek surette başka yerde karı koca gibi geçinmek için başkası ile evli olmayan bir kadını tutmakta olan koca hakkında altı aydan üç seneye kadar hapis cezası hükmolunur.)

Yakın dönemde, 441. madde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Yasamanın iptal edilen maddenin yerine yenisini koymak için bir yıl vakti vardır. Bu noktada, Komite'ye bu kararı temellendiren nedenler hakkında bilgi sunmak istiyorum:

Türkiye Anayasası'nın 90. maddesine göre usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş uluslararası anlaşmalar iç hukuk hükmündedir. Bütün uluslararası anlaşmalar Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra yürürlüğe girer. Resmi Gazete, devlet içindeki yetkili mercilere, üniversitelere ve yargı organlarına dağıtılır. Ancak, uluslararası anlaşmalar kamuoyuna yaygın olarak duyurulmadığından, Türkiye Mahkemeleri kararlarında bu tür pek çok anlaşmaya atıfta bulunmaz. Bu durum, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay gibi üst mahkemeler için geçerli değildir. Bu Mahkemeler bazı durumlarda uluslararası anlaşmaların hükümlerini uygulamışlardır. Bu bağlamda, Türk Ceza Yasası'nın zinaya ilişkin 441. maddesinin iptali sırasında, Anayasa Mahkemesi doğrudan doğruya Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne atıfta bulunmuştur. Kadın grupları yasada zinanın nasıl ele alınması gerektiği konusunda karşıt tutumlara sahiptir. İslamcı gruplar içindeki kadınlar, zina için katı ama eşit bir cezayı savunurken, diğer kadın grupları eşit muameleden yana olmakla birlikte zinaya ceza niteliğinde olmayan bir çerçeveden yaklaşmakta, başka bir ifadeyle bunun boşanma için neden oluşturabileceğini ama yasanın ne kadını ne de erkeği cezalandırmaması gerektiğini savunmaktadır.

- Çalışma Yasası

1. Bu yasaya göre, işveren ücretli doğum izninin bitiminde kadın işçisini önceden ihtar etmeden işten atma hakkına sahiptir. (Madde 17/a: İşçinin kendi kasdından veya derli toplu olmayan yaşayışından yahut içkiye düşkünlüğünden doğacak bir hastalığa veya sakatlığa uğraması halinde, bu sebeple doğacak devamsızlığın ardı ardına üç iş günü veya bir ayda beş iş gününden fazla sürmesi,

(a) fıkrasında sayılan sebepler dışında işçinin dışında kendi kusuruna yükletilmeyen hastalık, kaza, doğum ve gebelik gibi hallerde işveren için hizmet akdini bildirimsiz fesih hakkı: hastalık işçinin işyerindeki çalışma süresine göre 13 üncü maddedeki bildirim önelerini altı hafta aşmasından sonra doğar. Doğum ve gebelik hallerinde bu süre 70 inci maddedeki sürenin bitiminde başlar. Ancak işçinin işine gidemediği süreler için ücret işlemez.)

Türk yasalarındaki bütün ayrımcı hükümler yeniden düzenlenmek üzere incelenmektedir ve yasa tasarıları hazırlanmıştır. Bu yasa tasarıları henüz Parlatentonun öncelikleri içinde yer almamaktadır; ancak Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı için öncelikli konulardır. Bakanlık, süreci hızlandırmak için konuyu yakından takip etmektedir.

Madde 2

(4) 1993 ve 1994 yıllarında sırasıyla 514 ve 536 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı kurulması için iki kez girişimde bulunulmuştur. Ancak, kanun hükmünde kararnamelerin dayandığı yetki yasaları, teknik nedenlerle Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. 54. koalisyon hükümetinin kurulmasından sonra, şu andaki Bakan Sayın Işılray SAYGIN'ın himayesinde yeniden Müsteşarlığın kurulmasını sağlamak üzere kanun hükmünde kararname yerine bir yasa tasarısı hazırlanmıştır. Bu yasa tasarısı, Bakanlar Kurulu tarafından imzalanmış ve incelenmek üzere Parlamento Özel İhtisas Komisyonuna gönderilmiştir.

(5) Ceza Yasası'nın yeniden düzenlenmek üzere incelenmekte olan maddeleri, yukarıda belirtilmiş olduğundan, burada tekrarlamayacağım. Bu yasa; Adalet Bakanlığı tarafından oluşturulan bir uzmanlar komisyonunca yeniden hazırlanmaktadır ve bu çalışmanın sonuçlarının Mart 1997'ye kadar Adalet Bakanlığı kanalıyla Bakanlar Kurulu'na sunulması beklenmektedir. Yasa taslağı Bakanlar Kurulu tarafından kabul edildikten sonra, parlamentoya sunulacaktır. Medeni Yasa da Adalet Bakanlığı'nın bir Komisyonu tarafından benzer biçimde gözden geçirilmektedir. Komisyonun çalışmalarının büyük

kısmını tamamladığı ve yasa taslağının yakında Bakanlar Kurulu'na sunulmasının beklendiği bildirilmektedir. Süreç epeyce uzamıştır, çünkü söz konusu Komisyon sadece toplumsal cinsiyet ayrımına ilişkin maddeleri değil, Medeni Yasa'nın bütün metnini gözden geçirip yenilemeye çalışmıştır.

Madde 3

(6) 1993 yılında KSSGM'nin desteğiyle kurulan "Sosyal Yapı ve Kadın İstatistikleri" şubesi toplumsal cinsiyete dayalı istatistikler oluşturmaktadır. Şube, veri toplama kavramları ve yöntemlerini geliştirmenin yanı sıra cinsiyete göre ayrıştırılmış veri tabanı için ülke çapında bir bilgisayar ağı oluşturma sürecindedir. Mevcut veri tabanı herkesin kullanımına açıktır.

(7) Devlet Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren KSSGM, Başbakanlığa bağlıdır. Böyle bir birimin Hükümetin en üst kademesinde yer alması, kadınların ilerlemesine verilen önemin bir göstergesidir. Ancak Genel Müdürlüğe tahsis edilen kadro ve kaynaklar yetersizdir. Şu anda % 98'i kadın olan toplam 45 personeli vardır ve ulusal bütçeden aldığı pay sadece yüzbinde 1.2159'dur.

KSSGM, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesindeki kadın biriminden ayrı bir birimdir.

KSSGM'nin başlıca işlevlerinden biri, eşgüdüm kapasitesi sayesinde, sektörel planlardaki toplumsal cinsiyet konularını yönlendirmek için bakanlıklar arasındaki bağlantıları kurmaktır. Bu bağlamda, Genel Müdürlük diğer bakanlıklardaki ilgili birimlerle eşgüdüm içinde çalışmaktadır.

(8) KSSGM, mevcut yapısıyla, bölgesel veya yerel birimleri olmayan, merkezi bir organdır. Müsteşarlık yasası yürürlüğe girdikten sonra yerel birimleri kurulacaktır.

Genel Müdürlük, kurulduğu günden itibaren kadınlar tarafından yönetilmiştir. Şu andaki Genel Müdür Narinç ATAMAN, başlıca çalışma alanı kadınlara yönelik şiddetin kökünün kazınması olan "Kadın Dayanışma Vakfı"nin kuruluşunda etkin yer almış ve kadın hareketinin içinden gelen bir kişidir.

(9-10) Gerek ulusal mekanizmanın gerekse Türkiye'deki hükümet dışı kuruluşların girişimleri büyük bir çeşitlilik gösterir. Her ikisi de politikaların formüle edilmesi, araştırma ve proje uygulama konusunda yakın işbirliği içinde çalışmaktadır. Genel Müdürlük, bugüne kadar, hükümet dışı kuruluşlar, akademisyenler ve diğer araştırma gruplarınca yürütülen ve kadınlarla ilgili çeşitli konuları kapsayan 30 araştırma projesini finanse etmiştir. 1996 yılında Genel Müdürlüğün

koordinasyonuyla hükümet dışı kuruluşlardan oluşan hukuk, eğitim, istihdam ve sağlıkla ilgili 4 komisyon kurulmuştur. Komisyonların amacı, Türkiye’de kadınların ilerlemesi için planlar hazırlamak ve politikalar geliştirmektir. Genel Müdürlük, Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı’na da önemli bir mali destek sağlamıştır. Ayrıca KSSGM kadınlarla ilgili tüm hükümet dışı kuruluşları, akademisyenleri ve diğer kadın gruplarını Türkiye’de kadınların ilerlemesine ilişkin belli başlı politika ve stratejilerin oluşturulması sürecine katılmaya davet etmektedir.

Madde 4

(11) Türkiye bu tür “olumlu ayrımcılık” (fırsat öncelikleri) politikasına sahip değildir. Başlangıçta Sosyal Demokrat Halkçı Parti, bir kota sistemi benimsemiştir (%25). Şu anda, hem bu partinin devamı olan Cumhuriyet Halk Partisi (%20), hem de Doğru Yol Partisi (%10) kota uygulamaktadır. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, değişik Bakanların sorumlu olduğu dönemlerde, geçici bir “olumlu ayrımcılık” politikası ile eşit statü yasası konusundaki taahhütlerini dile getirmiş olmakla birlikte, bu niyet gerçekleşmemiştir.

(12) Lozan Anlaşmasında Türkiye’de azınlıklar olarak sadece gayrimüslimler belirtilmiştir. Öte yandan Kürtler Türkiye’de, hiçbiri yasal olarak

azınlık statüsüne sahip olmayan, çeşitli etnik gruplardan sadece bir tanesidir. Dolayısıyla, Kürt kadınları için özel programlar söz konusu değildir. Ancak, Türkiye'nin güneydoğusundaki bölgesel geri kalmışlığın ve zorunlu göçün önlenmesi için özel politikalar ve programlar söz konusudur. 1995 yazında Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından göç etmek zorunda kalmış kadınların barınması için Diyarbakır Seyran-tepe'de bir toplum merkezi kurulmuştur. Diğer taraftan, kalkınmada öncelikli yöreler olarak tanımlanan bölgelerde yoğun olarak yaşayan Kürt kadınları, bu bağlamda uygulanan kalkınma projelerinin hedef kitleleri olarak özel programlardan yararlanmaktadırlar.

Madde 5

(13) Türk Ceza Yasası'na göre tecavüz olaylarında bekaretin bozulması, suçu ağırlaştırıcı bir etkidir. Bu durum, her türlü tecavüz iddiasında bekaret muayenesini gerektirmektedir. Ancak bu tür muayeneler, reşit olmayan şahıslar söz konusu olduğunda ailenin, reşit şahıslar söz konusu olduğunda kişinin kendisinin rızasını gerektirmektedir. Bekaret muayenesi Devlet Hastanesinde çalışan bir hekim tarafından yapılmak zorundadır. Medyada yasal olmayan bekaret muayenelerine ilişkin olayların haberleri

yer almaktadır ve bu tür olaylar dava gerekçesi olmaktadır. Ancak, bekaret Türk toplumunda önemli bir değer oluşturmakla birlikte, kamuoyu yasa dışı yollardan zorla yapılan bekaret muayeneleri karşısında büyük bir duyarlılıkla tepki göstermektedir. Örneğin, Şubat 1995'te lise müdürlerine "ahlaksız davranışlar"ından kuşkulandığı kız öğrencilerini bekaret muayenesine sevk etme yetkisi veren disiplin yönetmeliğinin, kamuoyundan yükselen güçlü muhalefet karşısında yeniden düzenlenmesi yoluna gidilmiştir.

(14) Evlendikten sonra, kadının bakire olmadığının anlaşılması durumlarına ilişkin hiçbir yasal düzenleme yoktur. Bu tür olaylarda tepkiler yerel kültüre ait uygulamalara göre değişiklik göstermektedir. Kırsal yörelerde ve Türkiye'nin güneydoğusunda sonuç kadın için fevkalade yıpratıcı olabilir; küçük düşürülür, babasının evine gönderilir ve boşanır. Kentlerde ve nüfusun bazı bölümlerinde bu durum sorun yaratmaz.

(15) Cinsel tacizi caydırıcı resmi önlemler yoktur, ancak konu 1980'li yıllardan bu yana yoğun kampanyalar yürüten ve protesto gösterileri düzenleyen feminist eylemciler ile hükümet dışı kuruluşların gündeminde önemli bir öncelik oluşturmaktadır. Dünya Bankası, KSSGM aracılığıyla iş yerinde cinsiyete dayalı ayrımcılık ve cin-

sel tacizle ilgili büyük ölçekli bir araştırma projesini desteklemektedir. Bu projenin sonuçları yakında yayınlanacaktır. Ayrıca, Türkiye'deki en büyük işçi sendikası olan Türk-İş, Eylül 1996'da "İş Yerinde Cinsel Taciz" başlıklı bir rehber kitap yayınlamıştır.

(16) Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı, 1997-1998 ders yılından başlayarak temel eğitimde okutulacak insan hakları derslerine ait yetişekte (müfredat programı) kadının insan hakları kavramının da yer alması için Milli Eğitim Bakanlığıyla anlaşmaya varmıştır.

(17) Bu yöndeki en önemli adım Ceza Yasası'nın 456, 457 ve 478. maddelerinde önerilen değişikliklerdir. (Madde 456: Her kim katil kasdiyle olmaksızın bir kimseye cismen eza verir veya sıhhatini ihlale yahut akli melekelerinde teşevvüş husulüne sebep olursa altı aydan bir seneye kadar hapsolünür. Fiil, havastan veya azadan birinin devamlı zaafını yahut söz söylemekte devamlı müşkülâtı veya çehrede sabit bir eseri yahut yirmi gün ve daha ziyade akli veya bedeni hastalıklardan birini veya bu kadar müddet mutad iştigallerine devam edememesini mucip olmuş veya hayatını tehlikeye maruz kılmış veya gebe bir kadın aleyhine işlenip de vaktinden evvel çocuk doğmasını intaç etmiş ise ceza iki seneden beş seneye kadar haptistir. Fiil kati veya muhtemel surette iyileşmesi

kabil olmayacak derecede akıl veya beden hastalıklarından birini yahut havastan veya el yahut ayaklardan birinin veya söylemek kudretinin yahut çocuk yapmak kabiliyetinin ziyanı mucip olmuş veya azadan birinin tatilini yahut çehrenin daimi değişikliğine veya gebe bir kadına karşı ika olunup da çocuğun düşmesini intaç eylemiş ise ceza beş seneden on seneye kadar ağır haptistir. Eğer fiil, hiçbir hastalığı veya mutata iştigallerden mahrumiyeti mucip olmamış yahut bu haller on günden ziyade uzamamış ise takibat icrası mutazarrının şikayetine bağlı olmak şartıyla fail hakkında iki aydan altı aya kadar hapis veya 200 liradan 2500 liraya kadar ağır para cezası hükmlenir. Bu fiil, 457 nci maddede yazılı vasıtalarla işlenirse takibat icrası şikayete bağlı değildir.) (Madde 457: 456 nci maddede yazılı fiillere 449 uncu maddenin birinci ve üçüncü bentlerinde yazılı hal inzımam eder yahut fiil gizli veya aşıkâr bir silah ile veya aşındırıcı ecza ile işlenmiş olursa asıl ceza üçte birden yarıya kadar artırılır. Eğer fiilde 450 inci maddenin 5 inci bendinde yazılı hal müstesna olmak üzere diğer bentlerindeki hallerden biri birleşirse bu birleşen fiil hakkında 78 inci madde hükmü cari olmak şartıyla ceza yarı nispetinde çoğaltılır.) (Madde 478: Yukarıki maddede beyan olunan haller haricinde ailesiyle birlikte yaşayan on iki yaşından aşağı bir çocuğa veya aile efradından birine rahim ve şefkatle kabili telif

olmayacak surette fena muamelelerde bulunan şahıs otuz aya kadar hapsolunür. Bu fena muamele neseben ve sıhren usul ve fñrudan biri aleyhine vakı olursa ceza üç aydan üç seneye kadardır. Bu muameleyi karı kocadan biri öbürü aleyhine yapmış ise takibat icrası mutazarrın şikayetine bağıdır. Mutazarrır küçük ise evlenmeden evvel üzerine hakkı velayet veya vesayeti olanlar da şikayette bulunabilir.)

Mevcut yasadaki bu maddeler ev içi şiddeti aile üyelerine kötü davranma nosyonu içinde ele almaktadır. Ailede kadına karşı şiddeti ele alan özel yasalara ihtiyaç vardır. Ulusal televizyonlarda ev içi şiddeti ele alan programlar vardır; şiddetin yapısını incelemek üzere UNDP'nin KSSGM kanalıyla mali destek sunduğı geniş araştırma projeleri yürütölmektedir, hükümet dışı kuruluşlar kadına yönelik şiddeti lanetleyen kampanya ve protestolarını sistematik olarak sürdürmektedir.

(18) Kadınların kaymakam olmasının engellenmesine, 1980 yılında genç bir kadın adayın Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı olduğı gerekçeyle dava açmasıyla karşı çıkılmıştır. Davacı, mahkemeyi kazanarak kadınlara kaymakam ve vali olmanın yolunu açmıştır. Şu anda 3 kadın kaymakam vardır.

(19) Daha önce değinilmiş olan hukuksal ve

toplumsal normların dışında, kadınların fahişe olmalarıyla sonuçlanan tacizi, onlara yönelik şiddeti ve zorlamayı önleyecek özel önlemler yoktur. Öte yandan fahişeliğe teşvik suçu Türk Ceza Yasası'nın 435. maddesiyle düzenlenmiştir. Hapis ve para cezası biçimindeki cezanın ağırlığı fahişeliğe teşvik edilen kişinin yaşına göre değişmektedir. Cezalar altı aydan üç yıla kadar değişmektedir.

(20) 1990 yılında hapisanelere yeni giren suçlular arasında 1897 tecavüz vakası olduğunu biliyoruz, bu sayı 1994 yılında 1318 olmuştur. 1990 yılında 854, 1994 yılında ise 604 erkek, kız ve kadın kaçırmaktan hüküm giymiştir. KSSGM tarafından yaptırılan ve 1990'lı yıllarda Türk kadınlarını ele alan bir araştırmada görüşülen kadınların %18'i kocalarından dayak yediklerini iddia etmişlerdir. 1995 yılında yapılan "Güneydoğu Anadolu'da Kırsal Kesim Erkekleri ile Kadınlarının Evlilik İlişkileri ve Kadının Toplumdaki Konumu" ile ilgili bir araştırmada, köylerde yaşayan kadınların % 76'sının kocalarından dayak yediği ve dayağın başlıca nedeninin kocalarına itaatsizlik (%39) olduğu görülmüştür. Maalesef, mevcut yasalar kadınları ev içi şiddetten yeterince koruyamamaktadır. Ayrıca, şiddete maruz kalan kadınların haklarını aramaları da güçtür. Örneğin 478. madde, eşler arasındaki fiziksel fena muame-

lenin ancak zarar gören tarafın resmi şikayette bulunması halinde suç olduğunu söylemektedir. Resmi şikayet şiddete maruz kalan kadının şahit göstermesini, tıbbi muayeneden geçmesini ve iddiasından vazgeçmemesini, yani ısrarlı olmasını gerektirmektedir. 478. madde, aile üyelerine kötü davranış için 30 aya kadar hapis cezası öngörmektedir. Ancak bu madde, en az cezayı belirtmemektedir ve hapis cezalarının çoğu 7 günle sınırlı kalmaktadır, dolayısıyla da caydırıcı olmaktan uzaktır. Şimdi 478. maddede değişiklik öneren bir yasa taslağı söz konusudur. Yeni atanan kadın İşleri Bakanı, kadın hakları dernekleri ve gruplarından gelen talepler üzerine, 15 Aralık 1996'da polisten şiddete maruz kalmış olan kadınlara duyarlı ve özenli davranılmasını isteyen bir uyarı göndermiştir.

Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, yasa uygulayıcı memurlar arasında ev içi şiddet kurbanlarına karşı duyarlılığı artırmak amacıyla 1996 yılında "Karakoldaki Dostumuz" başlıklı bir eğitim programı yürütmüştür.

Kadınlarda sünnet uygulaması söz konusu değildir; dine uygun giyim kurallarını dayatmak için uygulanan herhangi bir şiddet olayı da gündeme gelmemiştir. Azınlık grup kadınlara karşı

uygulanan sistematik bir şiddet söz konusu değildir.

(21-22) KSSGM, 1995 yılında Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile bir toplantı yapmıştır. Maalesef bu münferit bir girişim olarak kalmıştır. Ancak bu girişim, Türkiye'nin güneydoğusunda yaşayan kadınlara yönelik ve hala canlı olarak yayınlanmaya devam eden günlük bir TV programına yol açmıştır. Program, ev içi şiddetten istihdama kadar çeşitli konuları kapsamakta ve bu konularda uzman görüşlerine yer vermektedir. Bu, yaşamın çeşitli alanlarındaki kadınların ilgisini çeken ve kadınların telefonla ve mektupla tepki gösterebildikleri sevilen bir programdır.

Kadınların bilincini yükseltme bağlamında, kadın programları genel olarak ilgi alanlarını ev işlerinin ötesine taşımışlardır. Bulaşık yıkayan ya da yer silen kocaların yer aldığı deterjan reklamlarında olduğu gibi, reklamlarda artık evcimen roller üstlenmiş erkeklere rastlanması çok önemlidir. Belki de medya, böylece, 1993 yılından beri klişeleşmiş kadın Başbakan ve parti lideri portrelerine karşı yeni imajlar üretmeye katkıda bulunmuştur. Kadınlar şu anda çoğu alt düzey yönetici veya profesyonel olmakla birlikte, medyada yoğun olarak yer almaktadır. Bunun başlıca nedeni sektörün Türkiye'de yeni ve gelişmekte

oluşudur. Üst düzey yöneticiler arasında kadınların sayısı azdır. Örneğin 1990 yılında TRT’de yöneticilerin %5’i kadındı.

(23) KSSGM’nin tüm etkinlikleri, kadınların güçlendirilmesini ve kadınlara karşı ayrımcı tutumların azaltılmasını amaçlar. Ancak, şu ana dek, bu programlar sistematik olarak değerlendirilmemiştir.

(24) Genel Müdürlük, yukarıda belirtilen klişeleşmiş kadın görüntülerinin okullarda okutulan ders kitaplarından çıkarılmasını tavsiye etmekte ve bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içinde çalışmaktadır. 1996 yılında Ankara’da yapılan 15. Milli Eğitim Şura’sında alınan kararlardan biri de, toplumsal cinsiyete dayalı ön yargıların ve klişelerin eğitim programlarından, kitaplardan ve mesajlardan çıkarılmasıdır.

(25) Başlı başına bir “aile eğitimi kursu” yoktur. Ancak, üniversitelerin Kadın Merkezleri’nde kadın-erkek eşitliğini özendirmeyi amaçlayan kurslar vardır.

(26) Türkiye’nin Raporundaki 6. madde altında kadınlara yönelik şiddeti ortadan kaldırmaya ilişkin önlemlerin yer almış olmasının belirgin bir nedeni yoktur. Bu bir redaksiyon hatasıdır ve rapordaki bu hata için Komite’den özür dileriz.

(27) Ev içi şiddet kurbanlarına ait sığınma evleri aşağıda sıralanmıştır:

1. Ankara'da, Kadın Dayanışma Vakfı'nın, 1993'te üye aidatları ve bağışlarla finanse edip çalıştırdığı kadın sığınma evi;
2. İstanbul'da, Mor Çatı Kadın Sığınma Evi Vakfı'nın 1995 yılında üye aidatları, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı ve uluslararası kaynaklardan sağlanan fonlarla finanse ettiği sığınma evi;
3. İstanbul'da 1996 yılında belediyenin finanse ettiği Küçükçekmece Belediyesi Kadın Sığınma Evi;
4. Dayacağı maruz kalan kadınların yanı sıra evsiz kadınlara da hizmet veren 12 devlet sığınma evi.

(28) Kadın Araştırmaları Merkezleri, üniversite bünyesinde yer almalarına ve akademik programlar yürütmekten sorumlu olmalarına rağmen, genel olarak toplumu hedefleyen faaliyetler yürütme konusunda çok etkin olmuşlardır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi kadın araştırmaları merkezleri ve programları kapsamındaki faaliyetler arasında, siyasi partiler, işçi

sendikaları ve gönüllü kadın derneklerindeki kadınlar için kadının yasal hakları, bilinçlendirme ve propaganda becerileri konusunda hazırladıkları eğitim programları övgüye değerdir. Ankara Üniversitesinde cinsiyet ayrımcılığı karşısında kişinin kendi kendini korumasına yardım edici özel bir program vardır.

(29) Ender olmakla birlikte, farklı bağlamlarda namus cinayetlerine rastlanmakta ve bunlar yerel kültürel uygulama veya iktidar ilişkileri ile ilintilidir. Sonuç olarak evrensel yasaların uygulanması "yerel" normlarla doğrudan çelişmektedir. Namus cinayetlerinde özellikle iki temel örüntü ayırt edicidir:

1. Aile onurunu "lekeleyen" bir kızı/kadını cezalandırmak üzere ailelerin topluca karar aldığı aşiret gibi geleneksel toplumsal ilişkiler çerçevesinde işlenmiş namus cinayetleri söz konusudur. Ağır cezalardan kurtulmak için, genellikle reşit olmayan biri bu işle görevlendirilir. Bu tür olaylar mahkemelerde adi suç olarak ele alınmaktadır. Savunma, örf ve adetleri suçu hafifletici neden olarak delil gösterir.
2. Diğer namus cinayetleri bir kadın veya onun akrabalarının evlilik dışı bir bebeği öldürmesi biçiminde ortaya çıkabilir. Ceza Yasası'nın

453. maddesi kadına 4 ila 8 yıl hapis cezası öngörmektedir. (Madde 453: Öldürme fiili anası tarafından şerefini kurtarmak saikiyle yeni doğmuş bulunan çocuğa karşı işlenmiş ise faile dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.)

Son zamanlarda namus cinayetleri kadın gruplarının duyarlılığı ve medyanın dikkatini konuya çekmekteki başarıları sayesinde tüm ülkede ilgi uyandırmaya başlamıştır. Bu durumun bu tür uygulamaları tümüyle ortadan kaldıracak yeni ve daha etkili önlemlerin alınmasını sağlaması beklenmektedir.

(30) Erkeklerin cinsel saldırıda buldukları kadınlarla evlenmesi konusunda ilgili maddenin hükümleri 33. soruya verilen yanıtta açıklanmıştır.

(31) Kadın kaçırmamanın cezası aşağıdaki gibidir:

1. Reşit olmayan kadını kaçırma 5 -10 yıl
2. Reşit bekar kadını kaçırma 3 -10 yıl
3. Evli kadını kaçırma en az 7 yıl

(32) Türk Ceza Yasasında evlilik sırasında tecavüz diye bir kavram söz konusu değildir. Hem KSSGM hem de kadın grupları evlilik sırasındaki tecavüzü suç kabul eden bir maddenin Türk Ceza Yasası'na konulması için girişimlerini sürdürmektedir.

(33) Ceza Yasası'nın 423/1 maddesi tek başına tecavüzle ilgili değil, daha önce açıklandığı gibi, yasaya göre tecavüzün bir türü olan "bekaretin bozulması"yla ilgilidir. Bu maddede "Her kim onbeş yaşını dolduran bir kızı alacağım diye kandırıp kızlığını bozarsa altı aydan iki seneye kadar hapsolunur. Evlenme vuku halinde dava ve ceza tecil olunur. Şu kadar ki beş sene içinde koca aleyhine boşanmaya hükmolunursa hukuki amme davası avdet eder ve evvelce ceza hükmolunmuşsa çektirilir." denmektedir.

Madde 6

(34) Fahişelikle ilgili ayrıştınlmış veriler mevcut değildir. Dönem Raporumuzun ekinde yer alan 21. Tablo'da 1990 yılında 636 olan fahişeliğe teşvik davalarının sayısının 1994 yılında 844'e çıktığı görülmektedir. Kadınları fahişelikten ve bununla ilgili felaketlerden koruyacak hiçbir özel önlem yoktur. Kayıtlı fahişeler devlet hastanelerinde düzenli olarak sağlık muayenesinden geçmektedir. Genelevler 1593 sayılı Hıfzıssıhha Kanunu ile düzenlenmiştir. Fahişeliğe teşviğin cezası, teşvik edilen kişinin yaşına göre Türk Ceza Kanunu'nun 435 inci maddesinde düzenlenmiştir. (Madde 435: Her kim on beş yaşını doldurmamış olan bir küçüğü kandırarak fuhşa teşvik eder ve bunun yolunu kolaylaştırırsa iki seneden eksik olmamak üzere hapsolunur ve yüz liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezası alınır.

Kandırmak keyfiyeti küçüğün usulünden veya kardeşlerinden biri veya kendisini evlad edinenler tarafından yahut veli veya vasisi; muallim veya mürebbisi, yahut hizmetkarları veya nezaretleri altına verilen sair kimseler tarafından vaki olursa fail üç seneden aşağı olmamak üzere hapse mahkum edilir.

Kandırmak keyfiyeti on beş yaşını doldurmuş olup da henüz 21 yaşını bitirmemiş olan kimseler hakkında vuku bulursa fail altı aydan iki seneye kadar hapsolunur ve elli liradan iki yüz liraya kadar ağır para cezası alınır.

Kandırmak keyfiyeti bu maddenin ikinci fıkrasında gösterilen kimseler veya kocası tarafından işlenirse fail iki seneden eksik olmamak üzere hapsolunur ve yüz liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezası alınır.

21 yaşını doldurmuş olan kız ve kadınların fuhşa teşvik eden koca veya usulü veya sihri usulü veya kardeşleri hakkında altı aydan iki seneye kadar hapis cezası hükmolunur.)

1. Teşvik edilen kişi 15 yaşından küçükse, en az 2 yıl, teşvik eden bir akrabaysa, en az 3 yıl hapis cezası;
2. Teşvik edilen kişi 15-21 yaşlarındaysa, 6 ay ila 2 yıl hapis ve para cezası, teşvik eden bir akrabaysa, en az 2 yıl hapis ve para cezası;

3. Teşvik edilen kişi 21 yaşın üzerindeyse, 6 ay ila 2 yıl hapis cezası.

Fahişe ya da kadın taciri yabancı uyrukluysa, derhal sınır dışı edilir. Pasaport Yasası'nın 8. maddesi; fahişelikle iştigal edenlerin, geçimlerini kadınları fahişeliğe teşvik ederek sağlayanların veya kadın ticareti yapanların ülkeye girişini yasaklamıştır. Dolayısıyla bunların ifadelerine başvurulmaz.

(35) Fahişelerin sağlık, eğitim ve istihdam olanaklarına erişme fırsatı diğer kadınlardan daha düşüktür. Polisin fahişelere karşı tutumu aşağılayıcıdır. Fahişeler için resmi rehabilitasyon programları yoktur.

(36) 1994 yılında Avrupa Birliği'ne bağlı ülkelerde 2.9 milyon Türk yaşamaktaydı. Almanya'daki Türklerin sayısı 1.9 milyondur. Bu grubun %45'i kadınlardan oluşmaktadır ve yabancı ülkelerdeki göçmen kadınların çoğu kocalarının peşinden giden evli kadınlardır. Ancak, daha iyi ekonomik imkanlar için göç etmiş bekar kadınlar da vardır, ama bunlar daha çok eğitilmiş ve meslek sahibi kadınlar olmaktadır. Göçmen Türk kadınlarının fahişelik ya da kadın ticareti şebekelerinde yer alması gibi bir sorun söz konusu olmamıştır. Kültürel normlar, güçlü aile bağları ve kadının cinselliği üzerindeki sıkı denetim, kadınların fahişelik şebekelerinin ağına düşmesini büyük ölçüde önlemektedir.

Madde 7

(37) Eski Başbakan Tansu Çiller, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'na bir kadın Bakan atamıştır. Şimdiki Hükümet, Başbakan Yardımcısı ve koalisyon partilerinden birinin başkanı olarak dört kadın bakan atamıştır. Biri, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı, diğeri İçişleri Bakanı, ve biri hazineden, diğeri kadın ve aileden sorumlu olmak üzere iki Devlet Bakanı. Bu Türk siyasetinde ilk kez gerçekleşen bir durumdur.

(38) Parlamentoda bir kadın kurulu yoktur. Ancak, kadın milletvekilleri gayri resmi olarak işbirliği içindedirler. 1995 genel seçimlerinden sonra hangi partiden olurlarsa olsunlar kadın konularında ortak stratejiler oluşturmak üzere toplanmışlardır. 11 kadın milletvekili, (DYP, ANAP, CHP) grupları adına Türk Medeni Yasası'nın evlilikte mal rejimini düzenleyen 170. maddesinde değişiklik önermiştir.

(39) 550 parlamenterden 13'ü kadındır (%2.4).

(40) Türkiye'de nispi temsil sistemi, daha belirgin bir ifadeyle eşikli D'Hont sistemi geçerlidir. Genel olarak nispi temsil çoğulcu sistemlerle karşılaştırıldığında kadınların daha çok sayıda temsil edilmesine olanak vermektedir. Türkiye'de parti listelerine kimin gireceğine ve listede kaçınıcı

sıraya yerleştirileceklerine esas olarak parti başkanları karar vermektedir. İskandinav ülkelerindeki gibi bir kota sistemi olmadığından, kadınların, eşlerinden bağımsız seçmenler olarak örgütlenmeleri gerekmektedir ki, parti başkanlarına kadınları gerçekten seçilme şansı taşıyan noktalara yerleştirmesi için baskı yapabilsinler.

(41) Kadınları siyasi alanda ya da genel olarak yönetimde karar verme noktalarına yükseltme konusunda yönetimin açık bir girişimi yoktur.

(42) Hükümet dışı kuruluşlar üyelik aidatları, bağışlar, uluslararası kaynakların yanı sıra devlet desteğiyle finanse edilmektedir. Devlet desteği alan hükümet dışı kuruluşlarla ilgili elimizde veri yoktur. Devlet desteği alabilmek için hükümet dışı kuruluşların "kamu yararına" hizmet ettiğinin belirlenmesi dışında belirli bir kıstas yoktur. "Kamu yararına" hizmet belirlendiğinde, bu kuruluşlar bazı vergi muafiyetlerinden yararlanmaktadır. Bu statüyü elde etmek için yapılan başvurular teker teker değerlendirilmektedir.

(43) Siyasi partiler idari organlarında kadınların temsil edilmesi için kota sistemi uygulamayı sürdürmektedir.

(44) Gazetecilerin hakları basını düzenleyen yasalarla korunmuştur.

Madde 8

(45 - 46) Yabancı ülkelerde hizmet verecek kadın ve erkek personelin işe alınmasında ve terfiinde biçimsel olan bazı kısıtlar uygulanmaktadır. Ancak, kadınlar dış ülkelerdeki görevlere başvurmakta çekingen davranmışlardır, çünkü, geleneksel olarak, erkeğin dış ülkelerde görev yapacak olan eşinin peşinden gitmesini beklemek adetten değildir. Ayrıca kadınlar yabancı ülkelerde çalışmak üzere istihdam edildiklerinde bile, pek çok ülkede eşlerin ücretli istihdamını yasaklayan hükümler geçerli olduğundan, erkeklerin "ev işleri"yle ilgilenmesi gerekecek (ki bu kabul edilebilir bir durum değildir) ya da dış ülkelerde görevli eşlerinin ardından gitmeyeceklerdir (ki bu da arzu edilmeyen bir durumdur). Ancak, son yıllarda, yabancı ülkelerdeki hizmetlere başvuran ve işe alınan kadın sayısında daha önce rastlanmadık ölçüde bir artış vardır. Bu da kültürel normların değiştiğini göstermektedir. Şu anda yabancı ülkelerde hizmet gören personelin % 25'i kadındır.

(47) İster kadın ister erkek olsun, Türk dışişleri personeli Dışişleri Bakanlığı'nın izniyle mesleki açıdan herhangi bir zarara uğramaksızın yabancı uyruklularla evlenebilir. Şimdiye kadar, dışişlerindeki kadın personel arasında bir yabancı ile evlenme talebinde bulunmuş kimse olmadığından,

böyle bir evliliğin sonuçlarının ne olacağı bilinmemektedir.

Madde 9

(48) Türk Vatandaşlığı Yasası'nın 19. maddesinde, yabancıyla evlenen bir Türk kadını, kocasının ülkesindeki yasalar izin veriyorsa ve kendisi ilgili mercilere kocasının uyruğuna geçmeye karar verdiğini bildirmişse, Türk vatandaşlığını kaybeder. Bu maddenin ardındaki mantık, kadının genellikle evlendiği erkeğin ülkesinde yaşamayı tercih etmesidir. Bazı Avrupa ülkelerinde çifte vatandaşlık mümkün olmadığından, kocasının uyruğuna geçmek istemesi kadın için daha avantajlı olabilmektedir.

Sözleşme'nin 9. maddesi; Sözleşme'ye taraf olan devletlerin ne bir yabancıyla yapılan evliliğin ne de kocanın uyruğunu değiştirmesinin kadının milliyetini otomatik olarak değiştirmemesi, onu devletsiz bırakmaması veya kocasının uyruğuna geçmeye zorlamaması gerektiğini belirtir. Sözleşme'nin 9. maddesi ile Türk Vatandaşlığı Yasası'nın 19. maddesi arasındaki ilişki, yabancıyla evlenilmesi halinde sadece kadının vatandaşlığını kaybetmesi nedeniyle çelişikmiş gibi görünebilir. Ama, söz konusu Yasanın ilgili maddesi ne kadını devletsiz bırakmakta ne de uyruğunu otomatik olarak değiştirmektedir. Kadın

tarafından yapılmış gönüllü bir bildirim mutlaka gereklidir. Bu hükmün istisnası yoktur ve Türk Vatandaşlığı Yasası'nın bu hükmü üzerinde bir çalışma yapılmamaktadır.

(49) Türkiye 15 ve 16. maddelere ilişkin çekişmeler koymuştur. Sözleşme'nin 9. maddesine ilişkin olarak Türkiye Cumhuriyeti, Sözleşme'nin 9. maddesinin Türk Vatandaşlığı Yasası'nın 1, 15 ve 17. maddelerindeki hükümlerle çelişik olmadığını belirten bir açıklama yapmıştır. Bu güne dek açıklamamızın içeriğini değiştirmek için atılmış bir adım yoktur.

Madde 10

(50-53) Zorunlu eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bunun sistematik olarak uygulanmasını sağlamak üzere alt yapının hazırlanması için önlemler almaktadır.

(51) 6 yaşından büyük kadın nüfusun % 28.03'ü hala okur-yazar değildir. Bölgesel dağılım dikkate alındığında, bu oran Doğu ve Güneydoğu'da %48.53'e kadar yükselmektedir. Pekin'de, Türkiye, 2000 yılına kadar okuma yazma bilmeyen kadın kalmayacağını taahhüt etmiştir. Bu amaçla alınan birkaç önlem sıralanabilir: KSSGM, hükümet dışı kuruluşlardan oluşan eğitimle ilgili bir komis-

yonun kurulmasına destek olmuştur; komisyon bir dizi okuma yazma kursunu kapsayan bir TV programı tasarlamıştır; Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki toplum merkezleri (ÇATOM) başka alanlardaki eğitimin yanı sıra okuma yazma kursları da vermektedir; Milli Eğitim Bakanlığı halk eğitim programı çerçevesinde ülke çapında yoğun bir okuma yazma kampanyası başlatacaktır. Kuşkusuz, önümüzdeki 3 yıl içinde amacımıza ulaşabilmemiz için bu önlemlerin yoğunlaştırılması gerekmektedir.

(52) Doğu ve Güneydoğu bölgeleri kalkınmada öncelikli yöreler olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda, ilgili devlet kurumlarının olağan çabalarına ek olarak, özel entegre kalkınma projeleri söz konusudur. Örneğin; Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı arasında, kadınlara sağlık hizmetleri sunmak ve gelir getirici beceriler kazandırmak için eğitim vermenin yanı sıra okuma yazma kampanyaları yapmak üzere bir protokol imzalanmıştır. Zorunlu eğitim ülkenin her yanında her iki cins için de geçerlidir.

(54) Genel Müdürlük ile Milli Eğitim Bakanlığı arasındaki işbirliği devam etmektedir. Sunuş konuşmasında da belirtildiği gibi, okullarda kullanılan eğitim malzemelerinde hala toplumsal cin-

siyete dayalı klişeler vardır. Ancak 1996 yılında Ankara'da yapılan 15. Milli Eğitim Şura'sının sonuçları, toplumsal cinsiyete dayalı ön yargıları ile kadın ve erkek rollerine ilişkin klişelerin eğitim programları, kitaplar ve mesajlardan çıkartılmasının önemini vurgulamıştır. KSSGM de dahil olmak üzere Şura'ya katılan herkes, öğretmen eğitimi de dahil, eğitimin bütün kademeleri için cinsiyete dayalı klişelerden arınmış eğitim programları, ders kitapları öğretim araçları geliştirmeyi ve benimsemeyi taahhüt etmiştir.

(55) Şu anda İstanbul Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi olmak üzere üç üniversitede kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmaları ile ilgili lisansüstü programlar vardır. Ayrıca İstanbul Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Adana Çukurova Üniversitesi, Ankara Gazi Üniversitesi ve İzmir Ege Üniversitesinde olmak üzere toplam 6 Kadın Merkezi bulunmaktadır. Bunların çoğu UNDP - Türkiye Hükümeti ortak projesinden mali destek almaktadır.

Madde 11

(56) Türkiye Anayasası 49. maddesiyle Devlet'in işçi ile işveren arasındaki ilişkilerde iş barışını kurmak için koruyucu ve kolaylaştırıcı önlemler almayı, garanti eder. Devlet "iş barışı" amacını

gerçekleştirmek için yasalar koyabilir, Hükümet de ilgili yasaları uygulayabilir. Sendikalar Yasası bazı istisnalarla işçilere Türkiye Anayasası'nda da belirtilen sendika kurma hakkı ile grev hakkını tanımıştır. "İş barışı"nın özendirilmesi için alınan bir başka önlem de ücret belirlemede cinsiyete dayalı ayrımcılığın yasaklanmasıdır. İş Yasası'nın 26. maddesi bu tür bir ayrımcılığı yasaklar ve ayrımcılığın aynı tür iş yapan ve eşit verimlilikle çalışan erkek ve kadın işçiler arasında ayırım yapılmayacağını belirtir.

Türk İş Hukukunda iş gücü farklı ele alınmaktadır, çünkü bazı işlerin fiziksel olarak kadınlara ağır geleceği düşünülmüştür. Bu, koruyucu yasa çerçevesi içine girmektedir. İş gücünde ayrımcılığa son verilmesi iş barışına ulaşma yolunda bir adım olabilir. Aynı iş yerinde, fırsat eşitliği olmadan ve eşit olmayan konumlarda çalışan erkek ve kadınlar "iş barışı"nın sağlanmasını kolaylaştırmayacaktır. Oysa, aynı iş yerinde kadın ve erkeklerin eşit fırsatlar ve eşit konumlarda çalışmaları, işbirliği ve iletişim ortamını sağlayacağı gibi birbirlerinin sorunlarını daha iyi anlama-kavrama becerisini de geliştirecektir.

(57) Çıraklık Yasası'na göre asgari çalışma yaşı 13 yaşın dolumudur. 1992 Hanehalkı İş gücü Anketi sonuçları 12-14 yaş grubundaki kızların

%4.2'sinin kent, %88.4'ünün kırdaki olmak üzere, %17.9'unun istihdam edildiğini ortaya koymaktadır. Koruyucu amaç güden İş Yasası'nın 68. maddesi, kaç yaşında olursa olsun, kızların madencilik, kablo döşeme, kanalizasyon sistemi, tünel inşaatı ve diğer yer altı işlerinde ve su altındaki çalışmalarda istihdamını yasaklamaktadır. Türkiye, çocuk emeğine ilişkin bütün İLO anlaşmalarını kabul etmiştir. Ancak, aykırı uygulamalar varlığını sürdürmektedir. Türkiye İLO-IPEC projesini uygulayan ilk ülkelerden biridir. Bu bağlamda, çocuk işçilerin koşullarını iyileştirmek ve giderek çocuk emeğini ortadan kaldırmak için önemli adımlar atılmıştır.

(58) Devlet Memurları Yasası "beyaz yakalı" masa başı işlerde çalışan devlet memurlarının tümünü, İş Yasası ise, kamu ya da özel sektörde fiziksel anlamda daha zorlu işlerde çalışan "mavi yakalı" işçileri kapsamaktadır.

(59) Türkiye'de çalışan bütün kadınların doğum izni vardır ve kadın işçiler doğumdan önce ve sonra altı hafta ücretli izin alabilirken, devlet memurları doğumdan önce üç, doğumdan sonra altı hafta ücretli izin kullanabilir. Yasa taslağı, babalık izni öngörmektedir.

(60) "İş Güvenliği Yasa Tasarısı" 14 Nisan 1995'te TBMM'ye sunulmuştur. Ancak, yeni bir

yasama döneminin başlaması nedeniyle geçerliğini yitirdiğinden, 28 Mart 1996 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına iade edilmiştir. Mevcut Hükümet henüz işlemleri yeniden başlatmamıştır.

(61) İş gücü içinde meslek ayrımcılığını düzeltecek tutumlara yönelik somut herhangi bir adım atılmış değildir.

(62) Ocak 1996 itibariyle, 109 İşçi Sendikası ile 54 İşveren Sendikası vardır. İş gücünün % 67.87'si sendikalaşmıştır. Kadın işçilerin % 39.28'i sendikalıdır. Kadınlar Türkiye'deki sendikalı işçilerin % 5.98'ini oluşturmaktadır. Sendikalı işçiler dokuma, gıda imalatı ve metalürji iş kollarında yoğun olmakla birlikte başka iş kollarında da sendikalı kadın işçiler vardır.

(63) 1475 sayılı İş Yasası'nın 26. maddesi eşit işe eşit ücret öngörmektedir. Eşit değere eşit ücret kavramı, 1966 yılında imzalanan 100 Numaralı ILO Konvansiyonu bağlamında kabul edilmiştir. Ancak, bu ilkenin hayata geçirilmesinde önemli eksiklikler söz konusudur.

(64) Kadınları iş gücü içinde yönetim konumlarına yükseltmek için herhangi bir önlem getirilmemiştir.

(65) Gebe ve Emzikli Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Tüzüğün 7. maddesine göre 150'den çok kadın işçi çalıştıran iş yerlerinin kreş ve gündüz bakımevleri açması zorunludur. Bu alandaki önlemler yeterli değildir.

(66) Genel uygulama, sadece, tarım ve tarım dışı sektörlerde aile emeğine dayalı olarak yürütülen aile işletmelerinde çalışan kadınlara değil, erkeklerle de ücret ödenmemesi biçimindedir. Ancak, daha büyük firmalar aile emeğini resmi iş ilişkileri biçiminde ele alabilmektedirler.

(67) Cinsel taciz konusu, Türkiye'de ancak yakın dönemlerde kadın grupları ve medya tarafından kamuoyunun dikkatine sunulmuştur. Bu amaca yönelik özel önlem sayılabilecek fazla birşey yoktur. Ancak, daha önce değinildiği gibi Türkiye'nin en büyük işçi sendikası Türk-İş, "İş Yerinde Cinsel Taciz" başlıklı bir rehber kitap yayınlamıştır. Rehber kitap cinsel tacizi tanımlamakta, kadınları iş yerinde karşılaşılabilecekleri cinsel taciz türleri hakkında bilgilendirmekte ve tacize verilecek cezaları açıklamaktadır.

Madde 12

(68) Türkiye'nin doğurganlığı azaltıcı nüfus politikası istemli düşüklere bağlı anne ölümlerini

azaltmıştır. Kürtaj, anne ölümlerini azaltmaya devam etmektedir. Türkiye Sektörlerarası Nüfus Planlaması Danışma Komitesi (1993) kadın sağlığını iyileştirmeyi amaçlayan etkinlikleri planlar, izler ve denetler. Sektörlerarası Çocuk Kurulu (1989), çocuk sağlığıyla ilgili etkinlikleri izler ve denetler.

Ana ve çocuk sağlığı/aile planlaması hizmetlerini iyileştirmek, güçlendirmek ve WHO'nun 2000 yılına kadar Herkes İçin Sağlık Hedeflerine ulaşabilmek için ulusal hedefler ve stratejiler belirlenmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'nin 8 ilinde "Güvenli Annelik" ve "Yenidoğan Bakımı Programı" adıyla bir proje yürütülmektedir.

Çocuklar için Ulusal Eylem Programı (1993) ve Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Strateji Planı (1993) şu anda uygulanmaktadır.

Sağlık Bakanlığı 1989 yılından bu yana çeşitli uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde kadınlara ve çocuklara yönelik birçok sağlık programı uygulamaktadır.

(69) Kadının sağlık hizmetlerine erişiminde eşinin rızasını gerektiren herhangi bir hukuksal dayanak yoktur. Ancak, bireysel veya kültürel farklılıklara bağlı olarak değişik uygulamalar söz konusu olabilir. Kürtaj söz konusu olduğunda evli

kadının eşinin rızasını alması gerekir, ama reşit olmuş bekar bir kadın kürtaj kararını kendi başına verebilir.

(70) Ulusal AIDS Kurulu, taşıdığı önemden ötürü ve HIV/AIDS'ın genel bir salgına dönüşmesini önlemek amacıyla, Başbakanlığa bağlanmıştır.

(71) HIV/AIDS vakaları kadınlar ve kızlar arasında yaygın değildir. Türkiye'de gözlenen toplam HIV/AIDS vakalarının %2'sini kızlar, %21'ini de kadınlar oluşturmaktadır.

Sağlık Bakanlığı ve Aile Planlaması Derneği, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu, HIV/AIDS konusunda kamuoyunu bilinçlendirmek için kampanyalar, seminerler ve eğitim programları düzenlemiştir. Bu bağlamda sıralanabilecek etkinlikler şunlardır:

- Sağlık Bakanlığı'nca 1996'da AIDS acil - hat-tının kurulması;
- Milli Eğitim Bakanlığınca lise düzeyindeki eğitim materyalinde AIDS'le ilgili bilgilere yer verilmesi;
- Yüksek Öğretim Kurumunca Tıp Fakül-telerinin eğitim programlarında AIDS soru-nuna yer verilmesi;

- Sağlık Bakanlığı personelince yürütülen AIDS'le ilgili eğitim programları;
- Psikologlar, sosyologlar ve diğer ilgili meslek grupları için Aile Planlaması Derneğince yürütülen eğitim programları;
- Özel TV kanallarının hükümet dışı kuruluşlarla işbirliği içinde yürüttükleri bilinçlendirme programları.

(72) Genel olarak Türkiye'de erkekler aile planlaması programlarını onaylayıp katılmakta ve hizmetlerden yararlanmaktadır. Ancak, geleneksel olarak, üreme sağlığıyla ilgili ulusal programlarda erkeklerden çok kadınlar hedeflenmiştir. Bu nedenle, erkeklerin aile planlamasıyla ilgili bilgi düzeyleri kadınlara oranla daha düşüktür.

Madde 13

(73) Kadınlar ve kızlar aile planlaması, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve HIV/AIDS hakkındaki bilgiye ücretsiz olarak ulaşabilir.

(74) Türkiye'de madde bağımlılığı pek yaygın değildir. Madde bağımlılığının bölgelere göre farklılık gösterdiği tahmin edilmektedir. Madde bağımlılığı konusunda cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılmış veri yoktur. Madde bağımlılığına ilişkin

olarak, öğrencilerin cinsiyetine göre değil, ama yaşına göre ayrıştırılmış veri mevcuttur.

(75) Madde bağımlılarına sunulan rehabilitasyon programlarına gelince; Türkiye’de madde bağımlılığı tedavisinde ilk ve tek merkez Devlet Alkol ve Madde Bağımlılarını Tedavi Merkezi AMATEM’dir. Ayrıca hastanelerin psikiyatri birimlerinde alkol ve madde bağımlılığı için rehabilitasyon hizmetleri verilmektedir. Ham veriler bugüne dek AMATEM’e 123 kadın, 2085 erkek madde bağımlısı ile 222’si kadın 3377 alkol bağımlısının başvurduğunu göstermektedir.

(76) Raporumuzun 13. maddesinde “Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Programı” ele alınmamıştır. Ancak, burada istenmiş olduğu için kısa bir açıklamada bulunacağım:

UNDP ve Türkiye Hükümeti tarafından ortaklaşa desteklenen proje; toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış bir veri tabanı oluşturmayı, toplumsal cinsiyet konularındaki insan kaynakları kapasitesini geliştirmeyi, kadın konularında bakanlıklar arası ulusal bir ağ oluşturmayı ve hükümet dışı kuruluşların etkinliklerini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Projeden sağlanan maddi destekle, sadece Türkiye’de bulunan birkaç üniversitede, toplumsal

cinsiyet konularındaki insan kaynakları kapasitesini geliştirmenin yolunu açan, kadın araştırmaları merkezleri kurulmuştur. Eş zamanlı olarak, Devlet İstatistik Enstitüsü içinde cinsiyetlere göre ayrıştırılmış veri oluşturulmuştur.

Bu alışmalar, Türkiye’de kadının ilerlemesi alanında uzun erimli etkilere sahip, sonuçları ulusal mekanizma ve diğer kurumlar tarafından yaygın olarak kullanılan, kapsamlı ve sürdürülebilir bir temel oluşturmuştur.

“Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Programı” kapsamında desteklenen pilot projeler, medyada ve reklamlarda kadın yansımaları gibi belirli konularda sayısal bilgiler üretmiştir. Bu proje bulguları kadınların iletişim sektöründeki kariyerlerle ilgilendiklerini ve medya izleme gruplarının kurulmasının teşvik edilmesi gerektiğini göstermiştir.

Ulusal Program’dan sağlanan destekle gerçekleştirilen bir çalışma da 1995 yılında “Kadınlar da Var” isimli bir belgesel filmidir. Bu film özel olarak Pekin için yapılmıştır ve 1800’lerdeki Tanzimat reformlarından bu yana kadının statüsündeki dönüşümleri anlatarak, kadın tarihinin görsel olarak belgelenmesine katkıda bulunmuştur.

“Türkiye’de Kadın Sendikacıların Profili” proje-

si kadınların görece dışlandığı işçi sendikalarındaki kadın insan kaynakları kapasitesini artırmak için stratejiler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bağımsız bir proje olan mikro işletmeler projesi, küçük ölçekli kadın girişimciliğini özendirmede temel sorunun, kaynak eksikliğinden çok bu kaynaklara ulaşılabilirlik olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlardan yola çıkarak, eğitim programları tasarlanmıştır ve yürütülmektedir. Yine projeden elde edilen sonuçlardan yola çıkarak gelecekte bir döner sermayenin kurulması düşünülmektedir.

(77) Kredi programlarının önemli bir sonucu da, pek çok kadının mal sahibi olmamasından kaynaklanan ipotek gösterme sıkıntılarının üstesinden gelmek amacıyla küçük ve orta ölçekli işletmeler için "Kredi Garanti Fonu"nun kurulmasıdır.

Halkbank ve Vakıfbank kredilerinden yararlanan kadınların sayısı 1996 yılında yaklaşık 650'dir. Kadınların borç geri ödeme oranları yaklaşık %100'dür.

(78) Kadınları ulusal veya uluslararası düzeyde yarışmalı sporlar ile spor veya eğlence faaliyetlerine katılmaktan alıkoyan hiçbir hukuksal ya da toplumsal engel yoktur.

Madde 14

(79) Tarım kesimi için varolan sosyal sigorta fonu ağırlıkla erkeklere yöneliktir. Kadınlar bu fona ancak aile reisi olarak başvurabilirler, bu da uygulamada, sadece dul ve boşanmış kadınların fondan yararlanabildiği anlamına gelmektedir. 1992'de bu yasa uyarınca emeklilik fonuna üye kadınların oranı sadece %2 idi.

(80) Kırsal yöre kadınları arasında okuma-yazma bilmemeye ilişkin soru 10. madde altında 51. soru çerçevesinde yanıtlanmıştır. Ancak, ilgili diğer bazı projelerden söz edilebilir:

1. Özellikle örgün eğitim sistemi içinde yer almayan kırsal yöre kadınlarına hizmet sunmayı amaçlayan Mesleki ve Teknik Eğitim Projesi (1993).
2. Kız çocuklarının okullaşmasını teşvik etmek üzere, kız çocuklarının çocuktan çocuğa yöntemiyle eğitildiği Kız Çocuklarının Eğitimi Projesi.
3. Aileleriyle birlikte Çukurova bölgesine çalışmaya gelen 1520 çocuğa sunulan Gezici Tarım İşçilerinin Çocuklarının Eğitimi Projesi.

(81) Güneydoğudaki kadınları hedef alan programlara ilişkin yanıt 4. madde soru 12'de sunulmuştur.

(82) Üretime dönük programları uygulayan yayım teknisyenleri erkektir. Kadınlar için tasarlanan programlar ev ekonomisi ile ilgili faaliyetlerle sınırlıdır. Dolayısıyla kadın yayımcılar ev ekonomisi kurslarında eğitilmektedir. Tarım Bakanlığı bünyesinde yürütülen "Tarımsal Yayım Uygulama ve Araştırma Projesi" kapsamında kadınlara yayım hizmetleri sağlamak üzere kadın teknisyenler için yayım eğitim programları hazırlanmıştır. Kadın teknisyenlerin oranına ilişkin bilgi elimizde yoktur.

(83) Maalesef, kadınlara haklar tanıyan uluslararası sözleşmeler ve ulusal önlemlerin kırsal alandaki kadınlara iletilmesi kolay olmamaktadır. Bu mesajların anlamlı bir çerçeve içinde yayılması için özel önlemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

(84) KSSGM, hükümet dışı kuruluşlardan KADININ İNSAN HAKLARI PROJESİ tarafından hazırlanan "Haklarımız Var" isimli kitapçığın yayımlanmasına UNDP kaynaklarıyla maddi destek sağlamıştır. Bu yayın erken evlilikler, başlık parası ve benzeri konuları ele almaktadır. Ancak, henüz kırsal yörelere dağıtım için etkili önlemler alınamamıştır.

(85) Geleneksel olarak, kırsal yöre kadınlarına yönelik sağlık hizmetlerinin en önemlisi ebelik sistemidir. Günümüzde bu sistem etkinliğini yitirmiştir, ancak yerini dolduracak bir alternatif getirilmemiştir. Sağlık Bakanlığı, kırsal kesimdeki hizmetlerini merkez köylerdeki Sağlık Ocakları aracılığıyla yürütmektedir. Bu merkezlerde genellikle bir pratisyen hekim ile bir teknisyen kadrosu bulunmaktadır. Genelde Türkiye'deki sağlık hizmetleri alt yapısı zayıftır. Mevcut veriler 1115 kişiye bir hekim düştüğünü göstermektedir. Yoksullar için hem kır hem de kent nüfusunu kapsayan ulusal bir sağlık sigortası oluşturulmuştur (yeşil kart).

(86) Kırsal yöre kadınları için istihdam olanakları ile daha iyi konutlar konusundaki çeşitli çalışmaların sonuçlarına ilişkin sistematik değerlendirmeler yoktur.

(87) Bu soru bizim için tümüyle açık değildir. Aile işletmelerinde çalışan kadınlar emekleri karşılığında ücret almamaktadır. Bu, hanedeki genel sorumlulukların bir parçası kabul edilmektedir. Ancak yoksul hanelerdeki kadınlar ücretli işler yapmaktadır. Kırsal yörelerde, ücretli emek, yoksulluğun ve düşük statünün açık bir göstergesidir. Dünya Bankası'nın Kalkınmada Kadın Raporu'na göre, cinsler arasında ücretlerde genel bir eşitsizlik

vardır. Ayrıca ücretli işlerde çalışan kadınlar en emek yoğun işleri yapmaktadır.

Madde 15 ve 16

(88) Kadın, mallar üzerinde eşit mülkiyet hakkına sahiptir. Ancak, Medeni Yasa'nın 597. maddesinde; tek bir birim halinde çalıştırılan tarımsal işletmelerde, tarım toprağının parçalanmasını önlemek amacıyla, yargıca mülkü işletmeyi çalıştırabilecek mirasçıya tahsis etme hakkı veren bir bent vardır. (Madde 597: Terekede iktisadi bir vahdet halinde işletilmekte olan zirai mallar bulunursa bunların kaffesi, mirasçılardan işletmeye muktedir olduğu anlaşılan talibine, tahsis edilir. Mirasçı bu ziraat işine yarıyan malzemenin, aletlerin ve hayvanların dahi kendisine tahsis edilmesini isteyebilir. Tahsis edilen malların mecmuu için, tek bir kıymet takdir edilir.) Ayrıca, 598. madde mülkün tahsisinde yerel adetlerin veya mirasçılarının statüsünün ve konumunun dikkate alınacağını belirtir. (Madde 598: Mirasçılardan birinin tahsise itirazı veya taliplerin birden fazla olması takdirinde hakim, mahalli adetleri ve adet yok ise mirasçılarının hal ve şanını nazarı dikkate alarak tahsis hakkında karar verir ve bey'î yahut taksimini emreder. İşletme hususunu bizzat üzerine almak isteyen mirasçı bütün malların tercihan kendisine tahsis olunmasını talep edebilir. Müteveffanın oğullarından hiç biri, işletme

hususunu bizzat üzerine almak istemezse kızları veya bunların kocaları işletmeye muktedir olmak şartıyla malların kendilerine tahsisini isteyebilirler.) Bu işletmeleri çalıştırması daha uygun görülenler genellikle erkek evlatlar olmuştur. Pratikte bu madde pek sık uygulanmamaktadır.

(89) Kadınlar gelirlerini özerk olarak denetleyebilirler. Yasal olarak kadının emeğinin getirisini denetleme hakkına getirilmiş herhangi bir kısıtlama yoktur. Ancak, toplumsal uygulamalar pek çok kadının çalışmalarının meyvelerini almasını engellemektedir.

(90) Türk Medeni Yasası'nda değişiklik yapan yasa tasarıları Sözleşme'nin 15. ve 16. maddeleriyle uyuşmayan ayrımcı maddelerini ele alıp kaldırmaktadır. Tasarı, evlilik birliğini her iki eşin de temsil etmesine, yaşayacakları evi birlikte belirlemesine, kadınların kendi soyadını kullanmasına ve boşanma halinde evlilik sırasında edinilmiş malların eşit olarak paylaşılmasına izin vermektedir.

KSSGM, feminist akademisyenlerin ve uzmanların önerilerini almış, değişiklik önerisini hazırlamış ve Başbakanlığa göndermiştir. Öneri oradan da Parlamento Başkanı'na iletilmiştir. Ancak Adalet Bakanlığı Komisyonu'nca incelenen yasa tasarıları Medeni Yasanın tamamına ilişkin değişiklikler için 1995 başında geri çekilmiştir.

Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan Medeni Yasa Komisyonu halen tasarı üzerinde çalışmaktadır ve Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, Komisyonun çalışmalarını yakından izlemektedir.

(91) Yasal evlilik yaşı 18 olmakla birlikte, ebeveynin rızasıyla 15'e, olağan dışı durumlarda ebeveynin rızası ve yargıç kararı ile 14'e kadar inebilmektedir ve zaten düşük olan bu yasal yaş sınırlarına rağmen bu yaştan altındakiler arasında ihmal edilebilir oranda evlilikler söz konusu olmaktadır. Dini nikah Türkiye'de yasalar önünde geçerli değildir. Çiftler resmi nikahtan sonra dini bir tören yapabilirler. Sadece dini nikahla evlenen çiftlere bir ila üç ay hapis cezası vardır. Ayrıca, resmi nikah belgesi olmaksızın dini nikah kıyan kişi de aynı şekilde cezalandırılır. Dini nikahlar resmi değildir.

(92) İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi önderliğinde çeşitli kadın grupları işbirliği yaparak Medeni Yasa'nın gözden geçirilmesi için bir baskı grubu oluşturmuştur. Bu amaçla bir imza kampanyası başlatmış ve başarıyla sürdürmüşlerdir. Bu kampanya için tüm ülkede 100.000'den fazla imza toplanmıştır.

(93) Yasa koyuculara değişiklik konusunda baskı yapan, sivil toplumun tamamı değil, içindeki kadın gruplarıdır.

(94) Medeni Yasa, kadınları çocukların bakımı da dahil olmak üzere ev işlerinden sorumlu tutar. Aile reisinin kadın olduğu durumlarda, hanehalkı reisine tanınan hukuksal haklar kadınlar için de geçerlidir.

(95) Diğer erkek mirasçılarının hak iddia etmedikleri durumlarda kendisine (ekonomik veya başka nedenlerle bölünemeyeceğine karar verilen) toprak miras kalan kız evlat, bu toprağı gerektiğı gibi işleyebileceğini göstermek zorunda değildir. Yukarıda belirtildiğı gibi, yasanın bu hükmü ender olarak uygulanmaktadır. Aslında, kadınların toprağı miras olarak devralması olağandır ve Türkiye’de kendi toprağına sahip olan ve onu işleten büyük toprak sahibi kadınlar vardır.

(96) Kadınların evlenmeden önce evlilikte mal ayrılığı rejimi olduğu konusunda bilgilendirilmeleri için devlet tarafından geliştirilmiş programlar yoktur. Bu durum Türkiye’de Medeni Yasa’nın 1926’da kabul edilmesinden bu yana sürmektedir ve bu ilke yaygın olarak bilinmekte ve uygulanmaktadır. Sistemin geçerli olmadığı durumlar, gelenekler ile sosyal ve ekonomik koşullara bağı uygulamalardır.

(97) Boşanmaya bağı olarak kadınların mülkiyet haklarını kaybetmemelerini sağlamak için kadın yasa koyucular tarafından hazırlanan tasarı,

Parlamento'da beklemektedir. Şu anda, Adalet Bakanlığınca kurulan ve hukuk uzmanlarından oluşan Komite, görevlerine teknik açıdan yaklaşmaktadır. Hazırlayacakları yasa tasarısı önerisi bittiğinde ilgili tarafların görüşüne sunulacaktır.

(98) Dönem Raporumuzda ve Özet Raporumuzda Türkiye'nin Pekin Eylem Platformu'nu hiçbir çekince koymadan kabul ettiğine değinmiştik. Ayrıca, Türkiye Hükümeti 3 temel alanda siyasi taahhüt altına girmiştir:

1. Türk yasalarında toplumsal cinsiyet açısından yanlı maddelerden bazılarının değiştirilmesi ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi üzerindeki çekincelerin kaldırılması;
2. Zorunlu eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması ve 2000 yılına kadar okuma-yazma bilmeyen kimse bırakılmaması;
3. 2000 yılına kadar bebek ve anne ölüm hızının en azından yarı yarıya azaltılması.

Bu taahhütlerin gerçekleştirilmesine yönelik çabalar beklentilerimizin altında seyretmekle birlikte, bu alanda şimdiden önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Örneğin, Ulusal Eylem Planı'nın for-

mülasyonu tamamlanmıştır. Hükümet dışı kuruluşların, akademisyenlerin, siyasi partilerin ve ilgili kamu ve özel sektör kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla hazırlanan Eylem Planı, Eylem Platformu'nun ilgilendiği kritik konuların tümünü içermektedir.

Eylem Platformu'nun 204/e paragrafına göre Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, Eylem Planı yoluyla, tüm bakanlıklara politika ve programlarını toplumsal cinsiyet açısından gözden geçirmeleri ve ilgili diğer mekanizmalarla bağlantı kurmaları için çağrıda bulunmuştur.

Eylem Platformu'nun 296-299. paragrafları doğrultusunda tüm devlet kurumları, üniversiteler, işçi sendikaları, siyasi partiler, medya, özel sektör ve hükümet dışı kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir Yüksek Koordinasyon Komitesi kuruluş aşamasındadır.

KSSGM, planlanmış ve sürmekte olan projelerini Eylem Platformu'nun 204/b paragrafındaki bakış açısıyla gözden geçirmiştir.

Pekin'den sonra başlatılan diğer etkinlikler şunlardır:

1. Eylem Platformu Türkçe'ye çevrilmiş ve ülke çapında dağıtılmıştır.

2.KSSGM bilinçlendirme semineri, çalışma toplantısı, panel ve forum gibi etkinlikler düzenlemiştir.

3.Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlığı arasında, kadının temel sağlık ve aile planlaması hizmetlerine tam ve eşit erişimini sağlamak, okur-yazarlık düzeyini artırmak ve Güneydoğu Anadolu'daki kadınlar için gelir getirici faaliyetleri teşvik etmek üzere ortak çaba göstermeyi amaçlayan bir protokol imzalanmıştır.

Ulusal Eylem Planının hazırlanması Eylem Platformu'nun uygulanması yönünde somut bir adım ve Türkiye Hükümeti'nin Pekin'deki Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'ndaki taahhütlerinin yerine getirilmesi olarak görülmelidir.

Ayrıca ilerleme siyasi kararlılık ve stabilitenin yanı sıra, belirlenen amaçlara doğru sistematik olarak ilerlemek için hem devletle birlikte çalışacak, hem de devlet üzerinde baskı grubu oluşturacak hükümet dışı kuruluşların uyumlu eylemlerini gerekli kılmaktadır.

Sayın Başkan,

Değerli Komite Üyeleri,

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'ne Türkiye'nin 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporunu sunma vesilesiyle sizlere hitap etmek, bizim için bir onur kaynağı olmuştur.

Sorularınıza elimizden geldiğince doğru ve doyurucu yanıtlar vermeye çalıştık.

Türk delegasyonu adına, ilginize teşekkür ederim.

KAPANIŞ KONUŞMASI

Sayın Başkan, değerli CEDAW üyeleri,

Sözlü sorularınız için teşekkür ediyorum. Bunları şimdi tümüyle yanıtlamaya çalışmak tabii ki mümkün değil. Ancak, iki konu üzerinde durmak istiyorum:

- 1) Raporumuzun ve sunuşumuzun açıklığı ve dürüstlüğünü hepimiz onaylamış bulunuyor-sunuz. Evet, biz açığız çünkü tam ve mutlak eşitlik hedefliyoruz, yalnızca göreceli bir eşitlik değil. Bu nedenle, sorun olan alanlara, süregelen eşitsizliklere ve zayıf olan yanlarımıza odaklandık. Şayet durum böyle olmasaydı, başarılarımızı ön plana çıkarırdık ki hiç kuşkusuz pek çok başarıımız mevcuttur.

Kendimize karşı eleştirel bir yaklaşım içinde oluşumuz bazen bizi haklı olmayan eleştirilere hedef edebilir. Bu bizi ürkütmüyor, zira kadın-erkek eşitliğine ulaşabilmek için açık olmak zorundayız. Bu bağlamda, sorduğunuz kapsamlı sorular

ve Türkiye raporu üzerine ciddiyle, titizlikle eğilmiş olmanızdan memnuniyet duyuyoruz. Şüphesiz yorum ve sorularınız bize bundan sonraki çabalarımızda rehberlik edecektir.

2) Seçkin delegelerin bazıları Türkiye’de Mustafa Kemal Atatürk’ün 1923 yılında attığı olağanüstü adımlardan geriye dönüş olasılığı konusunda endişe duyduklarını ifade ettiler. Bu konu Türkiye’de sıklıkla tartışılmaktadır. Atatürk ve arkadaşları zeki, ileri görüşlü ve davalarına bağlı kişilerdi. Onlar, savaştan çıkmış, yorgun ve yoksul bir ülkenin 10 milyon, çoğu okuma yazma bilmeyen, eğitim düzeyi düşük insanına yön, umut ve ilerleme azmi vermişlerdir. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte kadınlara önemli haklar verilmiştir. Ancak hepimizin bildiği gibi haklar verilmez alınır. Toplum genelinde verilen hakların tam olarak bilincinde olmadığımız gibi, bunlardan tam olarak yararlanmaya da hazır değildik. Ancak 1980’lerin ortalarından itibaren kadın hareketinin ivme kazanmasıyla kadınlar kamu alanında görünürlülük kazandılar ve kadın haklarını aktif bir biçimde savunmaya başladılar. Raporumuzda belirttiğimiz gelişmelerin pek çoğu bu sürecin ürünüdür. Süreç başlamıştır, geriye dönüş olamaz.

Atatürk ilkelerinden sapma tehlikesine neden olan önemli bir faktör Türkiye'nin sorunlarını demokratik değerler çerçevesinde çözmeye kararlı oluşudur. Demokrasinin ise bedeli vardır. Türkiye son 70 yılda kırsal bir toplumdan kent toplumuna hızlı bir dönüşüm yaşamıştır. Artan sosyal hareketlilik Türkiye'de, birçok üçüncü dünya ülkesinden farklı olarak önemli düzeyde bir orta sınıfın oluşmasına yol açmıştır. Artık elit ve kitle kutuplaşması söz konusu değildir. Bugün siyaset sahnesinde yeni ve birbiriyle çelişen aktörler mevcuttur. Bu nedenle, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sorun her bireyin insan haklarından ödün vermeksizin farklılıklarımızla birlikte yaşamının yollarını bulmaktır. Bunu başarmak kolay değildir. Şayet muhalefet göz önüne alınmaksızın değişme sağlanmak istenseydi sonuca çok daha hızlı varılırdı. Ancak, sosyal, kültürel ve siyasi farklılıklarımızın, uzun vadede, yararımıza olacağına inanıyoruz. Toplumsal temelimiz, farklılıklarımızı koruyarak ortak bir yaşam biçimi oluşturabildiğimiz oranda güçlenecektir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, karşı karşıya olduğumuz sorunlar, yalnızca Türkiye'ye özgü değildir. 20. yüzyıla damgasını vuran ulusal ve uluslararası kurumlar genel bir kriz yaşamaktadır. Dünyanın her yerinde insanlar, küreselleşmenin getirdiği yeni talep ve çelişkilerle başedebilmek

in alternatif yollar aramaktadır. 21. yüzyıl dünyasının alışageldiğimiz dünyadan farklı olacağı muhakkak. Ümit ederiz ki, insanlık bu arayışlarını barış içinde sürdürebilir ve kadın-erkek eşitliği konusunda şimdiye kadar elde ettiğimiz gelişmeleri daha da ileri bir düzeye götürebilir.

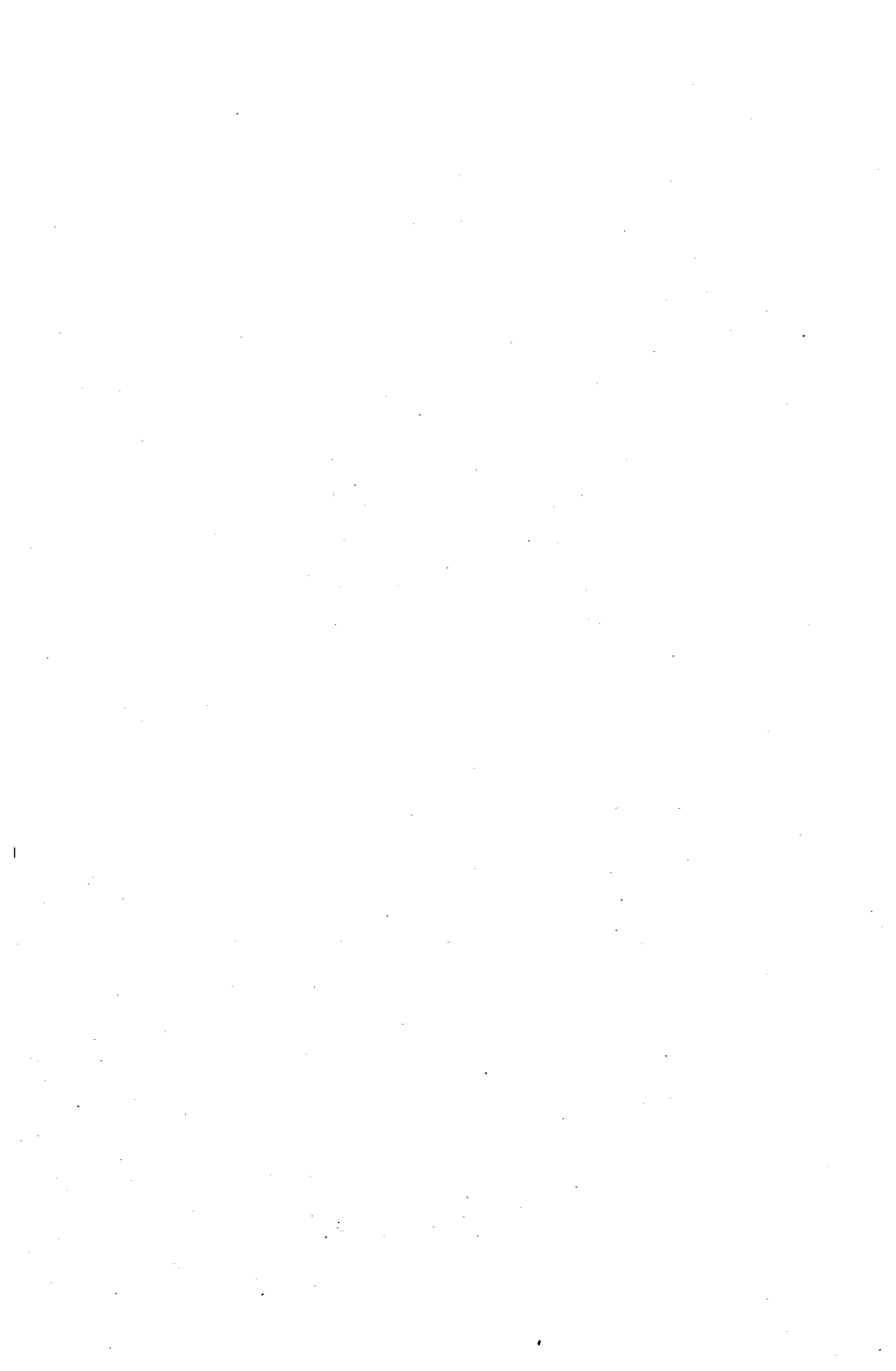

Devlet Bakanı Sayın İsmail SAYGIN CEDAW Komitesi üyelerinden
bazıları ile birlikte
17 Ocak 1997 / New York

**KADINLARA KARŞI AYRIMCILIĞIN
ÖNLENMESİ KOMİTESİNİN
TÜRKİYE'NİN 2. VE 3. BİRLEŞTİRİLMİŞ
DÖNEMSEL ÜLKE RAPORUNA
İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ**

- 1- Komite 17 Ocak 1997 tarihindeki 318. ve 319. toplantılarında, Türkiye'nin 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporunu (CEDAW/C/TUR/2-3) görüşmüştür.
- 2 - Sunuş bildirisinde, Türkiye temsilcisi, raporun katılımcı bir yolla hazırlandığını ve çeşitli kadın örgütlerinin katkılarını yansıttığını belirtmiştir. Temsilci, kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler de dahil olmak üzere büyüyen eşitsizlikler olasılığına rağmen küreselleşme çerçevesinde kadının statüsü ile ilgili yeni umutlar olduğunu vurgulamıştır. Temsilci, bireyin insan haklarına, kültürel sınırlar koymadan saygı göstermenin ve hukuk kuralları ile yönetilen bir devlette eşit vatandaşlık kavramının kadın-erkek eşitliğini başarmada en elverişli çerçeveyi ve yeni olanakları sağlamayı sürdürdüğünün altını çizmiştir.
- 3 - Temsilci, ayrıca Türkiye'de küreselleşme, modernleşme ve gelenekselliğin, toplumda kadının statüsü üzerinde, çelişik etkilerde bulunduğuna dikkat çekmiştir. Az gelişmişlik, yapısal uyum, köktendincilik ve etnik çekişmeye dayanan talepler, uzun-dönemli beklentilerde kadının statüsü için aleyhte olabilecek çatışma kaynakları sunmaktadır.
- 4 - Temsilci, kadının statüsünde süregelen eşitsiz-

liği kabul ederken, ilerlemeye dikkat çekmiş ve Türkiye’de toplumsal cinsiyete duyarlı bir gündemin gelişimine işaret etmiştir. Gelişen feminist akımlar ve kadın hareketlerinin desteği ile, kadınlar görünür hale gelmiş ve eylem alanlarını genişletmişlerdir. şimdi Hükümetin önünde duran en zorlu ve en acil görev, kadınların taleplerini karşılamak, özellikle kadınların temel vatandaşlık haklarını bir sosyal güvenlik sistemi içinde genişletmektir.

5 - Müslüman nüfusun baskın olduğu laik bir ülke olan Türkiye’de, kadın ve erkek eşitliği Anayasa ve yasalarda tanınmıştır. Son yıllarda, Türk Ceza ve Medeni Kanunu’ndaki bazı ayrımcı maddelerin yürürlükten kaldırılmasına rağmen, Medeni Kanun’a ilişkin genel bir reform henüz tamamlanamamıştır.

6 - Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü 1990 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde kurulmuş, 1991 yılında da Başbakanlığa bağlanmıştır. Teşkilatın Müsteşarlığa dönüştürülmesi çalışmaları 1993 yılında başlatılmış ve halen sürdürölmektedir. Genel Müdürlük, sınırlı personel ve kısıtlı bütçesine rağmen, devlet kurumları arasında koordinasyon, hükümet-dışı örgütler (sivil toplum kuruluşları) arasında bir iletişim ağı ve

eğitim ve araştırmaları destekleme organı olarak hareket etmektedir.

Kadın konuları, Türkiye'nin Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın bir parçası olmuştur. Kalkınmaya kadının etkin katılımını güçlendirmek için birtakım özel önlemler ve girişimlerin başlatılmasına rağmen, daha çok sayıda kadına ulaşmak için daha fazlasına ihtiyaç vardır.

7- Temsilci, Türkiye'nin, kadın-erkek eşitliğini sağlamada mücadele etmesi gereken konular arasında, kentli, orta-sınıf kadınlarla kırsal yöre kadınları arasındaki statü ve fırsat eşitmezliği; özel alanda kadına yönelik şiddet; medya alanında kadın profesyonellerin sayısının artırılması da dahil olmak üzere, medyanın, kadının ilerlemesine katkıda bulunmasının güçlendirilmesi; kadını anne ve eş gibi geleneksel rollerde resmetmeyi sürdüren eğitim materyalinin gözden geçirilmesini tanımlamıştır. Benzer bir biçimde, siyasal partilerce kota uygulamasına başlanmasına rağmen, parlamentoda ve siyasete katılımı da kadın oranı düşüktür.

8 - Sosyo-ekonomik alanda eşitmezlikler, kadınların düşük okur-yazarlık oranları, istihdam örneğinde olduğu gibi, eğitim ve fırsatları kul-

lanma olanakları da dahil olmak üzere kaygı vericidir. Kadınların düşük statüsü, sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını da etkilemektedir. Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, hala geleneksel toplumsal çerçevede yaşamayı sürdüren, süregiden silahlı çatışmadan etkilenen ve hizmet ve olanaklardan yararlanmaları son derece sınırlanmış olan kırsal bölge kadınlarının sorunları sürmektedir.

- 9 - IV. Dünya Kadın Konferansı'nda Türkiye, Medeni Kanun'da yer alan bir dizi ayrımcı maddenin değiştirilmesini sağlayacak bir adım olarak, 2000 yılına kadar Sözleşme'nin 15. ve 16. maddelerine yönelik çekincelerin geri çekileceğini taahhüt etmiştir. Türkiye, ayrıca, 2000 yılında kadınların tam okur-yazarlığını başarağını da taahhüt etmiştir.

KOMİTE YORUMLARININ SONUÇLARI:

Giriş:

- 10 - Komite, Türk Hükümeti'ne, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı başkanlığındaki üst düzey delegasyonu ve ön-oturum çalışma grubunun sorularına verdiği ayrıntılı cevap ve bilgilerden dolayı takdirlerini sunar.
- 11- Kadının statüsünün değerlendirilmesindeki açık yüreklilik, özellikle, kadınların karşılaştığı kritik konuların üzerine gitmekle hükümetin kararlılığı belirtilerek süregiden eşitsizlik ve ayrımcılığın teslim edilmesi, Komite tarafından takdirle karşılanmıştır. Komite, ayrıca, Türkiye'nin, Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokolün kabulü yolundaki desteğini dile getirmesini, memnuniyetle karşılamıştır.
- 12 - Komite, ayrıca, düzgün, açık yürekli, ayrıntılı ve kurallara uygun olarak hazırlanan raporu takdirle karşılamıştır. Komite, karşılıklı yürütülen diyaloglar dizisinde, taraf devletin

temsilcisinin, Sözleşmenin giderek tam olarak uygulanması yolunda Hükümetin politik kararlılığını belirtmesi dolayısıyla memnuniyetini dile getirir. Aynı zamanda öz-eleştirel bir tavırla, temsilci, Sözleşme ile uyumlu politika ve programların uygulanmasındaki güçlükleri ifade etmiştir.

Olumlu Görüşler

- 13- Komite, 2. ve 3. Birleştirilmiş Raporların, hükümet kurumları, kadın konusunda çalışan akademisyen ve uzmanlar, kadın grupları, siyasal partiler, sendikalar, medya ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katkıları ile hazırlanmış olmasını önemsemiştir.
- 14 - Kadının insan hakları ile ilgili çeşitli raporların tüm ilgili kuruluş ve kişilere dağıtılması ve Sözleşmenin Türkçe'ye tercüme edilmiş olması, Komite tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.
- 15- Taraf devletin temsilcisinin mükemmel sözlü sunuşunda da yinelendiği gibi, Türkiye'nin çekincelerini geri çekmesini sağlayacak olan, Medeni Kanun'daki aile hukuku ile ilgili çeşitli maddelerde değişiklik öngören yasa tasarısı hakkındaki bilgi, Komite tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

- 16- Komite, ayrıca, raporda yer alan, Türk Vatandaşlık Kanunu'nun gözden geçirilmesi yönünde Hükümetin duyarlılığı hakkındaki malumatı memnuniyetle karşılamıştır.
- 17- Komite, Türk Hükümeti'nin diğer ülkelerle, Türk vatandaşlarına, kadın erkek ayırdetmeksizin, yabancı milliyetten biri ile evlenmeleri durumunda, vatandaşlarını korumalarına izin verecek olan, ikili anlaşmalar akdetmek kararını büyük bir memnuniyetle karşılamıştır.
- 18- Komite Türk Hükümetini, kız ve erkek çocukların ücretsiz eğitim ve öğrenimden yararlanmada eşit haklara sahip olmalarını yasal olarak garanti altına almış olmasından dolayı kutlamaktadır. 15. Milli Eğitim Şura'sının, zorunlu ve kesintisiz ilköğretimin sekiz yıla çıkarılması ve eğitim sistemini cinsiyet-temelli klişelerden ve cinsiyete dayalı ön-yargılardan arındırmak üzere müfredat programının geliştirilmesi ve ders kitapları ile öğretim metodlarının gözden geçirilmesi yolundaki kararı memnuniyetle karşılanmıştır.
- 19 - İstihdam alanında kadınların durumuna ilişkin geniş ve ayrıntılı bilgi ve istatistiki verileri dikkate alan Komite, kadınların, erkeklerle eşit istihdam olanaklarına sahip olmaları gerçeğini takdirle karşılamıştır. Değişik

ekonomik etkinliklerde kadınların iş gücüne katılımı ayrıca memnuniyetle karşılanmıştır.

20- Komite, kadınları girişimciliğe özendirecek mikrokredi planlarının etkisini dikkate almıştır.

21 - Komite, ayrıca, Türkiye'nin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile ilgili 2000 yılında sonuçlanacak taahhütlerini memnuniyetle karşılamıştır. Bu taahhütler aşağıdaki gibidir;

a) Çocuk ve anne ölüm oranlarını % 50 azaltmak,

b) Zorunlu öğrenimi sekiz yıla çıkartmak,

c) Kadın okumaz-yazmazlığını ortadan kaldırmak,

d) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne yönelik çekinceleri kaldırmak.

Sözleşme'nin Tam Olarak Uygulanmasındaki Zorluklar

22 - Uzmanlar, Sözleşmenin 15. ve 16. maddelerine yönelik konulan çekinceleri, Sözleşmenin taraf devlette tam olarak uygulanması açısından ciddi bir engel olarak değerlendirmiştir.

23- Küreselleşme, modernleşme ve köklü geleneksellikten kaynaklanan sorunlar, Türkiye’de, kadınların statüsünü belirleyen unsurlardır. Büyük çoğunluğunun Müslüman olduğu laik bir ülke olan Türkiye, çeşitli politik grupların baskılarına sahne olmaktadır. Komite, söz konusu baskıların kadının durumu üzerindeki ciddi etkilerinin ve kadınla erkek arasında var olan eşitlik dışı uygulamaların süregelmesine neden olmasının ve Sözleşmenin fiili ve yasal anlamda uygulamasına engel olduğunun bilincindedir.

Eleştirilen Hususlar

24- Komite, Türkiye’nin 15. maddenin 2, 4 ve 16. maddenin 1 (c), (d), (f) ve (g) paragraflarıyla ilgili çekincelerini endişeyle karşılamaktadır. Medeni Kanun üzerinde yapılacak değişikliklerle ilgili uzun tartışmaların ve muhalefetin, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün, Parlamantonun kadın üyelerinin ve Adalet Bakanlığının çabalarına rağmen sürmesi de diğer bir endişe kaynağıdır. Komite, Türk Vatandaşlık Kanunu, Medeni Kanun ve Ceza Kanunu konusunda yapılacak değişikliklerin gerçekleştirilmesinin hızlandırılması ve Sözleşme maddelerine uygunluklarının sağlanmasına öncelik verilmesini öngörmektedir.

- 25- Komite, Genel Müdürlüğün bölgesel ve yerel düzeylerde birimleri olmadığı konusu üzerinde durmaktadır.
- 26- Komite, özellikle mahkum kadınlar ve genç kızlar ve etnik azınlıklar gibi korunmaya muhtaç gruplar ile kırsal alan kadınlarına ilişkin, Sözleşmede kapsanan bütün alanlarda ilgili Bakanlıklar ve ulusal mekanizmanın sistematik ve bütünlüğüne yaklaşımının yetersizliğine dikkat çekmektedir.
- 27- Komite, Sözleşmenin 2. maddesi (f) paragrafına aykırı olarak yetişkin, evli ve bekar kadınların kaçırılmasına ilişkin Ceza Yasası'nın çeşitli maddelerine ve özellikle en ağır cezaların bakire kadınlara tecavüz edilmesi durumunda kabul edildiğine dikkat çekmiştir.
- 28- Komite, hapisteki mahkum kadınlar da dahil olmak üzere cinsel saldırı iddialarının araştırılması sırasında kadının zorla jinekolojik muayenesini ciddi bir endişe ile vurgulamıştır. Komite, kadının bedensel bütünlüğü, kişiliği ve saygınlığına karşı Devlet yetkilileri tarafından oluşturulan şiddet ve alçaltıcı, ayrımcı, güvensizlik yaratan ve zorla yapılan bu tür uygulamalara dikkat çekmiştir.

- 29- Komite, Ceza yasasındaki "namus cinayetleri"ne yönelik cezalar veya yetersiz müeyyideler gibi şartlarla ilgilenmektedir. Bu kapsam, insan hayatına saygı, tüm insan haklarının kanunlar nezdinde korunması ve kişisel güvenlik ilkelerine ters düşmektedir.
- 30- Komite, çifte ayrımcılık yaşayan kürt kadınlarının durumuyla ilgili özel önlemlerin bulunmamasından endişe duyduğunu bildirmektedir.
- 31 - Komite, çeşitli formlarda ortaya çıkan kadın ve kızlara karşı yaygın şiddet eylemlerinden ve bu şiddetle mücadele edecek yasal önlemlerin ve eğitimin yetersizliğinden kaygı duymaktadır. Komite, kadına karşı şiddet üzerine 19 nolu genel tavsiye bağlamında kadına karşı şiddetin önlenmesi deklarasyonlarına uyulmamasından kaygı duymaktadır. Şiddeti kamu düzen ve halk kamu ahlakına karşı suç olarak sınıflandıran Kanunun, Sözleşmenin özü ile çelişmekte ve kişilik onurunu zedelemekte olduğuna dikkat çekmiştir.
- 32 - Komite, aile içi şiddeti kapsayan 5. madde (a) paragrafının devlet tarafından yerel ve eğitim önlemleri aracılığıyla izlenmesinin etkin olarak yerine getirilememesinden kaygı duymaktadır.

- 33 - Komite, erkek egemenliğinin kabulü, kırsal yöreler olduğu kadar kentsel alanlarda da kadına karşı şiddeti, kadınların dayığa maruz kalmasını ve onlardan sessiz bir itaat beklentisini engelleyecek ve mücadele edecek olan yeterli uygun önlemlerin alınmamış olmasından kaygı duymaktadır. Aynı şekilde şiddet kurbanı kadınlar arasındaki yüksek intihar oranının azaltılması için somut önlemler yoktur.
- 34 - Komite, kürtaj için eşin onayının gerekliliğinin, Sözleşmenin 15. maddesi ile çeliştiğini düşünmektedir.
- 35- Komite, kanuni düzenlemeye tabi olan genelevlerin bulunmasını ve bu konuda istatistiksel bilgilerin yokluğunu uygun bulmamaktadır.
- 36 - Komite, siyasi partilerin, sendikaların ve diğer kamu kurumlarının Sözleşmenin 7. maddesinin uygulanmasına ve parlamento ve hükümet de dahil olmak üzere karar verme mekanizmalarında kadınların temsilinin yetersizliğine ve temsil oranının yükseltilmesi konusunda gereken duyarlılığı gösteremediklerinden kaygı duymaktadır.
- 37 - Komite, yabancı kocanın uyruğuna geçme ka-

rarı veren kadına Türk Vatandaşlığını kaybet-tiren Türk Vatandaşlık Kanunu konusunda kaygılıdır.

- 38 - Komite, özellikle kırsal yöre kadın ve kızlarının oranındaki düşük okur yazarlık oranı, ailesel nedenlerle erken evlilik ve eğitimde cinsel ayrımcılık yapılarak erkek çocuklara öncelik tanınmasından kaygı duymakta ve "kadına uygun" olarak kabul edilen yüksek eğitim dal-larında kadın yoğunlaşmasına dikkat çekmek-tedir.
- 39 - Komite, ilgili ILO Sözleşmesine aykırı olan çok düşük çalışma yaşından kaygılıdır. Göçmen kentli kadın işçiler arasındaki yüksek işsizlik oranı bunları istihdama yöneltme çabalarının olmaması ve düşük ücretli işlerde mesleki ayrımcılık bu kadınların yükselmelerini engellemekte ve iş alanlarında kadınlara karşı ayrımcılığı güçlendirmektedir.
- 40 - Kırsal yöre kadınlarının haklarını açıklayan ya-sal eğitim programlarının yokluğu ayrı bir kaygı konusudur.
- 41 - Komite, kırsal yörelerdeki aile girişimlerinde çalışan kadınların sayısının yüksekliğinden özellikle kaygı duymaktadır. Bu kadınların, emekleri kayıtlı ekonomide tanınmamakta,

sosyal güvenlikten yararlanamamakta ve sağlık servislerine ulaşımları kısıtlı kalmaktadır.

ÖNERİ VE TAVSİYELER

- 42- Komite Türk Hükümetinden yukarıda söz edilen temel konularda önlemler alınmasını ve sağlanacak gelişmelerin bir sonraki periyodik rapora yansıtılmasını talep eder.
- 43- Komite, Hükümeti Medeni Kanunu özellikle aile hukukunu sözleşme hükümleri bakış açısıyla yeniden gözden geçirmeye davet eder. Ayrıca kadınların erkeklerle eşit hukuki korunmalarını sağlamak üzere Ceza Yasasının ilgili hükümlerinin de gözden geçirmesini öngörür.
- 44- Komite, Türk Hükümetini kadın ve erkeğin aile ve çocuk büyütme sorumluluklarını paylaşacak tarzda eğitmeye davet eder. Ek olarak her iki cinsiyete de yönelen ve Sözleşmede açıklanan kadın haklarına ilişkin duyarlılık yaratacak ve geleneksel tutum ve davranış yapılarını durduracak bilgilendirme ve eğitim çabaları gerekmektedir.
- 45- Öncelikle aile içi şiddet olmak üzere kadına karşı şiddete, genelde kamu ve hakimler,

avukatlar, polisler gibi kanun uygulayıcılarına yönelik yasal düzenlemeler ve kavramlı ve cinsiyet duyarlılığını artırıcı eğitim faaliyetleri gibi ciddi çabalara gerek vardır. Şiddete uğrayan kadınlar için sığınaklar kurulmalı ve yeterli personel ve mali kaynakla donatılmalıdır.

- 46- Gelenek ve görenekler çerçevesinde namus cinayetleri olarak tanımlanan eylemler, yaşam hakkı ve kişisel güvenlik ilkelerinin ihlalidir ve kanunda buna uygun olarak ele alınması gerekmektedir. Hükümet tecavüz davalarında bekaret kontrolü uygulamalarını ciddi olarak gözden geçirmeye ve bu kontrollerin herhangi bir koşulda kadınlara zorlama ile uygulanıp uygulanmadığını araştırmaya davet edilmektedir.
- 47- Komite, kürtaja eşin onayının gerekliliğinin gözden geçirilmesini talep eder.
- 48- Medya kadının durumu ve haklarının geliştirilmesine destek olmak üzere harekete geçirilmeli, kadına yönelik şiddete kadınları anlatan cinsiyeti olmayan klişeleşmemiş programlar aracılığıyla eğilmesi sağlanmalıdır. Medya da özellikle karar verme pozisyonlarındaki kadınların sayısının artırılması için çaba göstermelidir.

- 49- Azınlık kadınlarının durumu acil olarak incelenmeli ve Sözleşme tarafından garanti edilen tüm yasal haklarının sağlanması için gereken sistemli çabalar gösterilmelidir.
- 50- Kamu sektörü ve siyasal çerçevede Sözleşmenin 4. maddesi 1. paragrafına uygun geçici özel önlemler sayısal ve zamanlı hedefler ile başlatılmalıdır.
- 51- Vatandaşlık Kanunu'nun, kanunun kapsadığı tüm alanlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar verecek şekilde yenilenmesi düşünülmelidir.
- 52- Kadın üniversite mezun oranlarının ve geleneksel olmayan alanlardaki katılımlarının artırılması için kız öğrencilere sürekli destek sağlanmalıdır.
- 53 - Komite, Türk Hükümeti'ne kentli göçmen çalışanlara iş olanakları yaratacak destek servisleri, kredi, eğitim olanakları sağlayacak yeterli önlemleri almaya, somut önlemler aracılığıyla mesleki ayrımcılığı düzeltmeye ve çalışan kız çocukların iş yeri güvenliği ve sağlığını yeterince koruyacak önlemleri almaya davet eder.
- 54- Kadınların kendilerini mikrokredi programlarıyla bütünleştirilmesini sağlayacak fırsatların

artırılmasına yönelik somut eğitim programları da gerekli olacaktır.

55- Komite, Türk Hükümeti'ne kırsal yöre kadınların aile işletmesi içindeki emeklerinin, emekliliğe hak kazanmak amacıyla tanınmasını sağlayacak önlemleri almaya davet eder. Ek olarak Türk Hükümeti Sözleşmede bulunan kırsal yöre kadınlarının haklarına ilişkin bilgileri de dağıtmalıdır.

56- Komite, aile planlaması yöntemleri, bu yöntemlerin kadın ve erkekler tarafından kullanımı ve cinsiyet ve yaş ayrımı olmaksızın gebelikten korunma araçlarına ulaşım hakkındaki var olan veri ve istatistiklerin derlenmesini talep eder.

57 - Komite, Türk Hükümeti'ne Sözleşmenin kopyalarının, Komitenin genel tavsiyelerinin, sonuç bildirgelerinin yaygın dağıtımını gerekli yerlerde kadınların kolayca ulaşabilmesi için yerel dillere çevrilmesini sağlamaya davet eder. Komite yukarıda bahsedilen tavsiyelere Türkiye'nin gelecek raporunda değinmesini talep eder.

**HÜKÜMET DIŞI KURULUŞLAR
TARAFINDAN HAZIRLANAN
ÜLKE RAPORU**

**Kadının İnsan Hakları Projesi tarafından, EŞitlik
İzleme Komitesi ve Mor Çatı Kadın Sığınağı
Vakfı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.**

HÜKÜMET DIŞI KURULUŞLAR TARAFINDAN HAZIRLANAN ÜLKE RAPORU*

Türkiye Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini, Sözleşmenin 9,15,16 ve 29. maddelerine çekince koyarak 1985 yılında onaylamıştır. Çekince koyarak onaylamak, Sözleşmenin uygulanmasına yönelik adımların atılmasına kadar geçici bir önlem almak anlamına gelmektedir. Sözleşmenin Türkiye tarafından onaylanmasından bu yana geçen 11 yıl içinde hükümetler, bu çekincelerin kaldırılmasını sağlayacak yasal reformları yapmamış, bu nedenle de çekinceler kalıcı bir karaktere bürünmüştür. Bu durum Sözleşmenin 28. maddesi 2. paragrafının ihlal edilmesi demektir. Anılan madde "Bu

* IWRW (International Women's Right Action Watch - Uluslararası Kadının İnsan Hakları Eylemi İzleme Komitesi) hükümet dışı kuruluşların CEDAW Komitesi çalışmalarına katılıp, görüşlerini yansıtabilmeleri için kurulmuş olan mekanizmadır. Türkiye'de faaliyet gösteren gönüllü kadın kuruluşlarından bir bölümünün, resmi makamlar tarafından Komiteye sunulan 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporuna ve genelde Türkiye'de kadının durumuna ilişkin görüşleri IWRW'a sunulan ve dolayısıyla CEDAW Komitesine iletilen rapor ve metinlerde yer almıştır. Okuduğunuz bu metin Türkiye'deki Kadının İnsan Hakları Projesi tarafından Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın ve Eşitlik İzleme Komitesi'nin katılımlarıyla hazırlanarak IWRW'a ve CEDAW Komitesi'ne sunulan Ülke Raporu Özeti'dir.

Sözleşmenin ruhuna ve amacına aykırı çekince konulamaz" hükmünü getirmektedir. Türk Hükümeti çekinceleri kaldırmaya yönelik yasal reformlar için bir an önce harekete geçmelidir. Özellikle Türk Medeni Kanununda kadın ve erkeğin aile içindeki hak ve görevlerini düzenleyen bölümdeki "erkek ailenin revidir" hükmü Sözleşmenin 15. ve 16. maddelerinin ruhuna uygun olarak kadın-erkek eşitliğini sağlayacak yönde değiştirilmelidir.

Türkiye'deki kadınların büyük bir çoğunluğu henüz, aile hayatı içinde, eğitimde, çalışma hayatında ve kamusal yaşamda erkeklerle aynı haklara sahip oldukları gerçeğinin bilincine yeterince sahip değildir. Dahası kadınlar, haklarının uygulanması yolunda kullanabilecekleri araçlara erişememektedirler. Bu nedenle, yapılacak olan yasal reformlar CEDAW Sözleşmesinin tam anlamıyla uygulanması için gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Türk Hükümeti, kadınların bilinçlendirilmesi ve sahip oldukları hakların uygulanması için gerekli kaynakları sağlama yolunda somut adımlar atmalıdır. Kamu kaynakları, yaygın bir yasal yardım hizmetinin sağlanması için seferber edilmeli ve ülke çapında kadınlara yönelik bilinçlendirme programları uygulanmalıdır.

Türkiye'de şu anda ev içi şiddete yönelik olarak iki özel ve 7 resmi sığınma-evi hizmet ver-

mektedir ve bu sığınma-evlerinin tamamı ülkenin ekonomik yönden gelişmiş batı bölgelerindeki şehir merkezlerinde yer almaktadır. Türkiye’de kadın nüfusun yaklaşık olarak 30 milyon olduğu gerçeği göz önüne alındığında, sadece 9 sığınma-evinin, kadına yönelik ev içi şiddet konusundaki ihtiyacı zorlukla karşılayabileceği görülmektedir. Türk Hükümeti ülkenin her yöresinde daha fazla sığınma-evi kurulması yönünde ciddi bir taahhütte bulunmalıdır.

Türkiye’de “namus cinayetleri”, kadının insan haklarını ihlal etmekte olan bir şiddet türüdür. “Yüz karası, itaatsiz” kadının ailesinin küçük yaştaki erkek üyeleri, cezalandırmada çocuklara uygulanan hafifletici şartlardan faydalanabildikleri için, diğer aile üyeleri tarafından cinayeti işlemekle görevlendirilmektedir. Ayrıca yasal otoriteler, namus cinayetleri söz konusu olduğunda “kültürel tavır ve değerler”i göz önüne alabilmekte ve ceza indirimi uygulayabilmektedir. Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu bu tür vakalarda etkili takibe izin verecek şekilde değiştirilmelidir. Ayrıca yasalar, kadın örgütleri ve bireysel olarak kadınların bu tür davalara taraf olarak katılmalarına izin verecek, soruşturma ve davada ailenin diğer üyelerine öncelik tanınmasını önleyecek, “kültürel değerlerin” ve cinayeti işleyenin yaşının cezayı hafifletici unsur olmasını engelleyecek şekilde düzenlenmelidir.

Hakimlere, savcılara, avukatlara ve polis kuvvetlerine toplumsal cinsiyet eğitimi verilmesi, kadın haklarının tam olarak gerçekleştirilebilmesi için yasal mekanizmaların etkinliğinin artırılması açısından son derece gereklidir. Türk Hükümeti yasal otoritelerin ve yasaları uygulayan kuruluşların toplumsal cinsiyet duyarlılığı kazanmaları için taahhütte bulunmalıdır.

Türkiye’de Kadının İş Gücüne Katılımı 1950’lerde %70 iken 1990’larda % 30’a düşmüştür. Bu düşüşün temel kaynağını kırsal kesimden şehirlere göç olgusu ve göçmen kadınların resmi iş yaşamına entegrasyonu ile ilgili kapsamlı bir mekanizmanın bulunmayışı oluşturur. Kadınların iş gücüne katılımını artırmak için bir takım çabalar mevcutsa da bunların çoğunluğu uluslararası kuruluşlar tarafından başlatılan ve sınırlı sayıdaki geçici projeden oluşmaktadır. Türk Hükümeti kadınların ve özellikle de göçmen kadınların resmi iş gücüne katılımı için etkin ve kapsamlı bir mekanizma oluşturmalıdır.

Halen, Türkiye’de bir avuç gönüllü kadın kuruluşu çalışmaktadır. Az sayıda ve son derece sınırlı kaynakları olan bu kuruluşlar, kadının insan haklarının geliştirilmesi için çok önemlidir. Türk Hükümeti kadının insan haklarının geliştirilmesinde ve CEDAW’ın Türkiye’de uygulanmasında gönüllü kadın kuruluşlarını açık bir

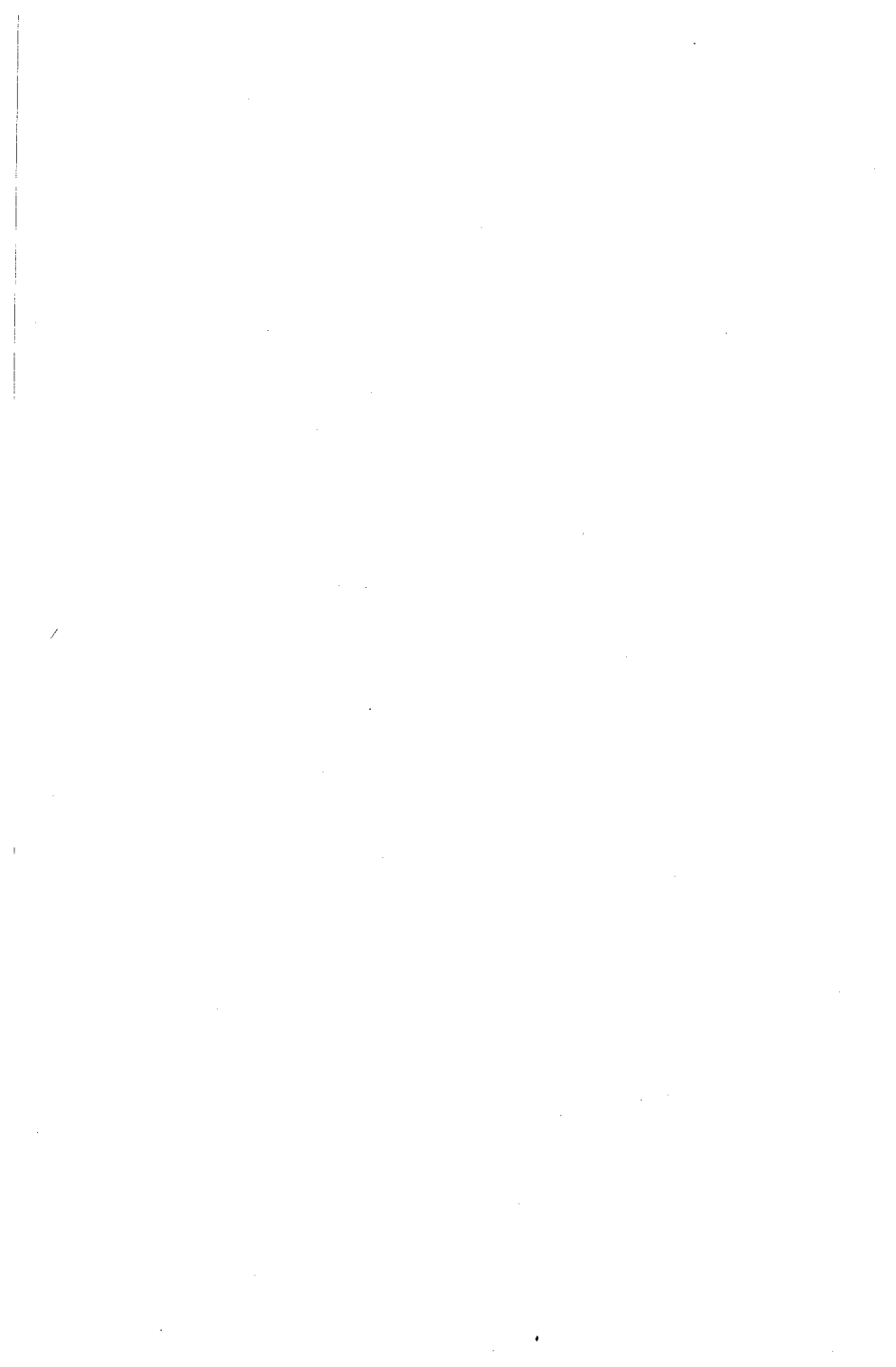
şekilde ortak olarak benimsemeli fakat aynı zamanda da hükümet politikalarından bağımsız olduklarını kabul etmelidir. Gönüllü Kadın Kuruluşlarının gösteriler düzenlemek, kar amacı gütmeyen çalışmalar yapmak, bilgi edinme ve yayma faaliyetlerini geliştirmek gibi etkinlikleri için daha fazla kaynak ayrılmalıdır. Türkiye'deki gönüllü kuruluşlar gösteri düzenleme konusunda doğrudan veya dolaylı engellerle karşılaşmaktadır. Örneğin, İstanbul'daki kadın kuruluşlarının, 25 Kasım 1996 Uluslararası Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Gününde bir gösteri düzenleme girişimi, yerel yetkililerden destek görmemesi üzerine iptal edilmiştir.

**DEVLET BAKANI
SAYIN İŞILAY SAYGIN'IN
TÜRKİYE'NİN 2. ve 3. BİRLEŞTİRİLMİŞ
DÖNEMSEL ÜLKE RAPORUNUN
CEDAW KOMİTESİNE SUNUMU VE
SAVUNULMASI KONUSUNDA
NEW YORK'TA YAPTIĞI BASIN
TOPLANTISI METNİ**

17 Ocak 1997

New York

Değerli Basın Mensupları,

Birleşmiş Milletler bünyesinde insan hakları alanında düzenlenen sözleşmelerden birisi "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"dir. Bu Sözleşme, kadın haklarına ilişkin en önemli hukuki metindir. Türkiye, Birleşmiş Milletlerin 1979 yılı sonunda hazırlayıp imzaya açtığı Sözleşmeyi, 1985 yılında imzalamış ve Sözleşme Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanarak 1986 yılı başında ülkemiz için bağlayıcı hale gelmiştir. Hepinizin bildiği gibi, Birleşmiş Milletler bünyesinde imzalanmış olan sözleşmelerin hükümlerine uyulup uyulmadığını denetlemekle bağımsız uzmanlardan oluşan Komiteler görevlidir. Kadın hakları konusundaki Sözleşmeye, taraf ülkelerin uyup uymadıklarını da Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi denetlemektedir. 23 bağımsız uzmandan oluşan bu Komite içinde bir de Türk uzman bulunmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesinin değerli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Feride Acar geçen yıl yapılan seçimleri kazanıp Komite'ye girmiştir.

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 18. maddesi, taraf devletlerin ilk raporlarını Sözleşmeyi onayladıktan bir yıl

sonra, bilahare her dört yılda bir Komite'ye rapor sunmalarını öngörür. Komite'ye ilk raporunu sunmuş olan Türkiye de, uluslararası yükümlülüklerine sadık bir ülke olarak, bugün Komite'ye 2.ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporunu sunmuştur. Toplantının başında yaptığım konuşmanın metnini ayrıca dağıtmaktayız. Açılış konuşmamdan sonra, Komite'ye, ülkemiz adına raporu, Orta Doğu Teknik Üniversitesinin değerli öğretim üyelerinden Sayın Prof. Dr. Yakın ERTÜRK takdim etmiştir. Raporumuz hakkında Komite üyeleri tarafından daha önceden bize iletilen sorular da bugün takdimden sonra cevaplandırılmıştır. Ayrıca Komitedeki uzmanların sözlü sorularına da gerekli cevaplar verilmiştir.

Türkiye'nin 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporu 1996 Temmuz ayında Bakanlığımıza bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğünde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, akademisyenlerin, sendika ve siyasi parti temsilcilerinin ve gönüllü kadın kuruluşlarının katılımıyla hazırlanarak, geçen yıl Eylül ayında Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla BM'in Kadınının İlerlemesi Bölümüne gönderilmiştir. CEDAW Komitesine aktarılan ülke raporumuzun Komite üyelerince incelenmesini takiben 11 Ocak 1997 tarihinde raporumuza ilişkin yaklaşık 100 soru tarafımıza iletilmiştir. Söz konusu soruların cevapları, o günden bu yana, Başbakanlık Müşaviri

Sayın Selma ACUNER, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdür Vekili Sayın Nannç ATAMAN, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğretim üyelerinden Sayın Prof. Dr. Yakın ERTÜRK ve Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü öğretim üyelerinden Sayın Prof. Dr. Yeşim ARAT PAMUK'tan oluşan resmi heyetimiz tarafından hazırlanmıştır.

Bugün CEDAW Komitesi 16. Dönem toplantısında ülke raporumuzun özeti, konuşmamın başında da belirttiğim gibi, Sayın Prof. Dr. Yakın ERTÜRK tarafından Komite'ye sunulmuş ve tarafımıza yöneltilen yazılı ve sözlü sorular cevaplandırılmıştır.

Sorular, CEDAW Sözleşmesi çerçevesinde yasalarımızda kadınlara karşı ayrımcılık içeren maddeler üzerinde ve bu maddeler nedeniyle Sözleşmeye koyduğumuz çekinceler konusunda yoğunlaşmıştır. Bu çerçevede örneğin mal rejimi sorgulanmış, ayrıca kadınlara karşı her türlü şiddet, bekaret kotrolü ve namus cinayetleri üzerinde durulmuştur.

Çekincesiz olarak kabul ettiğimiz Pekin Eylem Platformu'nun izlenmesi ve uygulamaya konulmasına yönelik çalışmalar konusunda ayrıntılı sorular da cevaplandırılmıştır.

Toplantının bitiminde, Komite Başkanı, gün boyunca yapılan çalışmaları özetleyerek, raporu-

muzu sunduğumuz ve bu çerçevede tüm soruları cevaplandırdığımız için teşekkür etmiş, Türkiye’de kadın haklarının son durumu hakkında verdiğimiz bilgileri dikkatle not ettiklerini, bu bağlamda CEDAW Sözleşmesinin tam anlamıyla uygulanması ve Pekin Eylem Platformu’nun hayata geçirilerek IV. Dünya Kadın Konferansı’nda yapmış olduğumuz taahhütlerin gerçekleştirilmesi yönündeki gayretlerimizi takdirle karşıladıklarını belirtmiştir. Ancak kadına karşı şiddetin önlenmesi, Medeni Kanun’un reformunun süratle tamamlanarak Sözleşmeye koymuş olduğumuz çekincelerin kaldırılması yönünde tüm Komite üyeleri adına tavsiyelerde bulunmuştur.

Ben de Başkana cevaben, Komite’ye raporumuzu sunmuş olmaktan duyduğumuz memnuniyeti ifadeyle, Komite’nin görüş ve tavsiyelerini dikkatle kaydettiğimizi, Türkiye’de kadın haklarını daha da ileriye götürmek için çalışmalarımızı devam ettireceğimizi ve bu çalışmalarda CEDAW Komitesinin tavsiyelerini göz önünde tutacağımızı, gelecek raporumuzu Komitenin dile getirdiği tüm noksanları tamamlamış olarak sunmayı umduğumuzu belirttim.

Değerli Basın Mensupları,

Sözleşmeye taraf oluşumuzdan bu yana geçen süreye bakıldığında, en belirgin sorunun, CEDAW

Sözleşmesinin Türkiye'de yeterli derecede tanıtılmamış ve yaygınlaştırılmamış olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Bu tespitimiz doğrultusunda ülkeye dönüşümüzde CEDAW Sözleşmesinin en geniş şekilde yaygınlaştırılması faaliyetini başlatacağız. İşte bu çalışmalarımızda siz değerli basın mensuplarının desteğine ihtiyacımız olduğunu özellikle belirtmek isterim.

Teşekkür ederim.

DEVLET BAKANI
SAYIN IŞILAY SAYGIN'IN
CEDAW KOMİTESİNE SUNULAN
2. ve 3. BİRLEŞTİRİLMİŞ DÖNEMSEL
ÜLKE RAPORUNUN SUNUMU VE
SAVUNULMASI KONUSUNDA ANKARA'DA
YAPTIĞI BASIN TOPLANTISI METNİ

20 Ocak 1997

ANKARA

Değerli Basın Mensupları,

Birleşmiş Milletler bünyesinde insan hakları alanında düzenlenen sözleşmelerden biri de **Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi**'dir. Bu Sözleşme, kadın haklarını düzenleyen en önemli hukuki metindir. Türkiye, B.M.'in 1979 yılı sonunda hazırlayıp imzaya açtığı Sözleşmeyi, 1985 yılında imzalamış ve Sözleşme Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanarak 1986 yılı başında ülkemiz için bağlayıcı hale gelmiştir. Hepinizin bildiği gibi, Birleşmiş Milletler bünyesinde imzalanmış olan Sözleşmelerin hükümlerine uyulup uyulmadığını denetlemekle bağımsız uzmanlardan oluşan Komiteler görevlidir. Kadın hakları konusundaki Sözleşmeye taraf olan 154 ülkenin Sözleşme şartlarına uyup uymadıklarını da Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi denetlemektedir. 23 bağımsız uzmandan oluşan bu Komite içinde bir de Türk uzman bulunmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesinin değerli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Feride ACAR geçen yıl yapılan seçimleri kazanıp Komite'ye üye olmuştur.

Bu yılki 16. dönem toplantısında CEDAW Komitesinin başkanlığına Bangladeş'li üye Bayan

Selma KHAN seçilmiştir. Başkan yardımcılıklarına Ganalı, İspanyol ve Ekvatorlu üyeler seçilmiştir.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 18. maddesi, taraf ülkelerin ilk raporlarını Sözleşmeyi onayladıktan bir yıl sonra, bilahare her dört yılda bir Komite'ye rapor sunmalarını öngörmektedir. Komite'ye ilk ulusal rapor 1990 yılında Prof. Dr. Emel DOĞRAMACI tarafından sunulmuştur. Türkiye, uluslararası yükümlülüklerine sadık bir ülke olarak, 17 Ocak 1997 günü Komite'ye **2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporunu** sunmuştur. Toplantının başında yaptığım konuşmanın metnini ayrıca dağıtmaktayız. Toplantının başında yaptığım açış konuşmasından sonra, ülkemiz adına raporu Komite'ye, Orta Doğu Teknik Üniversitesinin değerli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yakın ERTÜRK takdim etmiştir. Raporumuz hakkında Komite üyeleri tarafından daha önceden bize iletilen sorular da takdimden sonra cevaplandırılmıştır. Ayrıca Komitedeki uzmanların sözlü sorularına da gerekli cevaplar verilmiştir.

Türkiye'nin 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporu 1996 yılı Temmuz ayında Bakanlığımıza bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğünde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, akademisyenlerin, sendika ve siyasi parti temsilcilerinin ve gönüllü kadın

kuruluşlarının katılımıyla hazırlanarak, geçen yıl Eylül ayında Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Birleşmiş Milletlerin Kadının İlerlemesi Bölümüne gönderilmiştir. CEDAW Komitesine aktarılan ülke raporumuzun Komite üyelerince incelenmesini takiben 11 Ocak günü raporumuza ilişkin yaklaşık 100 soru tarafımıza iletilmiştir. Söz konusu soruların cevapları 6 gün içinde Başbakanlık Müşaviri Sayın Selma ACUNER, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdür Vekili Narinç ATAMAN, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yakın ERTÜRK ve Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yeşim ARAT PAMUK'tan oluşan resmi heyetimiz tarafından hazırlanmıştır.

Hazırlanan cevaplar CEDAW Komitesi 16. Dönem Toplantısında ülke raporumuzun özeti ile birlikte, konuşmamın başında da belirttiğim gibi Sayın Prof. Dr. Yakın ERTÜRK tarafından Komite'ye sunulmuş ve tarafımıza yöneltilen sözlü sorular da cevaplandırılmıştır.

Sorular, CEDAW Sözleşmesi çerçevesinde yasalarımızda kadınlara karşı ayrımcılık içeren maddeler üzerinde ve bu maddeler nedeniyle Sözleşmeye koyduğumuz çekinceler konusunda yoğunlaşmıştır. Bu çerçevede örneğin mal rejimi sorgulanmış, ayrıca kadınlara karşı her türlü şiddet, teşkilatlanmanın güçlendirilmesi ve namus

cinayetleri üzerinde durulmuştur.

Çekincesiz olarak kabul ettiğimiz Pekin Eylem Platformu'nun izlenmesine ve uygulamaya konulmasına yönelik çalışmalar konusundaki sorular da cevaplandırılmıştır.

Toplantının bitiminde, Komite Başkanı, gün boyunca yapılan çalışmaları özetleyerek, raporumuzu sunduğumuz ve bu çerçevede tüm soruları cevaplandırdığımız için teşekkür etmiş, Türkiye'de kadın haklarının son durumu hakkında verdiğimiz bilgileri dikkatle not ettiklerini, bu bağlamda CEDAW Sözleşmesi'nin tam anlamıyla uygulanması ve Pekin Eylem Platformu'nun hayata geçirilerek 4. Dünya Kadın Konferansı'nda yapmış olduğumuz taahhütlerin gerçekleştirilmesi yönündeki gayretlerimizi takdirle karşıladıklarını belirtmiş, ancak kadına karşı şiddetin önlenmesi, Medeni Kanun'un reformunun süratle tamamlanarak Sözleşme'ye koymuş olduğumuz çekincelerin kaldırılması yönünde tüm Komite üyeleri adına tavsiyelerde bulunmuştur.

Ben de Başkana cevaben, Komite'ye raporumuzu sunmuş olmaktan duyduğumuz memnuniyeti ifadeyle, Komite'nin görüş ve tavsiyelerini dikkatle kaydettiğimizi, Türkiye'de, Atatürk'ün çizdiği doğrultuda kadın haklarını daha ileriye götürmek için çalışmalarımızı devam ettireceğimizi

ve bu çalışmalarda CEDAW Komitesi'nin tavsiyelerini göz önünde tutacağımızı, gelecek raporumuzu Komite'nin dile getirdiği tüm noksanları tamamlamış olarak sunmayı umduğumuzu belirttim.

Değerli Basın Mensupları,

Sözleşme'ye taraf olduğumuzdan bu yana geçen süreye bakıldığında, en belirgin sorunun, CEDAW Sözleşmesi'nin Türkiye'de yeterli derecede tanıtılmamış ve yaygınlaştırılmamış olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Bu tespitimiz doğrultusunda, CEDAW Sözleşmesinin en geniş şekilde yaygınlaştırılması faaliyetlerini hızla başlatacağız. İşte bu çalışmalarımızda siz değerli basın mensuplarının desteğine ihtiyacımız olduğunu özellikle belirtmek isterim.

Devlet Bakanlığı görevini devraldığım Temmuz 1996 tarihinden bu yana, gerek Medeni Kanun'da kadınlarımız aleyhine ayrımcılık içeren maddelerin değiştirilmesi, gerekse kadınlara karşı uygulanan şiddeti önlemek için Türk Ceza Kanunu'nun bazı maddelerinde öngörülen cezaları artırmak amacıyla yasa tasarıları hazırlayarak Başbakanlığa sunduk. Gerekli değişiklikler yapıncaya kadar konunun takipçisi olacağız.

Ayrıca yine bu dönemde hazırladığımız Müsteşarlık Yasa Tasarısı şu anda TBMM

Komisyonlarına intikal etmiştir. Aile ve Kadın Müsteşarlığının kurulmasıyla, teşkilatlanmamız ve ülkemizde kadın konusunda daha etkin çalışmalar yapabilmemiz mümkün olacaktır.

Barış ve huzur içinde sürdürülebilir kalkınmaya ulaşabilmemiz, ülkemizin her alanda gelişmesini sağlayabilmemiz, kadınlarımızın başta eğitim olmak üzere her imkandan eşit olarak yararlanması ile mümkün olacaktır. Yarının huzurlu, paylaşımcı, demokrat ailelerini yaratmak amacıyla kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi konusunda elbirliği ile çalışacağımıza inanıyorum.

Teşekkür ederim.